

**T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI**

**TÜRK CEZA KANUNU'NDA
DAVA VE CEZA ZAMANAŞIMI**
(Yüksek Lisans Tezi)

Hazırlayan

Ferhat BURGUL

2501050213

Danışman

Prof. Dr. Fatih Selami MAHMUTOĞLU

İSTANBUL

2009

ÖZ

Türk Ceza Kanunu'nda Dava ve Ceza Zamanaşımı

Ferhat Burgul

Dava veya cezanın düşürülmesini sağlayan zamanaşımı kavramı, devletin ceza verme hak ve yetkisinden vazgeçmesini ifade etmektedir. Zamanaşımının hukuk sistemlerinde kabul edilmesinin nedeni, işlenmesinin üzerinden uzun süre geçmesine rağmen aydınlatılmayan suçlar nedeniyle insanların suç isnadıyla yaşamasının haksızlığına dayanmaktadır. Suçlar çözümlenemedikçe adeta karanlığa doğru gitmekte ve delillere ulaşmak daha da zorlaşmaktadır. Üzerinden çok uzun bir zaman geçen, fiillerin ve faillerinin dahi unutulduğu suçlardan dolayı yargılama yapılması bozulmuş olan kamu düzenini yeniden sağlamayacaktır. Zamanaşımı kurumunun kabul edilmesinin temelinde yatan fikir belirli bir süre geçmesinden sonra kişilerin cezalandırılmasında sosyal bir yarar bulunmadığı düşüncesidir.

Zamanaşımı iki çeşittir. Dava zamanaşımı açılmamışsa davanın açılmasına, açılmışsa da davanın görülmesine engel olmaktadır. Ceza zamanaşımı ise mahkeme tarafından verilmiş olan kesin hükmün uygulanmasına engel olmaktadır. Tarih boyunca birçok hukuk sisteminde yer alan bu kurum zamana göre değişiklikler göstermiş ancak yapısını zaman boyunca muhafaza etmiştir. Zamanaşımı Türk Ceza Hukuku'na 765 Sayılı Türk Ceza Kanunu ile girmiştir. Uzun yıllar uygulanmaya devam eden 765 Sayılı TCK'da yer alan zamanaşımı düzenlemesi 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren 5237 Sayılı TCK ile bir takım değişikliklere uğramıştır. Her iki kanunda yer alan zamanaşımı düzenlemeleri birbirinden birçok yönden farklılıklar göstermektedir. Çalışmamızın amacı, Türk Ceza Kanunu'nda yer alan dava ve ceza zamanaşımı kavramlarının tüm yönleriyle irdelenmek, zamanaşımı kurumunun esasları ve uygulaması hakkında bilgi vermektir.

ABSTRACT

Term of Limitation which provides barring of an action or a punishment expresses the waiver of government on its punitive right and power. Reason of why limitation takes place in judicial system depends on the injustice of being under suspicion for a long time who do not commit a crime which is not discovered after a long time from time of crime. Merely, crimes become more complicated and perpetuating testimony becomes to get harder. Judging the crimes after a long time from time of crime and when the criminal act and perpetrator sunk in oblivion does not provide restoration of public order. The main idea underlying the limitation facility is there is no social benefit of punishing people any more.

There are two kinds of limitation. Limitation of action is an obstacle to filing action or if it is filed, limitation is an obstacle to conduction of an action. On the other hand, limitation of punishment is an obstacle to execution of restrictive decision of the court. Limitation facility has maintained it's structure, although it has showed an alteration throughout history. Limitation facility has entered into Turkish Criminal Law with Turkish Criminal Code of Law no: 765. Legal arrangement for limitation which takes part in Turkish Criminal Code of Law no: 765 through long ages, is amended with Turkish Criminal Code of Law no: 5237 which is gone into effect on 1st July 2005. Limitation arrangements which take part in both criminal codes differ from each other in many ways. Object of our study is researching limitation of action and punishment facilities extensively and informing about the guidelines and application procedures.

KISALTMALAR

Ae	Aynı Eser
age	Adı Geçen Eser
agm	Adı Geçen Makale
AsCK	Askeri Ceza Kanunu
AÜHFD	Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
bkz	Bakınız
bs	Basım
C	Cilt
CD	Ceza Dairesi
CGTİHK	Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun
CMK	Ceza Muhakemesi Kanunu
CMK Uygulama Kanunu	Ceza Muhakemesi Kanunu'nun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun
CMUK	Ceza Muhakemesi Usulü Kanunu
Çev	Çeviren
ÇKK	Çocuk Koruma Kanunu
E	Esas No
K	Karar No
KHUKA	Kamu Hukuku Arşivi
m	Madde
No	Numara
s	Sayfa
S	Sayı

T	Tarih
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	Türk Ceza Kanunu
vd	Ve diğerleri
YCGK	Yargıtay Ceza Genel Kurulu
YİBGK	Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	III
ABSTRACT	IV
KISALTMALAR.....	V
İÇİNDEKİLER.....	VII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ZAMANAŞIMININ CEZA HUKUKUNDAKİ YERİ

1. GENEL OLARAK ZAMANAŞIMI.....	2
1.1. Tanım ve Kavram	2
1.2. Zamanaşımının Tarihçesi.....	2
1.3. Zamanaşımı Hakkındaki Görüşler	5
1.3.1. Zamanaşımı Lehindeki Görüşler	5
1.3.1.1. Manevi Ceza Görüşü.....	5
1.3.1.2. Usanma.....	6
1.3.1.3. Unutma	7
1.3.1.4. Delillerin Kaybolması	7
1.3.1.5. Psikolojik Değişme	8
1.3.1.6. Sosyal Yarar.....	8
1.3.1.7. Karma Görüş.....	9
1.3.2. Zamanaşımı Aleyhindeki Görüşler.....	9
1.3.3. TCK Düzenlemesi ve Görüşümüz.....	11
2. ZAMANAŞIMININ HUKUKİ NİTELİĞİ HAKKINDAKİ GÖRÜŞLER..	12
2.1. Zamanaşımını Maddi Ceza Hukuku Kurumu Olarak Kabul Eden Görüş.	12
2.2. Zamanaşımını Muhakeme Hukuku Kurumu Olarak Kabul Eden Görüş.	14
2.3. Zamanaşımını Karma Bir Kurum Olarak Kabul Eden Görüş.....	15
2.4. TCK'da Zamanaşımı Düzenlemesi ve Görüşümüz	15

İKİNCİ BÖLÜM

DAVA ZAMANAŞIMI

1. DAVA ZAMANAŞIMININ TANIMI	18
2. DAVA ZAMANAŞIMINA UĞRAMAYAN SUÇLAR.....	18
2.1. TCK'nın İkinci Kitap Dördüncü Bölümünde Yer Alan Suçlar	18
2.2. Soykırım Suçu ve İnsanlık Aleyhine İşlenen Suçlar	19
2.3. Askeri Ceza Kanunu'na Göre Zamanaşımına Uğramayan Suçlar	19
2.4. Lehe Hükümün Belirlenmesi ve Uygulanması Amacıyla Yapılan Yargılama	19
3. ULUSALÜSTÜ HUKUKTA DAVA ZAMANAŞIMINA UĞRAMAYAN SUÇLAR	20
4. DAVA ZAMANAŞIMI SÜRELERİNİN TESPİTİ	21
5. SOMUT OLAYA UYGULANMASI GEREKEN DAVA ZAMANAŞIMI SÜRESİNİN TESPİT EDİLMESİ	23
5.1. Soyut (Objektif) Ceza Sistemi	23
5.2. Somut (Subjektif) Ceza Sistemi.....	24
5.3. Karma Sistem	25
5.4. TCK'da Kabul Edilen Sistem.....	26
6. DAVA ZAMANAŞIMI SÜRELERİ	30
6.1. Genel Dava Zamanaşımı Süreleri	30
6.2. Çocukların İşledikleri Suçlarda Dava Zamanaşımı Süreleri.....	30
6.3. Seçimlik Cezayı Gerektiren Suçlarda Zamanaşımı Süreleri	32
6.4. Lehe Kanununun Tespiti ve Zamanaşımı Süreleri.....	32
6.5. Suçların İçtimaı Halinde Zamanaşımı Süreleri.....	34
7. KARŞILAŞTIRMALI HUKUKTA DAVA ZAMANAŞIMI SÜRELERİ...35	
8. DAVA ZAMANAŞIMI SÜRELERİNİN BAŞLANGICI.....	37
8.1. Dava Zamanaşımı Sürelerinin Başlangıç Günü Hakkındaki Görüşler 37	
8.1.1. Suçun Ortaya Çıktığı Gün.....	37

8.1.2.	Soruşturma İşleminin Yapıldığı Gün.....	37
8.1.3.	Suçun İşlendiği Günün Ertesi Günü	38
8.1.4.	Suçun İşlendiği Gün	38
8.1.5.	TCK’da Zamanaşımının Sürelerinin Başlangıcı ve Görüşümüz.....	39
8.2.	Dava Zamanaşımı Süresinin Son Günü	40
8.3.	Suçun İşlendiği Tarihin Tespit Edilememesi Halinde Dava Zamanaşımı Süresinin Başlangıç Günü	40
8.4.	Çeşitli Suç Tiplerine Göre Dava Zamanaşımı Süresinin Başlangıç Günü.....	41
8.4.1.	Tamamlanmış Suçlarda.....	41
8.4.2.	Kesintisiz Suçlarda	44
8.4.3.	Zincirleme Suçlarda.....	46
8.4.4.	Teşebbüs Derecesinde Kalan Suçlarda	47
8.5.	Dava Zamanaşımı Süresinin Başlamasının Şarta Bağlı Bulunduğu Suç Tipleri	48
8.5.1.	Çocuklara Karşı Üstsoy Veya Bunlar Üzerinde Hüküm Ve Nüfuz Kullanmaya Yetkili Olan Kimseler Tarafından İşlenen Suçlar.....	48
8.5.2.	İftira Suçunun Mağdur Tarafından İşlenmediğinin Hükme Bağlanması.....	49
8.5.3.	Birden Çok Evlilik ve Hileli Evlilik Suçları	50
8.5.4.	Askeri Suçlar	50
8.6.	Diğer Suçlar	51
8.6.1.	Cezalandırılabilme Şartını Taşıyan Suçlar.....	51
8.6.2.	Kovuşturma Şartını Taşıyan Suçlar	51
8.6.3.	İştirak Halinde İşlenmiş Olan Suçlar.....	52
8.6.4.	Suç ve Cezaların İçtimaı	52
8.6.5.	Tekrar Yargılamayı Gerektiren Suçlar	53
9.	DAVA ZAMANAŞIMI ENGELLERİ	53
9.1.	Dava Zamanaşımının Kesilmesi.....	53
9.1.1.	Dava Zamanaşımının Kesilmesi Hakkındaki Görüşler	54

9.1.1.1. Dava Zamanaşımının Kesilmesini Kabul Etmeyen Görüş.....	54
9.1.1.2. Dava Zamanaşımının Her Türlü Usulü İşlemlerle Kesilmesini Kabul Eden Görüş	55
9.1.1.3. Dava Zamanaşımının Belli ve Sınırlı İşlemlerle Kesilebileceğini Savunan Görüş.....	55
9.1.2. Dava Zamanaşımını Kesen Sebepler.....	57
9.1.2.1. Şüpheli veya Sanığın Cumhuriyet Savcısı Tarafından İfadesinin Alınması veya Sorguya Çekilmesi.....	58
9.1.2.2. Şüpheli veya Sanıklardan Biri Hakkında Tutuklama Kararı Verilmesi.....	61
9.1.2.3. Cumhuriyet Savcısının Suçla İlgili İddianame Düzenlemesi.....	62
9.1.2.4. Sanıklardan Bir Kısmı Hakkında da Olsa Mahkûmiyet Hükümü Verilmesi	64
9.1.3. Dava Zamanaşımının Kesilmesinin Sonuçları	66
9.2. Dava Zamanaşımının Durması	69
9.2.1. Dava Zamanaşımını Durduran Sebepler.....	71
9.2.1.1. Kamu Davasının Açılmasının İzin Ya Da Karar Alınmasına Bağlı Bulunması.....	71
9.2.1.2. Bekletici Meselenin Bulunması.....	76
9.2.1.3. Sanık Hakkında Kaçaklık Kararı Verilmesi	79
9.2.2. Dava Zamanaşımının Durması İle İlgili Diğer Düzenlemeler	80
9.2.2.1. Bankacılık Kanunu Kapsamında Yapılan Bilirkişi İncelemesi	80
9.2.2.2. Asker Kişiler Hakkında Dava Zamanaşımının Durması.....	81
9.2.2.3. Uzlaşma Süresi ve Dava Zamanaşımının Durması.....	82
9.2.2.4. Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi	83
9.2.2.5. Kamu Davasında Verilen Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması	84
9.2.3. Dava Zamanaşımının Durmasının Sonuçları	84
10. DAVA ZAMANAŞIMININ SONUÇLARI	86

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

CEZA ZAMANAŞIMI

1. GENEL OLARAK.....	91
2. ZAMANAŞIMINA UĞRAMAYAN SUÇLAR.....	93

2.1.	TCK'nın İkinci Kitap Dördüncü Bölümünde Yer Alan Suçlar	93
2.2.	Soykırım Suçu ve İnsanlık Aleyhine İşlenen Suçlar	94
2.3.	Askeri Ceza Kanunu'na Göre Ceza Zamanaşımına Uğramayan Suçlar.....	94
3.	CEZA ZAMANAŞIMI SÜRELERİNİN TESPİTİ.....	95
4.	CEZA ZAMANAŞIMI SÜRELERİ.....	97
5.	CEZA ZAMANAŞIMI SÜRELERİNİN BAŞLANGICI	100
5.1.	Hükmün Kesinleşmesi	100
5.2.	İnfazın Kesintiye Uğraması.....	101
6.	CEZA ZAMANAŞIMI ENGELLERİ.....	103
6.1.	Ceza Zamanaşımının Kesilmesi	103
6.1.1.	TCK Düzenlemesine Göre Ceza Zamanaşımını Kesen Sebepler	104
6.1.1.1.	Mahkûmiyet Hükmünün İnfazı İçin Hükümlüye Yapılan Tebligat	104
6.1.1.2.	Mahkumiyet Hükmünün İnfazı İçin Hükümlünün Yakalanması ...	105
6.1.1.3.	Hükümlünün Zamanaşımı Süresi İçinde İki Yılda Fazla Hapis Cezasını Gerektiren Kasıtlı Bir Suç İşlemesi	106
6.1.2.	Ceza Zamanaşımı Süresinin Kesilmesinin Sonuçları	108
6.2.	Ceza Zamanaşımının Durması.....	109
6.2.1.	Ceza Zamanaşımını Durduran Sebepler	110
6.2.1.1.	Milletvekilliği Sıfatının Kazanılması.....	110
6.2.1.2.	Hükümlünün Asker Olması	110
6.2.1.3.	Diğer Bir Cezanın İnfaz Ediliyor Olması.....	111
6.2.1.4.	Cezanın İnfazının Ertelenmesi Ya da Durdurulması	111
6.2.2.	Ceza Zamanaşımının Durmasının Sonuçları.....	112
7.	CEZA ZAMANAŞIMININ SONUÇLARI	112
	SONUÇ.....	115
	KAYNAKÇA.....	119

GİRİŞ

Çalışmamızın konusu, 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda yer alan dava ve ceza zamanaşımı düzenlemelerinin irdelenmesidir.

İlk bölümde zamanaşımının tanımını yaparak, tarihsel gelişimi, Türk Hukuk Tarihi'ndeki yeri ve zamanaşımının lehinde ve aleyhindeki görüşler tartışılacaktır. İlk bölümde yapılacak incelememiz hem dava hem de ceza zamanaşımı bakımından ortak hususları içermektedir.

Çalışmamızın ikinci bölümünde dava zamanaşımı hakkındaki TCK düzenlemesi incelenecektir. İncelememizde, dava zamanaşımı konusundaki temel bilgilerin ardından doktrindeki görüşler tartışılmış, zamanaşımının TCK'da düzenlenme biçimi de incelenerek, Yargıtay'ın bu konuda vermiş olduğu kararlarla da zenginleştirilmiştir.

Çalışmamızın ceza zamanaşımı başlığını taşıyan üçüncü ve son bölümünde ise TCK'da ceza zamanaşımı düzenlemesi incelenmiştir. İncelememizin tamamında 765 Sayılı TCK düzenlemesine ilişkin atıflar da yer almaktadır. Nitekim halen zamanaşımı konusunda ağırlıklı olarak 765 Sayılı TCK uygulanmakta ve birçok karar da bu yasa kapsamında verilmektedir. Bunun istisnası ise lehe yasa uygulaması nedeniyle 5237 Sayılı TCK'nın uygulanması halidir. Çalışmamızda zamanaşımı kurumu her iki yasal düzenleme bakımından da incelenmiş, dava ve ceza zamanaşımına ilişkin hükümler bulunan diğer yasalarda yer alan yasal düzenlemelere ilişkin açıklamalara yer verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ZAMANAŞIMININ CEZA HUKUKUNDAKİ YERİ

1. Genel Olarak Zamanaşımı

1.1. Tanım ve Kavram

Zamanaşımı, kanunda belirtilen sürelerin geçmesi ile devletin cezalandırma hakkını düşüren sebeplerden birisidir. Dava zamanaşımı, kamu davası açılmamışsa açılmasına, açılmışsa devam etmesine engel olmaktadır. Ceza zamanaşımı, açılmış olan kamu davası ile verilen kesinleşmiş mahkûmiyet hükmünün kanunda belirtilen süre içinde infaz edilememesi halinde söz konusudur. Kanunda belirtilen sürelerin geçmesi ile davanın düşmesi veya verilen cezanın infaz edilememesinin sebebi, suçlunun yargılanması veya cezasının infaz edilmesi ile artık sosyal bir fayda elde edilemeyeceği düşüncesidir¹.

1.2. Zamanaşımının Tarihçesi

Zamanaşımı, Eski Yunan ve Roma Uygarlıkları'ndan bugüne değin görülen bir müessesedir. Eski Yunan'da belirli bir süre içinde dava açılmaması halinde, delillerin elde edilmesindeki zorluk nedeniyle, zamanaşımının hak düşürücü bir etki yapacağı, bazı suçlar ayrık tutularak kabul edilmiştir².

Roma Hukuku'nda Cumhuriyet ve imparatorluk dönemi başlarında zamanaşımına ilişkin bir kaynağa rastlanmadığından bu dönemlerde zamanaşımının bulunmadığı sanılmaktadır. Roma Hukuku'nda zamanaşımına ilişkin ilk uygulama davaların fazla uzamasını engelleyici bir kurum olarak ortaya çıkmıştır. Pretor,

¹ Nurullah Kunter, **Ceza Hukukunda Zamanaşımı**, İstanbul, Yayınlanmamış Doçentlik Tezi, 1951, s.5-6

² Enrico Pessina, **Enciclopedia Del Diritto Penale Italiano**, C:III, Milano, 1906, s.310; aktaran Sulhi Dönmezer, Sahir Erman, **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku**, C:III, 12. bs., İstanbul, Beta Yayınevi, 1997, s. 243

önüne getirilecek davada davacının en çok ne kadar zamanda iddia ve delillerini ikame edeceğini belirtmiş ve bu süre genelde 1 yıl olmuştur³.

Zamanaşımından bahseden ilk kanun “Lex Julia de adulteris” dir. M.Ö. XVII ve XVIII Yüzyıllarda kabul edilen bu kanunda kızlık bozma, fuhuşa teşvik ve zina gibi şehvi suçlarda beş senelik zamanaşımı süresi öngörölmüştür. Sonraları ise diğer kanunlar ve özellikle zimmet suçlarına ilişkin olarak düzenlenen “Lex Julia peculatus” ile vergi suçları beş ve yirmi yıllık zamanaşımı sürelerine tabi tutulmuştur. Böylece önceleri preatorların bir uygulaması olan bu kavram yasalaşarak, imparatorluk mevzuatında 20 yıllık zamanaşımı süresi tüm genel suçlara tanınmıştır. Ancak baba öldürme, doğan çocuk yerine başkasını gösterme, dini inkar gibi zamanaşımına uğramayan suçlar da bulunmaktadır. Roma Hukuku’nda cezanın zamanaşımına uğraması ise kabul edilmemiştir⁴.

Kilise hukukunda zamanaşımından bahseden hiçbir kaynak bulunmamaktadır. Ceza zamanaşımının bu hukukta kesinlikle kabul edilmediği bilinmektedir⁵.

Zamanaşımı Cermen Hukuku’nda da kabul edilmiştir. Bu hukukta uygulanan öc alma hakkı fiilin gerçekleşmesinden itibaren bir günlük süre içerisinde kullanılmadığı takdirde düşmekte idi. Bu bir günlük süre sonraları dava zamanaşımının esası olarak bir günlük, altı aylık ve bir yıllık zamanaşımı süreleri kabul edilmiştir⁶. Orta zamanlarda ise özellikle itham sisteminin yerine tahkik sisteminin geçmesi ile itham sisteminin uygulandığı Roma Hukuku’nda belli bir süre içinde dava açmaya zorlama ve süresi geçtikten sonra açılan davanın reddedilmesi mümkündü. Tahkik sisteminde re’sen harekete geçilmesi ve suçun çok geç öğrenilmesi durumunda ortada davacının da bulunmaması halinde, davadan vazgeçme de söz konusu olamayacağından, zamanaşımının tahkik sistemi ile bağdaşmayacağı kabul edilmiştir. Ancak müşterek hukuk zamanında yetişen İtalyan

³ Vincenzo Manzini, **Trattato Di Diritto Penale Italiano**, C:III, Torino, 1981, s. 474; aktaran Kunter, **Ceza Hukukunda Zamanaşımı**, s.11

⁴ Manzini, **a.g.e.**, s.474; aktaran Kunter, **Ceza Hukukunda Zamanaşımı**, s.11

⁵ Pessina, **a.g.e.**, s., 310; aktaran Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, s.243

⁶ Rosengart, **La prescription de l’action publique en droit francais et allemand**, Paris, 1936, s.5; aktaran Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, s.243

hukukçular, Roma Hukuku'nda kabul edilen yirmi, beş ve bir yıllık zamanaşımı sürelerinin tahkik sisteminde de geçerli olacağını çünkü itham sisteminin tahkik sisteminin bir devamı olduğunu ileri sürmüşlerdir⁷.

Müşterek hukuk zamanında Roma Hukuku'nun da etkisi ile sadece dava zamanaşımı kabul edilmiş, Roma Hukuku'nda geçerli olan istisnalara adam öldürme, vatana ihanet, çocuk düşürme, tefecilik, kalpazanlık gibi suçlar da eklenmiştir. Yeni dönemde zamanaşımı süresinin suçtan haberdar olunan tarihten değil, suçun işlendiği tarihten itibaren başlayacağı, yapılan tüm usulü işlemlerin zamanaşımını keseceği ve kesinleşen cezaya zamanaşımının etkide bulunmayacağı kabul edilmiştir⁸.

Zamanaşımı müessesesi bu esnada çok eleştirilmiş ve Kant, Hegel gibi yazarlar, devletin ceza vermek gibi bir hakkı değil görevi bulunduğunu ileri sürerek, bir hakkın zamanaşımı ile düşebileceğini ancak görevin aynı sebeple yerine getirilmemesine imkân bulunmadığını ileri sürmüşlerdir. Bu görüşler zamanın kanunkoyucularına, zamanaşımını tümünden kaldırmak ya da çok sıkı şartlara tabi tutma kapısını açmıştır. Zira imparatoriçe Marie Terése sanığın zamanaşımından faydalanabilmesi için ülkeyi terk etmesi şartını aramış, 1803 Tarihli Avusturya Ceza Kanunu failin elde ettiklerini iade etmesini, zararı gidermesini ve zamanaşımı süresinde başkaca suç işlememesi şartını koymuştur⁹.

1791 tarihli Fransız Ceza Kanunu genel bir hukuki müessese olarak zamanaşımını kabul etmiş ve oradan tüm Avrupa ülkelerine sirayet etmiştir¹⁰.

TCK'nın kaynağı olan 1889 tarihli İtalyan Ceza Kanunu zamanaşımını ayrıntılı bir şekilde düzenlemiştir. Müebbet ağır hapis cezasını gerektiren suçlar dışındaki bütün suçlarda zamanaşımının uygulanması kabul edilmiştir. 1930 tarihli İtalyan

⁷ Rosengart, **a.g.e.**, s.7; aktaran Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, s.243

⁸ Pessina, **a.g.e.**, s., 310; aktaran Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, s.243

⁹ Eugenio Florian, **Parte generale del diritto penale**, Milano, 1934, s. 932; aktaran Kunter, **Ceza Hukukunda Zamanaşımı**, s.14

¹⁰ Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, s.244

Ceza Kanunu'nda ise mükerrirlerin, suç itiyat haline getirenlerin ve suç işlemeyi meslek edinenlerin cezalarının zamanaşımına uğramayacağı benimsenmiştir¹¹.

Günümüzde karşılaştırmalı hukukta İngiltere hariç tüm ülkelerin zamanaşımını kabul ettikleri görülmektedir. İngiltere'de Common Law bazı istisnalar haricinde dava zamanaşımını kabul etmemekte, ceza zamanaşımı ise tamamen reddetmektedir¹².

İslam Hukuku'nda ise ceza ve hukuk davaları arasında fark gözetilmemesi nedeniyle zamanaşımı tüm davaları kapsamakta idi. Zira hükmi içtihat olan ve temelini âlimlerin içtihadından alan fiillerde zamanaşımı 36 yıl, Ülüemr tarafından takdir edilen durumlarda da zamanaşımı süresi 15, 10 ya da 2 yıldan ibaretti. Kısasa dayalı davalarda zamanaşımı süresi 15 sene idi¹³.

1.3. Zamanaşımı Hakkındaki Görüşler

Zamanaşımı hakkında tarih boyunca gerekli bulunup bulunmadığı konusunda birçok görüş ileri sürülmüştür.

1.3.1. Zamanaşımı Lehindeki Görüşler

1.3.1.1. Manevi Ceza Görüşü

Bu görüşte, uzun süre yakalanma ve cezalandırılma korkusu içinde yaşamış olan suçlunun yeteri derecede manevi ceza çektiği düşünülmektedir. Bu nedenle de bu şekilde uzun süre yaşamış olan suçlunun çekmiş olduğu manevi ceza yeterli görülüp artık kendisine ceza verilmesine gerek bulunmadığı ifade edilmiştir. Zira

¹¹ M. Tahir Taner, **Ceza Hukuku Umumi Kısım**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, No:434, 1953, s.678-679

¹² Jean Pradel, **Droit Penal Compare**, Paris, 1995, s.655; aktaran Kayıhan İçel v.d., **İçel Yaptırım Teorisi**, 2. bs, İstanbul, Beta Yayınevi, 2002, s.334

¹³ Ali Haydar, **Dürül Hakkam Şerhi Mücelletül Ahkam**, 1920; aktaran Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, s.246

suçlu, zamanaşımı süresi geçtikten sonra cezalandırıldığı takdirde aynı suçtan iki defa cezalandırılmış olacak, bu durum da ceza adaletine aykırılık teşkil edecektir¹⁴.

Bu görüş şu yönlerden eleştirilmiştir. Cezası çektirilmeyen suçlular manevi ceza çekmemiş ve yakalanma korkusu yaşamamış olabilir. Ayrıca çok önemli olmayan suçları işleyenlerin, işledikleri suç nedeniyle vicdan azabı çektiklerini söylemek mümkün değildir. Zira böyle bir varsayım hiçbir zaman gerçek bir cezanın yerine geçemeyecektir. Suçlunun yaşamış olduğu korkunun cezaya eşdeğer olduğunu düşünsek bile ceza hukukunda cezalar arası böyle bir takas kabul edilmemektedir¹⁵. Bu nedenle adalet makamlarının yerine getirmedığı ceza için zamanaşımından söz edilemeyecektir¹⁶. Bu fikir mutlak adalet düşüncesine dayanmakta olup, cezanın tek amacının sadece bozulan ahlaki dengeyi yeniden kurmak, suçluya suçunun kefareti ödettirmek olmadığı savunulmaktadır¹⁷.

Zamanaşımının manevi ceza görüşüne uygun olduğunun kabulü halinde hem ceza hem de dava zamanaşımının başlangıç tarihi, failin yakalanma endişesine kapıldığı gün olan suçun işlendiği gün olmalıdır¹⁸.

1.3.1.2. Uslanma

Suçun işlemeden itibaren geçen süre içinde yeniden suç işlemeyen suçlunun ıslah olduğu, bu nedenle de cezalandırılmasının artık gerekmediği savunulmuştur. Genellikle Fransız hukukçuların kabul ettiği bu görüşte zamanaşımının uygulanması için bazı ek şartlar da aranmıştır. Bu görüşe göre zamanaşımı süresi içinde başka suç

¹⁴ Rene Garraud, **Theorique et pratique du droit penal français**, C:II, Paris, 1914, s.542; aktaran Kunter, **Ceza Hukukunda Zamanaşımı**, s.16

¹⁵ Önder, **a.g.e.**, s. 771; Mehmet Emin Artuk, Ahmet Gökçen, A. Caner Yenidünya, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, C:II, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2003, s.357

¹⁶ Kunter, **Ceza Hukukunda Zamanaşımı**, s.15; Mehmet Ali Uzun, **Ceza Hukukunda Zamanaşımı**, İstanbul, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 1994, s.8; Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, s.246; İçel v.d., **a.g.e.**, s.334; Faruk Erem, Ahmet Danışman, Mehmet Emin Artuk, **Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 14. bs., İstanbul, Seçkin Yayınevi, 1997, s.984

¹⁷ Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, s. 248

¹⁸ Habibolah Moazzami, **La prescription de l'action publique et de l'action civile en matiere penale**, Paris, 1895, s. 72; aktaran Fahri Gökçen Taner, **Ceza Hukukunda Zamanaşımı**, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2008, s. 44

işlenmemesi, yurtdışına çıkılmamış olması gibi şartlar zamanaşımının varlığını belirleyecek temel şartlar olarak kabul edilmiştir¹⁹.

Bu görüş, zamanaşımı süresi içinde suçlunun yeni bir suç işlememesinin suçlunun ıslah olduğu anlamına gelmeyeceği, bu süreç içinde suçlunun başka suçlar da işlemiş ancak yakalanamamış olabileceği gerekçeleriyle eleştirilmiştir. Zira cezaevinde suçunun cezasını çeken ve tahliye olan suçluların bile yeniden suç işleyebildikleri, bu nedenle suçunun cezasını dahi çekmeden suçlunun ıslah olabileceği düşüncesinin adaleti sağlamayacağı savunulmuştur²⁰. Kaldı ki bu görüş kabahat niteliği taşıyan suçların zamanaşımına uğramasını açıklayamaz²¹.

1.3.1.3. Unutma

Suçun işlendiği tarihten sonra suç ne kadar ağır olursa olsun zamanla suçun ve etkilerinin unutulacağı, bu nedenle de ceza vermek için herhangi bir neden kalmayacağı düşüncesine dayanmaktadır. Cezanın amaçlarından biri de başkaları için ibret teşkil edecek şekilde genel önleme tedbiri ile kamu yararının tatminini sağlamaktır. Zira zamanla, mağdurunun bile suçu unuttuğu, dolayısıyla suçun kamu vicdanından silindiği halde devletin kamu gücü ile müdahalesinin zararlı olacağı söylenmiştir²².

Bu görüşe karşı da; toplumun artık işlenen her suçtan haberdar olamayacağı, dolayısıyla öğrenilmeyen bir suçun unutulmasının söz konusu olamayacağı ileri sürülmüştür. Zira kamuoyunda derin etkiler bırakan suçlar çabuk unutulmaz çünkü bu suçların çözümlenmemesi onların unutulmasını engeller. Ayrıca suçtan zarar görenler de yaşamış oldukları olayı unutmayacaklardır²³.

1.3.1.4. Delillerin Kaybolması

¹⁹ Manzini, **a.g.e.**, s.480; Aktaram Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, s.246; Önder, **a.g.e.**, s.771

²⁰ Kunter, **Ceza Hukukunda Zamanaşımı**, s.16; Önder, **a.g.e.**, s.771

²¹ Garraud, **a.g.e.**, s.542; Aktaran M. T. Taner, **a.g.e.**, s.671

²² Florian, **a.g.e.**, s.1137; Aktaran Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, s.248; Heinze, **Wegfall der strafe, in Handbuch des deutschen Strafrechts**, Berlin, 1871, s.606; aktaran Önder, **a.g.e.**, s.772

²³ Kunter, **Ceza Hukukunda Zamanaşımı**, s.16

Suç işlendikten bir süre sonra delilleri toplamak zorlaşır ve suça ilişkin tanıklar olayı net bir şekilde hatırlayamayabilirler. Suçlunun lehinde ve aleyhindeki birçok delile ulaşmak neredeyse imkânsız hale gelir.

Bu görüşe karşı ise delillerin toplanması için mutlaka suçlunun yakalanmasının gerekmediği savunulmuştur. Deliller bakımından ortada şüpheli bir durumun varlığı halinde şüpheden sanık yararlanır ilkesi gereği bu hususun suçlunun lehine olacağı açıktır. Zira bu görüşün ceza zamanaşımı bakımından uygulanması da mümkün değildir. Çünkü ceza zamanaşımında ortada kesin bir hüküm bulunmaktadır ve toplanacak herhangi bir delile ihtiyaç kalmamıştır²⁴.

1.3.1.5. Psikolojik Değişme

İnsanın psikolojik yapısı sürekli değişim içindedir. Suçlunun suçu işlediği zamanki ruh hali ile hüküm verildiği tarihteki ruh hali arasında psikolojik kişilik özelliği bakımından farklılık olacaktır. Bu nedenle de verilecek ceza suçlunun kişilik yapısına uygun düşmeyecektir. Zira suçlunun önceden yapmış olduğu hareket zamanla ona yabancı olmakta ve onun davranışı olmaktan çıkmaktadır. Aradan geçen uzun süreye rağmen kendisi ile bir bağlantısı kalmayan hareketinden dolayı suçlunun cezalandırılmasında bir yarar bulunmamaktadır²⁵.

Bu görüş ise tamamen metafizik bir düşünceye dayandığı ve kişilik özelliklerindeki psikolojik değişim yüzünden infaz edilmekte olan cezaların infazına son verilmesini gerektirebileceği için eleştirilmiştir²⁶.

1.3.1.6. Sosyal Yarar

Suçun işlenmesinden veya cezanın verilmesinden belirli bir süre geçmesinin ardından sosyal faydanın azalması ve en sonunda tamamen ortadan kalkması nedeniyle cezanın herhangi bir sosyal yararı kalmamaktadır. Zira suçun işlenmesinin

²⁴ Kunter, **Ceza Hukukunda Zamanaşımı**, s.16; Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, s.249; Önder, **a.g.e.**, s.672; İçel v.d., **a.g.e.**, s.335, Erem, Danişman, Artuk, **a.g.e.**, s.986

²⁵ Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, s.249; Erem, Danişman, Artuk, **a.g.e.**, s.987

²⁶ Kunter, **Ceza Hukukunda Zamanaşımı**, s.16; Erem, Danişman, Artuk, **a.g.e.**, s.987; Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, s.246

üzerinden uzun bir süre geçtikten sonra kovuşturmaya girilerek failin cezalandırılmasına çalışılması kamuoyunda o tarihe kadar güvenlik makamlarının hareketsiz kaldığı yolunda bir intiba uyandırabilir ve bu makamlara olan güveni sarsar. Ayrıca ortaya çıkan gecikmiş ceza, işlevini yerine getirmek bir yana, toplumda acıma duygusu da uyandırabilecektir²⁷. Ceza davasının açılması ve cezanın infazı sosyal yarar amacıyla yapıldığı için suçla ceza arasındaki zamanın uzamasının bu faydayı azalttığı savunulmaktadır²⁸.

1.3.1.7. Karma Görüş

Genel kabul gören bu görüş, zamanaşımının hukuki esasının tek bir hukuki nitelermeye dayandırarak açıklanamayacağını kabul eder. Bu bakımdan ileri sürülen her görüşte doğruluk payı bulunmakta, zamanaşımının özellikle de sosyal yarar görüşü temelinde değerlendirilmesi gerekmektedir²⁹.

1.3.2. Zamanaşımı Aleyhindeki Görüşler

Zamanaşımını kabul etmeyen veya başka esaslara göre yeniden düzenlenmesini isteyen müellifler de vardır.

Beccaria, dava zamanaşımını kabul etmekte, bir takım suçlar bakımından ceza zamanaşımını ise kısmen reddetmektedir. Beccaria'ya göre kanıtlar belli olup suçun işlendiği doğrulanınca, sanığa kendisini savunmak için yeterli sürenin verilmesi gerekmektedir. Ancak bu süre, cezanın çabuk uygulanmasını engellemeyecek biçimde kısa olmalıdır. İnsanların belleğinde ağır etki bırakan suçların failleri çoğu zaman kurtuluşu kaçmakta bulmaktadır. Bu suçlunun yararına hiçbir zamanaşımı öngörülmemelidir. Ancak önemsiz ve işlendikleri hususunda kesinlik bulunmayan suçlarda, yurttaşın alinyazısı üzerindeki belirsizlik kaldırılmalıdır. Bunun nedeni

²⁷ Erem, Danışman, Artuk, **a.g.e.**, s.987

²⁸ Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, s.248

²⁹ Timur Demirbaş, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 5. bs., İstanbul, Seçkin Yayınevi, 2007, s. 656; İçel v.d., **a.g.e.**, s. 337

uzun süreli belirsizlik ve suçun cezasız kalmasının, cezanın iyileştirici gücünü ortadan kaldırmasıyla birlikte suçluya da iyileşme gücünü kazandırmasıdır³⁰.

Beccaria'ya göre suçlar; canavarca olan ağır suçlar (adam öldürme gibi) ve daha az ağır olan suçlar olarak ikiye ayrılır. Bu ayırım, esasını insan tabiatında bulur. İnsan hayatının güvenliği doğal haklardandır. Mal varlığı haklarının güvence altına alınması ise toplumsal bir haktır. İnsanları, tabi acıma duygularının ötesine iten güdülerin sayısı, onları mutlu olmak için malvarlığı haklarını çiğnemeye iten güdülerin sayısından azdır. Bunun nedeni, bu güdülerin insanların içinde değil, toplumsal sözleşmelerde bulunmasıdır. Sonuç olarak, pek az görüldükleri için canavarca ağır suçlarda soruşturma süresi kısa olmalıdır. Çünkü sanığın masum olma ihtimali büyüktür. Ancak bu suçlarda dava zamanaşımı süresi uzun olmalıdır. Suç ne kadar büyükse cezadan kurtulma ile ilgili boş umudun büyüklüğü ve böbürlenme tehlikesi o ölçüde büyüktür. Bu tehlikenin ortadan kalkması ise dava hakkında kesin hüküm verilmesi ile söz konusu olacaktır. Buna karşılık hafif suçlarda, failin suçsuz olma olasılığı az olduğundan soruşturma süresi uzun tutulmalı ve cezasız kalma ihtimali düşük olduğundan dava zamanaşımı süresi kısa tutulmalıdır³¹.

Bentham, zamanaşımını mantıksız bulmakta ve tamamen reddetmektedir. Bentham'a göre ağır suç işleyen suçlularla asla anlaşma yapılmamalı, işlemiş olduğu suçun ürünlerinden faydalanması engellenmelidir. Aksi taktirde bu durum kötüler için iştah açıcı, iyiler için ızdırap verici, adalet ve ahlak için alenen tahkir edici olacaktır³².

Pozitivistler, zamanaşımında iki kusur bulmaktadır. Pozitivistlere göre zamanaşımı; suçun, kurnazlığın bir primidir ve bu yolla adaletten kaçılmaktadır. İkinci kusur ise zamanaşımının dayandığı sosyal fayda ve suç delillerinin ortadan kalkması gibi karinelerin gerçeğe uygun olmaması imkanındır. Zaman geçmesine rağmen ahlaki ve hukuki kusurluluk baki kalacağından zamanaşımına suçu ortadan kaldıran mutlak bir değer atfedilemez. Zamanaşımının uygulanmasında, suçlunun

³⁰ Cesare Beccaria, **Suçlar ve Cezalar**, Çev. Sami Selçuk, İstanbul, İmge Kitabevi, 2004, s. 155

³¹ **A.e.**, s.158-159

³² Erem, Danişman, Artuk, **a.g.e.**, s. 990

kişisel yapısına, mensubu olduğu suçlu sınıfına, hareket tarzına, geçmişine, işlenen suçun niteliğine bakılarak ve ancak failin tehlikeli olmaktan çıkması halinde zamanaşımının işlemesi hususu kabul edilebilir. Yani, zamanaşımı failin tehlikeliliğinin devam edip etmediği hususunda bir karineye değil, somut duruma dayanılmalıdır. Bu görüşe göre zamanaşımı sadece tesadüfi suçlularla ihtirasi suçlular hakkında uygulanabilir olup, akıl hastaları, uslanmaları mümkün olmayan doğuştan suçlular, itiyadi suçlular ile mükerrirler hakkında tatbik olunamayacaktır³³.

1.3.3. TCK Düzenlemesi ve Görüşümüz

Ceza kanunumuzda dava ve ceza zamanaşımı düzenlemeleri yer almaktadır. Ancak Kanun gerekçesinde hangi görüşlerle zamanaşımının kabul edildiği belirtilmemiştir. Zamanaşımı düzenlemesi ile devletin ceza verme hak ve yetkisinin düşmesini haklı gösterecek sebeplerin, devlete bu hak ve yetkinin neden verildiğinin anlaşılması ile ortaya çıkacağı ifade edilmiştir. Nitekim bugün kamu düzeninin korunması amacıyla ceza verildiği kabul edilmektedir. Bu amacın gerçekleştirilmesi için suç işleyen kişilere uygulanacak yaptırımlar ile ilerde suç işlemeleri önlenmeye çalışılmaktadır. Bu açıklamalar ışığında zamanaşımının esası da kamu düzeninin korunması olarak ifade edilebilecektir. Zira kanunda yazılı süreler içinde dava açılmazsa, kesin hükümle sonuçlanmazsa ya da verilen cezanın infazı yerine getirilemezse, bu süre zarfında suç işlemeyen suçlunun tehlikeliliğinin kalmadığı anlaşılmaktadır³⁴. Bu nedenle de zamanaşımının esasının sosyal yararın ortadan kalkması görüşüne dayandığını düşünmekteyiz.

Ancak bir konuda ayırım yapmak gerekmektedir. Aradan geçen zaman, suçlunun topluma bir zararının bulunmadığını gösterir ve suçlu olumlu hareketleriyle bunu ispat ederse ceza verilmesi için gerek kalmadığı anlaşılmaktadır. Fakat suçu işledikten sonra dahi suç işlemeye devam eden kişilerin kamu düzenine karşı oluşturdukları tehlikenin süreklilik arzemesi nedeniyle cezalandırılmalarındaki sosyal fayda hiçbir zaman ortadan kalkmayacaktır. Bu nedenle bu kişiler hakkında

³³ Dönmez, Erman, a.g.e., s.245; Erem, Danişman, Artuk, a.g.e., s.990; Uzun, a.g.e., s.16

³⁴ Kunter, **Ceza Hukukunda Zamanaşımı**, s.19

zamanaşımının uygulanmaması en doğru çözüm olarak görünmektedir. Sonradan tehlikeliliği ortadan kalkan suçlular bakımından ise özel af gibi düzenlemelerin getirilmesinin yerinde olacağı savunulmaktadır³⁵.

TCK düzenlemesinde açıkladığımız görüşe uygun bir şekilde getirilen düzenlemeyle 71. maddenin ikinci fıkrasında “üst sınırı iki yıldan fazla hapis cezasını gerektiren kasıtlı bir suç” işlenmesinin ceza zamanaşımını keseceğini kabul etmiştir. Bu düzenleme yukarıdaki açıklamalarımıza uygun bir şekilde TCK sisteminde “uslanma” görüşünün kabul edildiğini göstermektedir.

2. Zamanaşımının Hukuki Niteliği Hakkındaki Görüşler

Zamanaşımının ceza muhakemesi hukukuna mı yoksa maddi ceza hukukuna mı dahil olduğu konusunda farklı görüşler mevcuttur. Bu görüşlerin ilki zamanaşımının muhakeme hukukuna, ikincisi maddi ceza hukukuna ait bir mesele olduğunu, üçüncüsü ise karma bir niteliği olduğuna ilişkindir. Zamanaşımının hukuki niteliğinin açıklanmasının pratik sonuçları vardır. Bu niteliğin tespiti, yargılama hukuku bakımından önem arz etmektedir.

2.1. Zamanaşımını Maddi Ceza Hukuku Kurumu Olarak Kabul Eden Görüş

Bu görüşü savunanlar da kendi içlerinde ikiye ayrılmaktadır. Bir kısmı zamanaşımı süresinin dolmasının fiilin cezalandırılabilme niteliğini ortadan kaldırdığını savunmaktadır. Ancak bu görüş azınlıkta olup çoğunluk, zamanaşımı süresi dolunca devletin cezalandırma hakkının ortadan kalktığını ileri sürmektedir. Bu nedenle de zamanaşımı süresi dolduktan sonra dava açılmaz, açılmış olan davanın da zamanaşımı nedeniyle ortadan kaldırılmasına karar verilir. Keza aradan geçen zaman sonunda devletin ceza verme hakkı zamanaşımı ile düşmektedir. Doktrinde de bu görüş kabul edilmektedir³⁶. Ancak görüşlerin her ikisine göre de

³⁵ A.e., s.20

³⁶ Dönmezer, Erman, a.g.e., s.251; Önder, a.g.e., s. 775; Erem, Danışman, Artuk, a.g.e., s.993

zamanaşımını, cezayı ortadan kaldıran bir sebep olarak değerlendirilmekte, ceza yargılaması değil, devletin cezalandırma yetkisi ortadan kalkmaktadır³⁷.

Zamanaşımını maddi hukuk kurumu olarak gören görüşe göre, suçun işlenmesinden bir süre sonra fail ile devlet arasında ceza ilişkisi doğmakta, yargılama sonunda ise devlet bir ceza verip bunu infaz etmektedir. Ceza ile hedeflenenler, ceza süresinde verildiği takdirde elde edilir ancak hedeflenenlerden herhangi biri aradan geçen zaman nedeniyle gerçekleşmeyecekse devletin cezalandırma hak ve yetkisinin ortadan kalktığı kabul edilmelidir. Aksi halde devletin vereceği ceza adalete hizmet etmeyecektir. Devletin bu suretle ceza verme hakkının ortadan kalkması zamanaşımının maddi ceza hukuku kurumu olarak görülmesine neden olmaktadır. Devletin ceza verme yetkisini ortadan kaldıran bu düzenlemenin muhakeme hukuku yönünden de bazı sonuçları söz konusudur. Ancak bu sonuçlar ceza verme yetkisinin doğal sonuçlarıdır. Devletin ceza verme hak ve yetkisinin ortadan kalkması ile bu husus yargılama hukukuna da doğrudan etki etmekte, bu etki “refleks etki” olarak adlandırılmaktadır³⁸.

Mukayeseli hukukta da zamanaşımı maddi ceza hukukuna ilişkin bir kurum olarak kabul edilmiştir(Arjantin, Brezilya, İtalya, İspanya, Meksika, Hollanda ve İsviçre Ceza Kanunları). Avusturya Ceza Kanunu zamanaşımı süresinin büyük bir kısmı geçtikten sonra ele geçirilen suçlunun cezasında indirim yapma yolunu tercih etmiştir. Bu uygulama ancak maddi ceza hukuku açısından söz konusu olabilir. Zamanaşımı bir yargılama hukuku kurumu olsaydı tek bir zamanaşımından söz edilebilecekti. Ancak suçun ağırlığı ve cezanın türü gözönüne alınarak zamanaşımının tespit edilmesi bunun bir maddi ceza hukuku kurumu olduğunu göstermektedir³⁹.

Zamanaşımının maddi ceza hukuku kurumu olarak kabul edilmesinin bir sonucu da yargı kararlarının sonucunu etkilemesidir. Zamanaşımının maddi ceza

³⁷ Önder, **a.g.e.**, s. 775; Erem, Danışman, Artuk, **a.g.e.**, s.994; Kunter, **Ceza Hukukunda Zamanaşımı**, s.10

³⁸ Önder, **a.g.e.**, s.776

³⁹ **A.e.**, s. 775

hukukuna ilişkin olduğunu ileri sürenlerin bir kısmı dava zamanaşımı dolsa bile davaya sonuna kadar devam edilerek mahkûmiyet ya da beraat kararı verilmesi ve böylece ceza verme yetkisinin aslında var olduğunun ilan edilmesi görüşündedirler. Bu yazarlar, mahkemenin vermiş olduğu kararın ardından ceza verme yetkisinin bulunmayışı nedeniyle beraat kararı verilmesi görüşünü savunmaktadırlar⁴⁰. Diğer görüşü ileri sürenler ise zamanaşımı süresinin dolması ile dava açılmayacağı, açılmış davalara devam edilemeyeceği ve hükmedilen cezaların da yerine getirilemeyeceği görüşündedirler⁴¹.

2.2. Zamanaşımını Muhakeme Hukuku Kurumu Olarak Kabul Eden Görüş

Bu görüşü savunanlara göre zamanaşımı davanın açılmasına ve mahkeme kararıyla kesinleşen hükmün infazına engel olduğundan zamanaşımının yargılama hukuku kurumu olarak kabulü gerekmektedir. Zamanaşımı, devletin cezalandırma hakkına etkiye bulunmamakta ancak ceza kovuşturmasına ve cezanın infazına mani olduğundan dolayı olumsuz bir yargılama şartı olarak ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle de dava zamanaşımının gerçekleşmesi halinde hakim mahkumiyet veya beraat kararı veremeyecek, kamu davasının düşmesine karar verecektir⁴². Zamanaşımı müessesesinin ceza kanunu içinde düzenlenmiş olması bunun bir muhakeme hukuku müessesesi olma özelliğini ortadan kaldırmayacaktır. Nitekim muhakeme hukukuna dahil olduğu halde ceza kanunlarında düzenlenen başka müesseseler de bulunmaktadır⁴³.

Bu görüştekiler dava zamanaşımını delillerin kaybolması prensibine dayandırmakta ve ceza zamanaşımını kabul etmemektedirler. Ancak ceza zamanaşımını dava zamanaşımının devamı niteliğinde görenler de vardır⁴⁴.

Gerçekten de birçok kanunda ve özellikle Osmanlı ve Fransız mevzuatında, zamanaşımı ceza muhakemesi mevzuatında düzenlenmiştir⁴⁵. Alman Hukuku'nda

⁴⁰ Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, s.251

⁴¹ İçel vd., **a.g.e.**, s.338

⁴² Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, s.251

⁴³ Kunter, **Ceza Hukukunda Zamanaşımı**, s.8; Erem, Danişman, Artuk, **a.g.e.**, s.993; Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, s.248

⁴⁴ Önder, **a.g.e.**, s.775

dava zamanaşımı maddi ceza hukukuyla ilgisi bulunmayan, usuli bir engel olarak görülmektedir. Mısır Hukuku'nda da zamanaşımı bir muhakeme hukuku kurumu olarak kabul edilmektedir⁴⁶.

2.3. Zamanaşımını Karma Bir Kurum Olarak Kabul Eden Görüş

Bu görüşü savunanlara göre, zamanaşımı hem maddi ceza hukukuna hem de muhakeme hukukuna ait bir kurumdur. Bu nedenle zamanaşımı hem devletin ceza verme hakkını ortadan kaldırmakta hem de devam eden yargılamaya engel teşkil etmektedir. Zamanaşımı süresi içinde deliller kaybolmuş ya da azalmıştır. Bu nedenle de dava zamanaşımı ceza muhakemesi hukukunda, ceza zamanaşımı da maddi ceza hukukunda yer almalı, davayı düşüren bir sebebin maddi hukukta bulunması uygun görülmemektedir⁴⁷.

Bu görüşü savunanlara göre zamanaşımını sadece maddi ceza hukuku kurumu olarak kabul etmek, zamanaşımının varlığı halinde bu hususun hâkim tarafından re'sen nazara alındığı da düşünüldüğünde mümkün değildir. Dolayısıyla zamanaşımı sadece ceza verme hakkını değil, açılmış olan ceza davasını da etkilemekte, açılan davanın görülmesine engel olmaktadır. Bu nedenle de zamanaşımının karma bir müessese olduğu savunulmaktadır. Dolayısıyla zamanaşımının hukuki niteliği hakkındaki görüşlerin birbirinden çok katı bir şekilde ayrıma tabi tutulması yerinde bulunmayıp karma bir niteliğe sahip olduğu savunulmaktadır⁴⁸.

2.4. TCK'da Zamanaşımı Düzenlemesi ve Görüşümüz

Zamanaşımı kurumuna TCK'nın birinci kitap dördüncü bölümünde, dava ve cezanın düşürülmesi başlığı altında yer verilmiştir. Zamanaşımı, dava zamanaşımı düzenlemesinde "...geçmesiyle düşer." (TCK m.66), ceza zamanaşımı düzenlemesinde ise "cezalar...infaz edilmez." (TCK m.68) şeklinde düzenlenmiştir. TCK da eski TCK ile aynı şekilde zamanaşımını kamu davasını düşüren sebepler arasında saymıştır. Dönmezer – Erman'a göre zamanaşımının davayı düşüren

⁴⁵ Erem, Danişman, Artuk, **a.g.e.**, s.993; Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, s.249

⁴⁶ F. G. Taner, **a.g.e.**, s. 23

⁴⁷ Erem, Danişman, Artuk, **a.g.e.**, s.993'den naklen, Moazzami

⁴⁸ Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, s.251;

sebeplerden biri olarak sayılması zamanaşımına usulü bir anlam kazandırmaktadır. Zira zamanaşımı süresinin dolması halinde, dava olduğu yerde kalmakta, failin suçlu ya da suçsuz olduğu sorunu çözümlenmemekte ve zamanaşımını re'sen dikkate alan hâkim davayı düşürmektedir. Bu durumda, dava zamanaşımının yalnızca ceza verme yetkisini değil, açılmış olan davayı da etkilemesinin ve dava zamanaşımı süresinin dolmasının davanın dinlenmesine engel olmasının, zamanaşımının usulü niteliğini güçlendirdiğini ileri sürmektedirler⁴⁹.

Bununla beraber zamanaşımının varlığı halinde kamu davası görülemez hale gelmekte, cezalandırma yetkisi de ortadan kalkmaktadır⁵⁰.

Zamanaşımının bir yargılama hukuku müessesesi olması durumunda, her suç için ayrı zamanaşımı sürelerinin düzenlenmesi mümkün olmayacaktı. Bu nedenle de bütün suçların ağırlıkları bakımından aynı zamanaşımı sürelerine tabi tutulmaları gerekmektedir. Ancak kanun düzenlemesinin her suçun ağırlığı ve cezanın türünü de dikkate alarak değişik zamanaşımı süreleri tespit etmesi zamanaşımının ceza hukuku kurumu olması ile açıklanabilecektir⁵¹. Her ne kadar zamanaşımının dolması ile dava düşmekte ise de buna yol açan husus maddi ceza hukukuna ilişkindir. Dolayısıyla kanunun esas aldığı sebep de budur⁵². Biz de zamanaşımını maddi ceza hukukuna tabi kılan bu görüşe katılmaktayız.

Bazı yazarlar tarafından dava zamanaşımının dolması halinde kamu davasının açılmasından kaçınılamayacağı, dava zamanaşımının dolması halinde dahi kamu davasının açılması gerektiği görüşü savunulmaktadır⁵³.

Kanunda belirtilen zamanaşımı sürelerinin geçmesi ile artık dava açılmaz, açılmış ise düşmesine karar verilir. CMK'nın 223. maddesinin sekizinci fıkrasında

⁴⁹ Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, s.250; Aynı yönde bkz. Nur Centel, Hamide Zafer, Özlem Çakmut, **Türk Ceza Hukuku'na Giriş**, 4. bs., İstanbul, Beta Yayınevi, 2006, s.625

⁵⁰ Kunter, **Ceza Hukukunda Zamanaşımı**, s.10

⁵¹ Önder, **a.g.e.**, s. 776

⁵² Erem, Danışman, Artuk, **a.g.e.**, s.994

⁵³ İzzet Özgenç, **Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi**, 3. bs., Ankara, Adalet Bakanlığı Yayınları, 2006, s.734; Zeki Hafizoğulları, "Türk Ceza Hukukunda Cezalandırma Hukuki İlişkisi ve İlişkinin Sona Erme Nedenleri", **Uğur Alacakaptan'a Armağan**, C:1, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2008, s.6

bu konuya açıklık getirilerek, zamanaşımı süresinin dolması halinde düşme kararı verilmesi gerektiği hüküm altına alınmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

DAVA ZAMANAŞIMI

1. Dava Zamanaşımının Tanımı

Suçun işlenmesinden sonra yasada öngörülen sürelerin geçmesiyle sanık hakkında kamu davası açılmaz, açılmış ise de davaya devam edilemez. Kanunda açıkça zamanaşımına uğramayacağı belirtilen suçlar dışında genel bir kural olarak tüm suçlar zamanaşımına uğrar¹.

2. Dava Zamanaşımına Uğramayan Suçlar

2.1. TCK'nın İkinci Kitap Dördüncü Bölümünde Yer Alan Suçlar

TCK'nın 66. maddesinin yedinci fıkrasında; “Bu kanunun ikinci kitabının dördüncü kısmında yazılı ağırlaştırılmış müebbet veya on yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçların yurtdışında işlenmiş olması halinde dava zamanaşımı uygulanmaz.” hükmü bulunmaktadır.

Kanunda yer alan bu istisnanın uygulanabilmesi için iki şart gerekmektedir. Bunlardan ilki bu fiillerin ağırlaştırılmış müebbet, müebbet ya da on yıldan fazla hapis cezasını gerektirmesidir. Diğer ise bu suçun yurtdışında işlenmiş olmasının gerekmesidir. Erem – Danışman – Artuk bu suçların yurtdışında işlenmiş olması şartının açıklanmasının mümkün olmadığı zira bu suçların yurtiçinde veya dışında işlenmiş olmaları arasında fark gözetilmemesi gerektiği görüşündedir². Dönmezer – Erman'a göre ise bu suçların yurtdışında işlenmesi ile yurtiçinde işlenmesi arasında

¹ Dönmezer, Erman, **a.g.e.**,s.251; İçel v.d., **a.g.e.**, s.339; Erem, Danışman, Artuk, **a.g.e.**, s.994

² Erem, Danışman, Artuk, **a.g.e.**, s.1003; M. T. Taner, **a.g.e.**, s.688

fark bulunmasının sebebinin, bu suçların yurtdışında işlenmesi halinde süresi içinde dava açılmasındaki ve cezalandırılmasındaki güçlük olduğu ifade edilmektedir³.

2.2. Soykırım Suçu ve İnsanlık Aleyhine İşlenen Suçlar

TCK'nın 76. maddesinin dördüncü fıkrası ile 77. maddesinin dördüncü fıkralarında yer alan soykırım suçları ile insanlığa karşı suçlardan dolayı zamanaşımının uygulanmayacağı düzenlenmiştir. Her iki maddede de zamanaşımı türü belirtilmediği için hem ceza hem de dava zamanaşımı yönünden kabulü gerekmektedir⁴.

2.3. Askeri Ceza Kanunu'na Göre Zamanaşımına Uğramayan Suçlar

1632 sayılı AsCK'nın 49. maddesinin (b) bendinde "...hıyanet cürümleri ile maznun ve mahkum olanlar hakkında müruruzaman yoktur." hükmü ile vatana ihanet suçunda zamanaşımı uygulaması kabul edilmemiştir.

2.4. Lehe Hükmün Belirlenmesi ve Uygulanması Amacıyla Yapılan Yargılama

Dava zamanaşımının kabul edilmediği bir başka hukuki düzenleme ise, 11.05.2005 Tarih ve 5349 Sayılı Kanunla Değişik 5252 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun'un 9. Maddesinin dördüncü fıkrasında yer almaktadır. Bu hükümde, "Kesin hükümle sonuçlanmış olan davalarda, sonradan yürürlüğe giren bir kanunla ilgili olarak lehe hükmün belirlenmesi ve uygulanması amacıyla yapılan yargılama bakımından dava zamanaşımına ilişkin hükümler uygulanmaz" düzenlemesi ile zamanaşımına istisna getirilmiştir⁵. Maddenin gerekçesinde bu düzenlemenin getirilme nedeninin TCK'nın 66. maddesi beşinci fıkrasında, sonradan yürürlüğe giren bir kanunla lehe hükümler getirilmiş olması durumunda da, zamanaşımı süresinin dolmuş olması halinde

³ Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, s.251

⁴ Veli Özer Özbek, **TCK İzmir Şerhi Yeni Türk Ceza Kanunu'nun Anlamı**, C: I, 2. bs., Seçkin Yayınevi, Ankara, 2005, s. 604

⁵ "...lehe yasa uygulaması amacıyla yapılacak uyarılama yargılamasında dava zamanaşımına ilişkin kuralların uygulanma olanağı bulunmamaktadır." (YCGK, E. 2008/6-140, K. 2008/172, T. 17.06.2008) (Çevrimiçi) www.kazanci.com.tr, 05.02.2008. Çalışmamızda yer alan Yargıtay kararlarına www.kazanci.com.tr adresli web sitesinden ulaşılabilmektedir.

yargılama yapılamayacağı şeklinde farklı yorumları önlemek amacıyla da açıklayıcı hüküm getirilmesi ihtiyacı karşısında, bir fiilden dolayı verilmiş olan hüküm kesinleştikten sonra yürürlüğe giren kanun hükümlerinin lehe olduğu iddiası dolayısıyla yeniden yargılama yapılması gereğinin ortaya çıkması halinde dava zamanaşımına ilişkin hükümlerin gözönünde bulundurulmaması hususuna açıklık getirildiği belirtilmiştir⁶.

Sonradan getirilen yasal düzenlemenin lehe olduğunun infaz savcılığı, hükümlü veya hükümlünün müdafii tarafından tespit edilmesi halinde 5275 Sayılı CGTİHK'nın 98. maddesi uyarınca yerine getirilmesi gerekli cezanın belirlenmesi veya duraksamanın giderilmesi için hükmü veren mahkemeden karar istemektedir. Bu dava öğretide “açıklama davası” olarak adlandırılmaktadır. 5252 Sayılı yasanın 9. maddesine eklenen fıkra ile başvuru mahkemenin, başvuruyu zamanaşımına uğradığı gerekçesiyle görmekten kaçınması önlenmek istenmiştir. Ancak getirilen bu düzenlemenin anlamsız olduğuna ilişkin bir görüş de bulunmaktadır. Bizim de iştirak ettiğimiz bu görüşe göre, açıklama davası hükümlünün yargılandığı ve mahkum olduğu davanın bir parçası değildir. Keza suça ilişkin yargılama yapıp hüküm verilmekle dava zamanaşımı ortadan kalkarak ceza zamanaşımı işlemeye başlamaktadır. Bu nedenle zaten ortadan kalkan bir sürenin sonradan yapılacak bir başvuru ile yeniden başlayacağını kabul edilmesi mümkün değildir⁷.

3. Ulusalüstü Hukukta Dava Zamanaşımına Uğramayan Suçlar

Avrupa Konseyi, uluslararası kamuoyunun, insanlığa karşı suçların ve savaş suçlarının zamanaşımına uğramaması ve savaş suçlarının uluslararası bağlayıcılıkta bir belge ile zamanaşımına uğramaması yönündeki talepleri neticesinde 1968 tarihinde Savaş Suçları ve İnsanlığa Karşı Suçlarda Zamanaşımının Kabul Edilmemesine İlişkin Konvansiyon'u kabul etmiştir. Ancak konvansiyonda, yürürlüğe girmeden önceki suçların da zamanaşımına uğramayacağını öngörülmesi tepki toplamış ve imzalanmamıştır. Bunun üzerine ise 1974 yılında yalnızca yürürlüğe girdikten sonra işlenecek suçlara uygulanmak üzere Savaş Suçları ve

⁶ <http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss898m.htm> (çevrimiçi) 05.07.2009

⁷ F.G. Taner, **a.g.e.**, s.50

İnsanlığa Karşı Suçlarda Zamanaşımının Kabul Edilmemesine İlişkin Sözleşme kabul edilmiştir. Sözleşmenin yürürlüğe girmesi ise ancak 2003 yılında gerçekleşebilmiştir. Bunun nedeni, savaş suçlarının zamanaşımına uğramasının kabul edilmiyor oluşudur⁸.

01.07.2002 tarihinde Lahey’de kurulan Uluslararası Ceza Mahkemesi’nin kuruluşunu sağlayan Uluslararası Ceza Divanı Roma Statüsü’nün 29. maddesinde divan yargılamasına giren suçlarda herhangi bir yasa sınırlaması bulunmadığı belirtilmiştir. Zira Statü’nün 6. ve 7. maddeleri uyarınca soykırım ve insanlığa karşı suçlar bu kapsamdadır. Sözleşmenin 29. maddesi uyarınca ise sözleşmenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren işlenen ve Uluslararası Ceza Mahkemesi’nin yetkisine giren suçlarda zamanaşımının uygulanmayacağı belirtilmiştir. Türkiye, bir takım çekincelerinin bulunması ve Statü’nün hükümlerine çekince koyulamaması nedeniyle Roma Statüsü’ne taraf olmamıştır⁹.

Statünün Uluslararası hukukta kabul edilme nedeni ise, bu suçların ağırlığı nedeni ile olumsuz etkilerinin geniş olması ve failerin buldukları yerde güç ve nüfuz sahibi olmalarından dolayı koruma görmeleri, delillerin gizlenmesi, karartılması, failerin kendilerine yargı bağısıklığı (muafiyeti) veya dokunulmazlık sağlaması gibi sebeplerle ceza soruşturması veya kovuşturması yapılamadığı, bu nedenle soykırım ve insanlığa karşı suçları kapsamına giren fiillerin cezasız kaldığı ve hatta bu fiillerin ulusal hukuklarda suç olarak dahi düzenlenmemiş oluşudur¹⁰.

4. Dava Zamanaşımı Sürelerinin Tespiti

Dava zamanaşımı süreleri her olay ve dava için hakim taktirine bırakılmış olmayıp, kişiler lehine bir teminat olarak kanunla önceden tespit edilmiştir. Bir suçun zamanaşımına uğraması için geçmesi gereken sürenin tespitinde zorunlu olarak subjektif hareket edilmesinin gerektiği belirtilmiştir¹¹. Karşılaştırmalı hukukta

⁸ Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. F. G. Taner, **a.g.e.**, s.54

⁹ Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Yelda Koçak, “Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Türkiye”, **Avrupa Birliği’ne Uyum Sürecinde Türk Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku**, İstanbul Barosu Yayınları, 2008, s. 57-77

¹⁰ Ersan Şen, **Yeni Türk Ceza Kanunu Yorumu**, C: I, İstanbul, Vedat Yayınevi, 2006, s.207

¹¹ Kunter, **Ceza Hukukunda Zamanaşımı**, s.53

zamanaşımı süreleri gerek uzunluk gerek sistem olarak değişik şekillerde belirlenmiştir. Zira Anglo-Amerikan hukuk çevresinde suç özellikleri göz önünde bulundurulmuş ayrı ayrı zamanaşımı süreleri tespit edilmiştir. Kara Avrupasında da bu sistem Yunanistan, Portekiz gibi ülkelerde de uygulanmaktadır. Bazı ülkeler ise genel dava zamanaşımı süresinin yanında özel birtakım zamanaşımı sürelerini kabul etmişlerdir. Bu ülkelerden Fransa, Danimarka, Rusya üç dereceli, Norveç sekiz dereceli zamanaşımı süresini benimsemiştir¹².

Tarde, zamanaşımı sürelerinin tespitinde başka bir ölçü meydana getirmektedir. Tarde'ye göre insan kişiliğinde meydana gelen değişiklikler herkeste, her yaşta aynı değildir. Zamanaşımı sürelerinin tespitinde de bu husus göz önünde bulundurulmalıdır. Sözü edilen bu değişimlerin yavaş olduğu dönemlerde zamanaşımı süreleri uzun olmalıdır. İnsan dün, önceki gün, bir sene ya da on sene önce ne ise aşağı yukarı şimdi de odur. İnsan kişiliği yükselmeler ve alçalmalar gösterir fakat bu değişim anlarında insan kişiliği çocukluk ve gençlikte hızla değiştikten sonra duraklamaya uğrar ve bundan sonra çok az değişir. En sonunda ise zaman geçtikçe farklılaşmaz, bulunduğu durumu muhafaza eder. Bu nedenle kanun, ince ayrıntıları göz önüne almaksızın küçükler için kısa, büyükler için ise diğerlerine oranla uzun zamanaşımı olmak üzere iki farklı zamanaşımı süresi öngörmelidir¹³.

Beccaria'ya göre yasalar, gerek sanığın savunması, gerek suç delillerinin toplanması için kesin bir sürenin saptanmasını zorunlu hale getirmiştir. Yazara göre, bir suçun kanıtlanması için gerekli olan süreye eğer yargıçlar karar verseydi, yargıçlar kanun koyucu yerine geçmiş olurlardı¹⁴.

Ne şekilde belirlenirse belirlensin her ülke ve her hukuk sistemi için objektif bir kriter bulunmamaktadır. Fakat toplum düzenini ağır bir şekilde etkileyen suçlar

¹² Erem, Danişman, Artuk, **a.g.e.**, s.994; Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, s.254; Önder, **a.g.e.**, s.778; İçel v.d., **a.g.e.**, s.340

¹³ Erem, Danişman, Artuk, **a.g.e.**, s.995

¹⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. Beccaria, **a.g.e.**, s.156

yönünden zamanaşımı süresinin uzun, diğer suçlar bakımından ise kısa zamanaşımı süreleri uygulanmaktadır¹⁵.

5. Somut Olaya Uygulanması Gereken Dava Zamanaşımı Süresinin Tespit Edilmesi

Zamanaşımı süresinin tespitinde suçun gerektirdiği cezaya bakılmak gerekiyor ise de, bu cezanın suça somut olarak verilecek ceza mı yoksa suçun soyut bir şekilde gerektirdiği ceza mı olacağı hususu tartışma konusudur. Bu hususta üç görüş mevcuttur.

5.1. Soyut (Objektif) Ceza Sistemi

Soyut ceza sisteminde, kanunda işlenen suçun karşılığı olarak ne ceza konulmuşsa bu cezanın üst sınırı zamanaşımının tespitinde esas olarak alınacaktır. Bu sistemde hafifletici ve ağırlaştırıcı sebeplere bakılmaksızın kanunda yazılı cezanın üst sınırına bakılır. Bu görüşü benimseyenlere göre zamanaşımı süresinin tespiti hakimnin takdirine bırakılmamakta, aksi halde hakimnin aşırı ve keyfi bir takdirde bulunmasının yolu açılmış olacaktır. Zira, hakimnin haksız tahrik sayılabilecek bir hareketi bu şekilde kabul etmemesi halinde suçun somut cezasının daha fazla olması nedeniyle zamanaşımı süresi de daha uzun olacak ya da bunun tam tersi de olabilecektir¹⁶. Bu görüşü savunanların görüşlerini dayandırdıkları tezler şöyledir¹⁷;

- a) Zamanaşımı süreleri suçların ağırlıklarına uydurulmalıdır. Her suçun ağırlığı ise kanunda o suç için öngörülen cezadır.
- b) Hakimnin cezanın tayininde aşağı ve yukarı hadler arasında takdir hakkını kullanabileceğine göre verilmesi gereken cezanın kıstas olarak alınması halinde suçun zamanaşımına uğraması tesadüfi olacaktır.

¹⁵ İçel v.d., a.g.e., s.340

¹⁶ Dönmezer, Erman, a.g.e., s. 254

¹⁷ Kunter, **Ceza Hukukunda Zamanaşımı**, s.59; Dönmezer, Erman, a.g.e., s.254; Erem, Danışman, Artuk, a.g.e., s.996

c) Dava zamanaşımının gerçekleşmesi ile dava düşer. Bu durumda davanın esasına girilmeden düşme kararı verilecektir. Bu nedenle de suçun özelliğine göre tespit edilen ceza en sağlam ve değişmez ölçüdür.

Bu sistem Avusturya, Almanya, İsviçre, Arjantin ve Yunan Ceza Kanunlarında da kabul edilmiş olup, doktrinde de büyük bir çoğunluk tarafından kabul edilmektedir¹⁸.

Bu sistemin uygulanmasında esas alınacak ceza, kanunda yer alan cezayı azaltan ya da artıran kanuni sebepler nazara alınarak değerlendirilecektir. Bunun nedeni bu sebeplerin de kanunda yazılı olup, takdiri bir nitelik taşımamasıdır¹⁹.

5.2. Somut (Subjektif) Ceza Sistemi

Bu ceza sistemini savunanlara göre²⁰, suç nedeniyle meydana gelen zarar, soyut olarak nazara alınmaz. Suç, somut olayda ona etki eden tüm sebeplerle birlikte değerlendirilir. Yargıcın bu konuda keyfi bir takdiri de söz konusu olamaz. Zira yargıcın kullanacağı takdir yetkisi de kanunun bu konuda sağlamış olduğu imkanlara bağlıdır. Yargıç, suçun gerektirdiği cezayı tespit edecek, artırım ve indirim sebeplerini de dikkate alarak sonuca göre zamanaşımı süresini tespit edecektir. Ancak takdiri indirim sebeplerini dikkate almayacaktır.

Bu görüşü savunanlara göre soyut ceza sistemine göre suçun kanunda yazılı cezasına bakarak zamanaşımı süresinin tespit edilmesi tamamen varsayıma dayanmaktadır²¹. Ayrıca hakimlerin keyfi hareket etmelerine imkan sağlanmaktadır. Hakimler hiçbir denetime tabi olmadan istedikleri soyut cezaya göre zamanaşımının dolduğuna veya dolmadığına karar verebileceklerdir. Zira soyut ceza sistemi bir takım adaletsizlikleri de bünyesinde barındırmaktadır. İşlediği suçta kanuni bir

¹⁸ Önder, **a.g.e.**, s.779

¹⁹ Kunter, **Ceza Hukukunda Zamanaşımı**, s.60; Önder, **a.g.e.**, s.780

²⁰ Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, s.253

²¹ Erem, Danışman, Artuk, **a.g.e.**, s.996

hafifletici nedeni bulunan bir kimse ile bu hafifletici sebebi olmayan kişiler için zamanaşımı süresi aynı şekilde uygulanabilecektir²².

5.3. Karma Sistem

Bu sistemde de soyut bir ceza değil, suçluya verilmesi gerekli ceza esas alınmaktadır. Kişi hakkında işlediği suçun lehe ve aleyhe olan tüm unsurları dikkate alınmaktadır. Çünkü iş henüz yargıca intikal etmiş olmayıp, yargıç henüz takdir hakkını kullanacak aşamada değildir. Bu görüşler sonucunda uygulanacak sistemde, sanığa isnat edilen suçun kanundaki cezasının üst sınırı temel ceza sayılacak, kanuni artırıcı sebeplerin üst sınırına kadar ceza artırılarak, indirim sebeplerinin alt sınırına kadar ceza indirildikten sonra elde edilecek ceza üzerinden zamanaşımı süresi belirlenecektir²³.

Yine aynı doğrultudaki bir görüşe göre de zamanaşımının tespitinde esas alınması gereken ceza soyut ceza olmalıdır. Ancak zamanaşımı süresi hesaplanırken suçun kanunda tanımlanan temel şekli değil, somut olayla bağlantılı suçu etkileyen hallerde göz önüne alınmalıdır²⁴.

İtalyan Ceza Kanunu'nda da fiili ya da kişisel olsun, suça etki eden tüm hukuki sebepler nazara alınarak, ağırlaştırıcı sebeplerin en çok arttırma, indirim sebeplerinin ise en çok indirim oranları uygulanarak, iş kesin hükümlerle sonuçlanmadığı için ise takdiri herhangi bir sebep hesaba katılmayarak faile verilecek ceza tespit edilmekte ve bu cezaya göre zamanaşımı süresi tespit edilmekte idi²⁵. Ancak İtalyan Ceza Kanunu'nun 157. maddesinde 7 Aralık 2005 tarih ve 251 sayılı kanunla yapılan değişikliğin ardından²⁶, sisteminin bu haliyle soyut ceza sistemine daha yakın olduğu söylenebilecektir²⁷.

²² Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, s.253

²³ Erem, Danışman, Artuk, **a.g.e.**, s.997

²⁴ İzzet Özgenç, "Banka Yolsuzlukları ve Zamanaşımı Sorunu", **Türk Hukuk Dergisi**, S.71, 2003, s.8; Ahmet Gökçen, "Türk Ceza Kanunu'nda Zamanaşımı", **KHUKA**, S.1, 2004, s.19-50

²⁵ Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, s.253; Erem, Danışman, Artuk, **a.g.e.**, s. 997,

²⁶ F. G. Taner, **a.g.e.**, s. 81;

²⁷ İtalyan Ceza Kanunu'nun 157. maddesinin ikinci fıkrasının yeni hali şu şekildedir: "Tamamlanmış veya teşebbüs halinde kalmış suçun tabi olduğu dava zamanaşımına esas olacak cezanın

Bu sistemlere ek olarak kanunda faile ilişkin takdiri indirim ve artırım sebeplerinin yanı sıra Ceza Kanununun genel nitelikte kabul etmiş olduğu ağırlaştırıcı ve indirim sebepleri de uygulanarak elde edilecek ceza üzerinden zamanaşımının tayinini öngören bir sistem de bulunmaktadır. İspanya Ceza Kanunu'nda da bu sistem kabul edilmiştir²⁸.

Norveç ve Danimarka hukukunda ise zamanaşımı süresi, işlenen suçta kanuni ve takdiri sebeplerin uygulanması ile tespit edilmektedir. Bu sistemin kabul edildiği ülkelerde, soruşturma aşamalarına göre farklı değerlendirmeler yapılması gerektiğini ileri sürenler olduğu gibi tamamen aksini düşünenler de bulunmaktadır. Farklı değerlendirme talep edenlerin görüşüne göre, dava zamanaşımı süresinin kovuşturma aşamasına kadar kanunda yazılı ceza üzerinden, kovuşturma aşamasında ise suçluya verilmesi gereken ceza üzerinden hesaplanması gerektiği savunulmaktadır²⁹.

5.4. TCK'da Kabul Edilen Sistem

5237 Sayılı TCK'nın dava zamanaşımı sürelerinin hesaplanması usulü ile 765 Sayılı TCK'nın düzenlemesi arasında benzerlik bulunmaktadır. Her iki yasada da dava zamanaşımı hükmolunan ceza miktarına (somut ceza) göre değil, fiilin uygun düştüğü yasa maddesinde öngörülen cezanın üst sınırı (soyut ceza) nazara alınarak hesap edilmiştir. Fiilin suç olarak nitelendirilmesini takiben, yasadaki cezanın azami haddi nazara alınarak dava zamanaşımının belirlenmesi düzenlenmiştir. Konu hakkında Yargıtay'ın 03.06.1942 Tarihli İçtihadı birleştirme kararında "...dava zamanaşımı, mahkemece belirtilen ve hükmolunan ceza miktarına göre değil, TCK. m. 102'nin her bendinde sıralandığı üzere cürümlerin ve kabahat eylemlerinin gerektirdiği cezalara göre hesaplanmalıdır"; 07.05.1947 Sayılı İçtihadı Birleştirme Kararında ise özetle "Türk Ceza Kanunu dava zamanaşımının hesap edilmesinde hükmedilecek cezayı esas tutmamış; yalnız, o suçun istilzam ettiği cezayı göz önünde bulundurmıştır. Suçun istilzam ettiği ceza esas tutulmuş olunca,

belirlenmesinde, kanunun suçun daha ağır nitelikteki halleri için basit halden farklı türde bir ceza öngördüğü ve özel sonuçlar bağladığı haller hariç olmak üzere, ağırlaştırıcı ve hafifletici nedenler dikkate alınmaksızın kanunun o suç için belirlediği cezanın üst sınırı dikkate alınır."

²⁸ Önder, **a.g.e.**, s.779; M. T. Taner, **a.g.e.**, s.677

²⁹ Kunter, **Ceza Hukukunda Zamanaşımı**, s.59

mahkemenin de bu esası takip etmesi ve (dava zamanaşımı süresinin belirlenmesinde) vereceği cezayı değil, kanun maddesinde yazılı cezayı nazara alması icap eder" şeklinde görüş belirtilmiştir³⁰. Sayılan kararlardaki temel esaslar 5237 Sayılı TCK'nın zamanaşımına ilişkin maddelerine de hakimdir³¹. 765 Sayılı TCK'da, alt ve üst sınırları belirlenmiş bir cezanın söz konusu olması durumunda üst sınır, seçimlik cezalar öngörülmesi durumunda ağır ceza esas alınmaktaydı. Fakat cezayı ağırlaştırıcı ya da hafifleten nitelikli durumlar, değerlendirmede göz önünde bulundurulmuyordu³².

5237 Sayılı TCK'nın 66. maddesinin dördüncü fıkrasında zamanaşımına esas alınacak cezaların tayininde "suçun kanunda yer alan cezasının üst sınırı"nın göz önünde bulundurulacağı belirtilmiştir. Suçun gerektirdiği ceza ise sadece yasa yazan üst sınır olmayıp dosya kapsamına göre ağırlaştırıcı nedenler de göz önüne alınarak hükmedilmesi gereken en yüksek ceza miktarıdır. TCK, zamanaşımının tespitinde hükmedilecek cezayı değil, suçun gerektirdiği cezayı göz önünde bulundurmıştır. Bu düzenlemeler kapsamında, mahkeme dosyada suçun daha ağır nitelikli bir halinin bulunup bulunmadığını tespit edecek, ancak suça ilişkin şahsi veya fiili ağırlaştırıcı sebepler dikkate alınmayacaktır. Zira yaş küçüklüğü nedeniyle cezada yapılacak indirim miktar oranları, suçun müteselsilen işlenmesi halinde, zincirleme suç nedeniyle cezada meydana gelecek artış miktarı, suçun teşebbüs aşamasında kalması yahut haksız tahrik hallerinin varlığında da zamanaşımı süresinin tespitinde bu hususlar göz önünde bulundurulmayacaktır³³. Dolayısıyla 5237 Sayılı TCK'nın yaklaşımı mevcut sistemi somut ceza sistemine yaklaştırmaya çalışmışsa da, soyut ceza sistemi korunmuştur³⁴.

³⁰ (YİBGK E. 1941/36, K. 1942/15, T. 03.06.1942; YİBGK E. 1947/3, K. 1947/15, T. 07.05.1947) (Çevrimiçi) www.kazanci.com.tr, 05.02.2009

³¹ Erhan Günay, **Dava ve Ceza Zamanaşımı**, 3. bs., Ankara, Seçkin Yayınevi, 2008, s.20

³² Fatih Selami Mahmutoglu, "Dava Zamanaşımı – Lehe Kanun – Aleyhe Bozma Yasası", **Uğur Alacakaptan'a Armağan**, İstanbul, Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2008, s.530

³³ İzzet Özgenç, **Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler**, 3.bs., Ankara, Seçkin Yayınevi, 2008, s.715

³⁴ Mahmutoglu, **a.g.m.**, s.530

Nitekim sürelerin hesaplanmasında mevcut düzenleme net olmasına rağmen, dava zamanaşımı süresinin hesaplanması hususunda somut ceza sisteminin kabul edildiğini ileri süren yazarlar da vardır³⁵.

Erem-Danışman-Artuk'a göre somut sistem daha doğrudur. Zira bu sistemde soyut ceza değil, suçluya verilmesi gereken gerçek ceza esas alınmaktadır. Kişi işlemiş olduğu suçun lehinde ve aleyhinde olan tüm durumlarından yararlandırılmalıdır. Ancak soyut ceza sisteminde de tamamen gerçek ceza nazara alınamayacaktır. Bunun nedeni yargılamanın tamamlanıp kesin hükmün henüz verilmemiş oluşudur. Yargıç bu aşamada ancak cezayı azaltıcı ve artırıcı sebepleri göz önüne alacak, takdirine bırakılmış olan sebepleri ise nazara almayacaktır. Bunun nedeni de yargılamanın henüz takdir kullanılacak safhaya gelmemiş oluşudur. Bu görüşe göre özetle, öncelikle asıl suçun kanunda öngörülen üst sınırı temel ceza sayılmalı, bu ceza dosyada yer alan kanuni artırım sebeplerinin üst sınırına kadar artırılmalı, azaltıcı sebeplerin aşağı haddine göre de indirilmelidir. En son elde edilecek ceza esas alınarak zamanaşımı süresi tespit edilmelidir³⁶.

Hafızoğulları'na göre bu sistemdeki en büyük sakınca birbirleriyle çok farklı şekilde müeyyidelendirilen iki ayrı suçun zamanaşımı yönünden aynı süreye tabi tutularak adalet duygusunun zedelenmesidir. Kanunun 66. maddesinin üçüncü fıkrasında 66. maddesinin birinci fıkrası hükmünde koyduğu genel kurala istisna getirilerek dava zamanaşımı süresinin belirlenmesinde, dosyadaki mevcut deliller karşısında, suçun daha ağır cezayı gerektiren nitelikli hallerinin de göz önünde bulundurulacağı belirtilerek suçun basit şekli ile ağırlatılmış şekli arasında fark gözetilmiş olmaktadır. Bu düzenleme de yazar tarafından tutarsız bulunmuş; suçun basit şekli ile ağırlatılmış şekli arasında fark yaratılması nedeniyle aynı mantıkla, suçun basit şekli ile hafifletilmiş şekli arasında da fark yaratmak, dolayısıyla zamanaşımı süresinin de kısa tutulması gerektiğini savunmuştur. Zira “dosyadaki mevcut deliller itibarıyla suçun daha ağır cezayı gerektiren nitelikli halleri” hükmü de, somut olaya göre ayrı bir takdire yer verilmesini gerektirdiğinden zamanaşımını

³⁵ Demirbaş, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s.658; Doğan Soyaslan, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 3. bs., Yetkin Yayınları, Ankara, 2005, s.585

³⁶ Erem, Danışman, Artuk, **a.g.e.**, s.997

nesnellikten çıkararak öznelletireceğini, bunun da yargı önünde eşitlik ilkesini zedeleyeceğini ifade etmiştir³⁷.

Dava zamanaşımına esas alınacak cezanın tespiti bakımından en sık dile getirilen görüş suçun yalnız üst sınırına bakılması değil, cezayı artıran ve azaltan kanuni sebeplerin birlikte dikkate alınması yönündedir³⁸.

Dava zamanaşımı süresi açısından belirleyici husus iddianamede belirtilen suçtur. Suçun nitelemesinin yanlış yapılmış olması mümkündür. Bu halde ise zamanaşımı süresi bakımından sanık lehine kazanılmış bir hak doğurmayacaktır. Dolayısıyla yapılan yeni nitelme zamanaşımı süresinin değişmesine neden olduğu takdirde, yargılamanın tüm sujeleri bu duruma katlanacaklardır. Ancak bu konuda bir ayırım yapma ihtiyacı hissedilmektedir. Zira, nitelmenin değiştiği tarihte eğer zamanaşımı süresi dolmuşsa, yeni ve daha uzun olan zamanaşımı süresinin uygulanma imkanının bulunmadığını kabul etmek gerekir. Aksi halde yargılamanın her aşamasında yargıca suç niteliğini değiştirerek zamanaşımı süresini uzatma imkanı tanınmış olur ki bu da zamanaşımının özüne aykırı olacaktır³⁹. İlk zamanaşımı süresinin dolmamış olması halinde ise, mahkemece suçun niteliğinin ağırlaştırıldığı kabul edilerek görevsizlik kararı verilmişse, bu sefer zamanaşımı süresinin tespitinde yeni suç için kanunda öngörülen ceza süresi göz önünde bulundurulacaktır⁴⁰.

Cezanın üst sınırının belli olmadığı durumlarda ise, genel hükümlerdeki özel maddelere bakılacaktır. Zira 5237 Sayılı TCK yönünden 49. maddede düzenlenen süreli hapis, 52. maddede düzenlenen adli para cezası gibi hükümlerden yola çıkılarak üst sınır belirlendikten sonra dava zamanaşımını düzenleyen hükümlere göre hesaplama yapılacaktır⁴¹.

³⁷ Zeki Hafızoğulları, “5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu’nda Davanın ve Cezanın Düşürülmesi”, (Çevrimiçi) <http://www.baskent.edu.tr/~zekih/uygulamaci/umakale.html>, 05.02.2009

³⁸ Kunter, *Ceza Hukukunda Zamanaşımı*, s.60; M. T. Taner, *a.g.e.*, s.677; Erem, Danışman, Artuk, *a.g.e.*, s.997; Dönmezer, Erman, *a.g.e.*, s.254; Gözübüyük, *a.g.e.*, s.889

³⁹ Mahmutoglu, *a.g.m.*, s.530

⁴⁰ Centel, Zafer, Çakmut, *a.g.e.*, s.628

⁴¹ Günay, *a.g.e.*, s.21; Gökçen, *a.g.m.*, s.30

6. Dava Zamanaşımı Süreleri

6.1. Genel Dava Zamanaşımı Süreleri

TCK'nın 66. maddesinde dava zamanaşımı süreleri belirtilmiştir. Maddeye göre “Kanunda başka türlü yazılmış haller dışında kamu davası;

- Ağırlaşmış müebbet hapis cezasını gerektiren suçlarda 30 yıl,
- Müebbet hapis cezasını gerektiren suçlarda 25 yıl,
- 20 yıldan aşağı olmamak üzere hapis cezasını gerektiren suçlarda 20 yıl,
- 5 yıldan fazla, 20 yıldan az hapis cezasını gerektiren suçlarda 15 yıl,
- 5 yıla kadar hapis cezasını gerektiren suçlarda 8 yıl,
- Adli para cezasını gerektiren suçlarda 8 yıl,

geçmesiyle düşer.”

6.2. Çocukların İşledikleri Suçlarda Dava Zamanaşımı Süreleri

TCK'nın 66. maddesinin ikinci fıkrasında zamanaşımında büyüklerle küçükler arasında küçükler yararına “pozitif ayırıcılık” yapılmış, zamanaşımı süresi kısaltılmıştır. Zira zamanaşımı konusunda böyle bir ayırım ceza kanunumuzda ilk defa yapılmıştır. Maddeye göre; fiili işlediği sırada oniki yaşını doldurmuş onbeş yaşını doldurmamış olanlar hakkında zamanaşımı süresi, 66. maddenin birinci fıkrası hükmünde konan zamanaşımı sürelerinin yarısı, Onbeş yaşını doldurmuş onsekiz yaşını doldurmamış olanlar bakımından bu süre, 66. maddenin birinci fıkrası hükmünde yazılı sürelerin üçte ikisi kadardır. Bu maddenin yasaya eklenme nedeni madde gerekçesinde yer almamaktadır. Ancak Adalet Komisyonu görüşmelerinde bu düzenlemenin Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 37. ve 40. maddeleri ile uyumlu bir düzenleme olduğu belirtilmişse de sözleşmenin 37. maddesi işkence görmeme, kötü muameleye uğramama, ölüm cezasına ve ömür boyu hapis cezasına çarptırılmama ve kişi özgürlüğüne ilişkin, 40. maddesi ise suçta ve cezada

kanunilik ilkesi, adil yargılanma hakkı ve çocuk adaletine ilişkin haklarla ilgilidir⁴². Dolayısıyla düzenleme ile sözleşmenin ilgili maddeleri arasında doğrudan bir bağlantı bulunmasa da sözleşmenin temel amacına uygun düzenlemelerdir.

Zira çocuklar bir yetişkinle karşılaştırıldığında, istismara ve sömürüye daha fazla açıktır⁴³. Kanunda yer alan bu düzenleme çocuğun sözünü ettiğimiz zayıflığından kaynaklanmaktadır. 5237 Sayılı TCK'nın getirmiş olduğu düzenleme uluslararası sözleşmelerde yer alan çocukların eğitilerek toplum ile bütünleştirilip üretken ve kanunlara saygılı bir vatandaş hâline getirilmesine yönelik temel felsefesine de uygundur⁴⁴.

Erem de, 765 Sayılı TCK'da küçüklük halinin işlenen cezaya ilişkin zamanaşımının tespitinde nazara alınmamasını eleştirmiş, bu şekilde tespit edilen zamanaşımı süresinin gerçek cezaya uyumlu olmayacağını ifade etmiştir⁴⁵.

Kanunun bu düzenlemesinin Tarde'nin görüşüne uygun olduğu görülmektedir. Tarde'ye göre insan kişiliğinde meydana gelen değişiklikler herkeste, her yaşta aynı değildir. Zamanaşımı sürelerinin tespitinde de bu husus göz önünde bulundurulmalıdır. Bu nedenle de insan yaşamındaki bir geçiş dönemi olarak tanımlanan çocuklukta zamanaşımı süresi büyüklerle uygulanacak zamanaşımına nazaran kısa olmalıdır⁴⁶. Ancak belirtmemiz gerekir ki, çocuklar lehine getirilen bu düzenleme, çocuk suçluluğunun önlenmesine yönelik tedbirlerin de alınmasını gerekli kılmaktadır.

Hafizoğulları'na göre zamanaşımı konusunda, büyüklerle küçükler arasında böyle bir ayırımın yapılması yersizdir, çünkü çocukları büyüklerden farklı kılan hiçbir psişik, toplumsal özellik, böyle bir ayırımı haklı kılmamaktadır. Zamanaşımı sürelerinin büyükler bakımından makul ölçülerin dışına taşırılmasının ayıbı;

⁴² Mehmet Semih Gemalmaz, **Ulusalüstü İnsan Hakları Hukukunun Genel Teorisine Giriş**, 5.bs., İstanbul, Legal Yayınevi, 2005, s.527

⁴³ Gemalmaz, **a.g.e.**, s. 818

⁴⁴ Murat Kayaççek, "**Dava Zamanaşımı**", (Çevrimiçi) <http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr/makale1-2.html>, 15.01.2009

⁴⁵ Faruk Erem, **Türk Ceza Kanunu Şerhi Genel Hükümler**, C.1, Ankara, Seçkin Yayınevi, 1993, s.889

⁴⁶ Erem, Danışman, Artuk, **a.g.e.**, s.994

küçüklerle büyükler arasında, esasen olmadığı halde, fark yaratılarak giderilemez. Hüküm, çocukları korumamakta, çocuk suçluluğuna prim vermektedir. Ayrıca hüküm, kanun önünde eşitlik ilkesine aykırılık teşkil etmektedir⁴⁷. Belirtmemiz gerekir ki çocuklar bakımından daha az zamanaşımı süresinin öngörülmesine ilişkin düşünceye iştirak etmekteyiz. Ancak yukarıda da belirttiğimiz üzere bu düzenlemenin çocuk suçluluğunu artırmasını önlemek için gerekli tedbirlerin alınması gerektiği düşüncesindeyiz.

6.3. Seçimlik Cezayı Gerektiren Suçlarda Zamanaşımı Süreleri

5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu 765 Sayılı yasanın aksine seçimlik cezayı gerektiren suçlarda zamanaşımına esas cezanın hangisi olduğunu belirtmiştir. TCK'nın 66. maddesinin dördüncü fıkrasına göre suçun cezasının hapis veya adli para cezası olarak belirtilmesi durumunda, zamanaşımı bakımından hapis cezası esas alınacaktır.

6.4. Lehe Kanununun Tespiti ve Zamanaşımı Süreleri

Anayasa'nın 38. maddesinin ikinci fıkrasında birinci fıkraya yapılan atıfla, sonradan getirilen düzenlemelerin sanığın aleyhine sonuç doğuramayacağı hüküm altına alınmıştır.

Yeni kanunun yürürlüğe girdiği tarihte eski kanuna göre dava ve ceza zamanaşımı dolan suçlar yönünden herhangi bir sorunla karşılaşılmayacaktır. Zira dolan zamanaşımı süresinin geçmişe etkili olacak şekilde uzatılması mümkün değildir. Bu konudaki asıl sorun, dava veya ceza zamanaşımı süresi dolmadan yeni kanun çıktığında, hangi kanundaki sürenin esas alınacağıdır. Ancak Anayasa'nın 38. maddesi düzenlemesi karşısında hukukumuz bakımından böyle bir sorunun söz konusu olmadığı söylenebilecektir. Bu nedenle de zamanaşımı konusunda aleyhe değişiklik yapan düzenlemeler geçmişe etkili olamayacaktır. Lehe getirilen

⁴⁷ Zeki Hafizoğulları, "Türk Ceza Hukukunda Cezalandırma Hukuki İlişkisi ve İlişkinin Sona Erme Nedenleri", s.6

düzenlemeler ise geçmişe etkili olarak uygulanabilecektir⁴⁸. Aksi düşünce halinde zamanaşımı muhakeme hukuku kurumu olarak kabul edilecek ve zamanaşımı sürelerinde meydana gelen değişikliklerin derhal uygulanması söz konusu olacaktır⁴⁹.

01.06.2005 tarihine kadar zamanaşımına uğramamış suçlar hakkında, 765 Sayılı TCK'nın 102. maddesi veya 5237 Sayılı TCK'nın 66. maddesi, ilgili kanundaki dava zamanaşımına ilişkin hükümlerle birlikte uygulanacaktır. Zira bu uygulama ile ilgili olarak 5252 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun'un 9. maddesinin üçüncü fıkrasında; "Lehe olan hüküm, önceki ve sonraki kanunların ilgili bütün hükümleri olaya uygulanarak, ortaya çıkan sonuçların birbirleriyle karşılaştırılması suretiyle belirlenir." düzenlemesi yer almaktadır.

Lehe kanunun tespitinde öncelikle failin durumunu ağırlaştıracak kanun geçmişe yönelik uygulanamayacaktır. Zamanaşımı bakımından lehe kanun, zamanaşımı süresini kısaltan kanun olabileceği gibi, aynı fiilin daha az zamanaşımına tabi olmasını sağlayan kanun da olabilecektir. Bunlara ek olarak lehe kanun değerlendirmesinde, infaza yönelik maddelerin de hesaba katılması

⁴⁸ "...suç tarihinde yürürlükte bulunan 765 sayılı Türk Ceza Yasasının 342/1, 102/3 ve 104/2 madde ve fıkraları uyarınca bu suça ilişkin kesintili zamanaşımı süresi (15)yıl olup, somut olayda bu süre henüz dolmamıştır.

Ancak sanığa yüklenen fiil, hükümden sonra 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren 5237 sayılı Türk Ceza Yasası'nın 210. maddesi aracılığı ile 204. maddesinin 1. fıkrasında da suç olarak düzenlenmiş, yaptırımı ise 2 yıldan 5 yıla kadar hapis cezası olarak belirlenmiştir. Öngörülen hürriyeti bağlayıcı cezanın üst sınırına göre bu suça ilişkin asli dava zamanaşımı süresi de, aynı Yasanın 66. maddesinin 1. fıkrasının (e)bendine göre (8)yıldır.

Öte yandan, Yasanın 67. maddesinin 2. fıkrasında: dava zamanaşımını kesen nedenler sayılmış, 3. fıkrasında: kesici işlemin varlığı halinde, kesilme gününden itibaren, birden çok nedenin bulunması halinde de en son kesilme gününden itibaren zamanaşımının yeniden işlemeye başlayacağı öngörülmüş,

4. fıkrasında ise: kesici nedenlerin kanunda belirtilen zamanaşımı sürelerini yarıdan fazla uzatamayacağı hükme bağlanmıştır. Dolayısıyla sanıklara somut olayda yüklenen suç bakımından, sonradan yürürlüğe giren 5237 sayılı Türk Ceza Yasasında öngörülen kesintili zamanaşımının azami süresi (12)yıl olup, suç tarihi ile inceleme tarihi arasında bu süre dolmuş bulunmaktadır.

Bu itibarla, suçtan sonra yürürlüğe giren 5237 sayılı Türk Ceza Yasası bütünüyle olaya uygulandığında, dava zamanaşımı gerçekleşmiş bulunduğundan davanın düşürülmesi gerektiği, dolayısıyla 5237 sayılı Yasanın uygulanması suretiyle belirlenen bu sonucun sanıkların lehine olduğu saptanmıştır. O halde, her iki sanık hakkındaki kamu davalarının zamanaşımı nedeniyle düşürülmesine karar verilmelidir."(YCGK, E. 2005/6-100, K. 2005/126, T. 15.11.2005) (Çevrimiçi) www.kazanci.com.tr 05.02.2009

⁴⁹ Mahmut Koca, İhsan Üzülmüş, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2008, s. 562; Centel, Zafer, Çakmut, **a.g.e.**, s.105

gerekmektedir. Zamanaşımının durmasını ve kesilmesini kolaylaştıran, bu konuda daha fazla seçenek öngören kanunun aleyhte olacağına da dikkat edilmelidir⁵⁰.

Bu konudaki bir diğer önemli husus ise, 5237 Sayılı TCK'nın 66. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan yaş ile ilgili düzenlemedir. Zira sanık bu suçu işlediği tarihte 12-15 yaşları arasında ise zamanaşımı 4 sene, 15-18 yaşları arasında ise zamanaşımı 5 sene 4 ay olarak hesaplanacaktır.

Lehe kanun uygulamasında 5237 Sayılı TCK ile 765 Sayılı TCK'nın birlikte uygulanmayacağı Yargıtay kararlarında da açıkça belirtilmiştir⁵¹. Burada dikkat edilmesi gerekli bir diğer husus hükmün kurulma sürecinde uygulanması gerekli düzenlemelerin tek kanun kapsamında olması gerekmemektedir. Zira 765 Sayılı TCK kapsamında cezanın ertelenmesine ilişkin hükümler 647 Sayılı İnfaz Kanunu'nda düzenlenmiş bulunmaktaydı. 5237 Sayılı TCK'da tekerrür düzenlemesi 5272 Sayılı İnfaz Kanunu ile birlikte düzenlenmiştir. Koşullu salıverme ile ilgili ise 765 Sayılı TCK ile 647 Sayılı İnfaz Kanunu'nun her ikisinde de hükümler bulunmaktaydı. Aynı düzenleme sadece 5275 Sayılı İnfaz Kanunu'nda yer almaktadır⁵². Bu nedenlerle lehe kanun tespiti için yapılan değerlendirme sadece bir kanunla sınırlı olmayıp, kurumla ilgili düzenlemelerin yer aldığı kanunların hepsi birlikte göz önünde bulundurulmalıdır⁵³.

6.5. Suçların İçtimai Halinde Zamanaşımı Süreleri

İşlenmiş olan suçtaki tek fiille bir veya birden fazla hukuki yararın ihlal edilmiş olması veya bazı koşullar altında farklı fiillerle aynı hukuki yararın ihlal edilmesi

⁵⁰ Centel, Zafer, Çakmut, **a.g.e.**, s.105

⁵¹ "...23.02.1938 gün, 23/9 sayılı Yargıtay İçtihadı Birleştirme kararı, 5252 sayılı Yasanın 9/3. maddesi, Yargıtay Ceza Genel Kurulu ve Özel Daire kararlarında açıkça belirtildiği üzere suç tarihinde yürürlükte bulunan yasa ile sonradan yürürlüğe giren yasanın olaya ilişkin tüm hükümleri uygulanarak sonuçların birbiriyle karşılaştırılması suretiyle bulunan lehe yasanın bir bütün halinde tüm hükümlerinin uygulanması gerektiği gözetilmeden, 765 sayılı Yasanın lehe olduğunun kabul edilip sahte fatura kullanmak suçuna ait 359/b-1 maddesindeki cezanın üst sınırı gözetilerek anılan yasanın zamanaşımına ilişkin 102/4 ve 104/2. maddelerindeki süreler esas alınıp kamu davasının düşürülmesine karar verilmek suretiyle karma uygulama yapılması, yasaya aykırı olup..." (Yargıtay 11 CD. E. 2007/1339, K.2007/3688, T. 28.05.2007) (Çevrimiçi) www.kazanci.com.tr, 05.02.2009

⁵² Günay, **a.g.e.**, s.24

⁵³ Özgeç, **Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler**, s.716

suçların ictimayı (suçların toplanması/birleşmesi) olarak adlandırılır⁵⁴. Suçların ictimayı halinde, zamanaşımına esas cezanın tespiti içtımının türüne göre belirlenecektir.

Fikri içtım halinde fail, işlediği bir fiil ile yasanın çeşitli maddelerini ihlal etmektedir. TCK'nın 44. maddesi düzenlemesine göre faile işlemiş olduğu suçlardan en ağırının gerektirdiği ceza uygulanacağı için zamanaşımı süresi de bu cezaya göre hesaplanacaktır.

Bileşik suç, yasada açıklanan suç tanımlarından birinin diğerinin unsuru veya ağırlaştırıcı nedeni olması halidir. Bu durumda faile kanunun bağımsız maddesinde gösterilen ceza verilecektir. Dolayısıyla bileşik suçu oluşturan suçların zamanaşımına uğramış olması, bileşik suçun da zamanaşımına uğramasına yol açmayacaktır.

Zincirleme suçta fail aynı suçu işleme kararıyla kanunun aynı hükmünü değişik zamanlarda birden fazla ihlal etmektedir. Bu durumda ise faile artırılmak suretiyle tek ceza verilmektedir. Ancak öğretilerde zamanaşımı süresinin tespitinde zincirleme suç nedeniyle cezada yapılan artırımın dikkate alınıp alınmayacağı tartışmalıdır. TCK'nın 66. maddesi üçüncü fıkrasında zamanaşımı süreleri belirlenirken suçun daha ağır cezayı gerektiren nitelikli hallerinin de dikkate alınacağı düzenlenmiştir. Ancak zincirleme suç kanun düzenlemesinde yer alan suçun nitelikli halleri arasında yer almamaktadır⁵⁵. Bu nedenle de dava zamanaşımında zincirleme suçtan dolayı yapılacak artırmanın dikkate alınmayacağını düşünüyoruz⁵⁶.

Geçitli suçlarda fail hafiften ağıra göre suçları işleyeceği için, ağır suçun zamanaşımı süresi daha uzun olacağından hafif suçların zamanaşımına uğramasının önemi yoktur⁵⁷.

7. Karşılaştırmalı Hukukta Dava Zamanaşımı Süreleri

⁵⁴ Centel, Zafer, Çakmut, a.g.e., s.477

⁵⁵ Özgenç, **Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler**, s.715

⁵⁶ Aynı görüşte bkz. F.G. Taner, a.g.e., s.65; Sedat Bakıcı, **5237 Sayılı Yasa Kapsamında Ceza Hukuku Genel Hükümleri**, Ankara, 2007, s.1241

⁵⁷ Kunter, **Ceza Hukukunda Zamanaşımı**, s.52; Dönmezer,Erman, a.g.e., s.251

Alman Ceza Kanunu'nun 78. maddesinin üçüncü fıkrasında dava zamanaşımı süreleri belirtilmiştir. Madde düzenlemesine göre;

- Ömür boyu hapis cezasını gerektiren suçlarda otuz yıl,
- 10 yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlarda 20 yıl,
- 5 ila 10 yıl arası hapis cezasını gerektiren suçlarda 10 yıl,
- 1 ila 5 yıl arası hapis cezasını gerektiren suçlarda 5 yıl,
- Diğer hallerde 3 yıl,

geçmesi ile dava zamanaşımına uğrayacaktır.

İtalyan Ceza Kanunu'nun 157. maddesinde dava zamanaşımı süreleri aşağıdaki gibi belirlenmiştir;

- Suç 20 yıldan az olmayan bir mahkumiyet gerektiriyor ise 20 yıl,
- Suç 10 yıldan az olmayan bir mahkumiyet gerektiriyor ise 15 yıl,
- Suç 5 yıldan az olmayan bir mahkumiyet gerektiriyor ise 10 yıl,
- Suç 5 yıllık bir mahkumiyet veya para cezasını gerektiriyor ise 5 yıl,
- Suç hafif hapis cezasını gerektiriyorsa 3 yıl,
- Suç hafif para cezası gerektiriyorsa 2 yıl geçmesi ile dava zamanaşımına uğrayacaktır.

İsveç Ceza Kanunu'nda dava zamanaşımı süreleri;

- En fazla 1 yıl hapis cezasını gerektiren suçlarda 2 yıl,
- 1-2 yıl hapis cezasını gerektiren suçlarda 5 yıl,
- 2-8 yıl hapis cezasını gerektiren suçlarda 10 yıl,
- 8 yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlarda 15 yıl,
- Ömür boyu hapis cezasını gerektiren suçlarda 25 yıldır.

Rus Ceza Kanunu'nun 78/1. maddesinde dava zamanaşımı süreleri düzenlenmiştir. Buna göre dava zamanaşımı süreleri;

- Hafif suçlarda işlenmesinden itibaren 2 yıl,

- Orta dereceli suçlarda işlenmesinden itibaren 6 yıl,
- Ağır suçlarda işlenmesinden itibaren 10 yıl,
- Çok ağır suçlarda işlenmesinden itibaren 15 yıl geçmesi ile dava zamanaşımına uğrayacaktır.

8. Dava Zamanaşımı Sürelerinin Başlangıcı

8.1. Dava Zamanaşımı Sürelerinin Başlangıç Günü Hakkındaki Görüşler

Dava zamanaşımının başlangıç günü ile ilgili olarak doktrinde çeşitli görüşler savunulmaktadır.

8.1.1. Suçun Ortaya Çıktığı Gün

Bu görüşe göre, önemli olan suçun ortaya çıktığı, halk tarafından öğrenildiği gündür. Sosyal endişe düşüncesine dayanan bu görüşte, suçun ortaya çıktığı andan itibaren zamanın unutturucu, takibin sosyal etkisini azaltıcı etkisi başlamaktadır. Zira önceleri intihar olarak görülen bir olayın sonradan cinayet olduğunun anlaşılması halinde zamanaşımının, bu suç vasfının öğrenildiği tarihten başlaması gerekmektedir⁵⁸.

Bu görüş öğretide zamanaşımını sonsuz hale getireceği düşüncesi ile eleştirilmiştir⁵⁹. Zira suçun ortaya çıkmasına kadar geçen süre zamanaşımı süresinden uzun olabileceği gibi, suçun ne zaman ortaya çıktığının ispatı birçok durumda zordur.

8.1.2. Soruşturma İşleminin Yapıldığı Gün

Bu görüşe göre dava zamanaşımı soruşturma makamının soruşturmayı açtığı tarihte başlayacaktır. Ancak bu sistem de birçok sakınca barındırdığı gerekçesiyle eleştirilmiştir. Zira dava zamanaşımını başlatıp başlatmama hususunun savcının isteğine bırakılması zamanaşımı süresinin sonsuz hale getirilebilecek niteliktedir. Tüm bu sakıncalara rağmen savcılık işlemlerinin bir kısmına zamanaşımını kesici

⁵⁸ Abdülkadir Certel, **Ceza Hukukunda Zamanaşımı**, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2008, s.59

⁵⁹ Erem, Danışman, Artuk, **a.g.e.**, s.998

etki tanınması bu görüşün kısmen de olsa kanunlarımızda yer aldığını göstermektedir⁶⁰.

8.1.3.Suçun İşlendiği Günün Ertesi Günü

Bu görüşü savunanlara göre zamanaşımı süresini hesabında suçun işlendiği gün dikkate alınmayacak, ertesi günden itibaren zamanaşımı süresi işlemeye başlayacaktır. Bunun nedeni günün 24 saat olması ve suç işlenmeden zamanaşımı süresinin işlemesi gibi bir görüşün kabul edilemeyeceğidir. Bu nedenle zamanaşımı süresi suçun işlendiği günü takip eden günün ilk dakikasında başlayacaktır. Ceza Hukukunda sürelerin ölçüsü “saat” olmayıp “gün” olduğuna göre suçun işlendiği günün nazara alınmaması gerekir. Zira suçun işlendiği güne ait kesirli gün birinci gün sayılacak olursa işlendiği saat belli olan suçlar bakımından zamanaşımı süresi, saati belli olmayanlar bakımından daha kısa zamanaşımı süresine tabi olacaktır⁶¹.

Bu görüşü destekleyen bir diğer düşünceye göre ise, örneğin iki ev arasındaki uzaklığın hesabında başlangıç noktasının evin iç değil dış duvarının olması, kanunda süreler saat ve dakika olarak sayılmadığı için de bu birimin kabul edilemeyeceğini bu nedenle de en küçük ölçü birimi olan “gün” kabul edildiğinden suçun işlendiği günün hesaba katılmaması gerektiği ifade edilmektedir⁶².

Arjantin ve İtalyan Ceza Kanunlarında zamanaşımı suçun işlendiği günün ertesi günden başlamaktadır⁶³.

8.1.4.Suçun İşlendiği Gün

Bu görüşe göre ise dava hakkı ne zaman doğmuş ise zamanaşımı süresi de o günden başlamalıdır. Dava açma hakkı suçun işlendiği anda oluşur ve zamanaşımının da bu andan itibaren başlaması gerekir⁶⁴. Görüşü savunanlara göre zamanaşımının suçun işlendiği günün ertesi günden itibaren başlaması halinde zamanaşımı bir gün

⁶⁰ A.e., s. 998-999

⁶¹ Kunter, **Ceza Hukukunda Zamanaşımı**, s.72

⁶² Erem, Danişman, Artuk, **a.g.e.**, s. 1000

⁶³ Uzun, **a.g.e.**, s. 83

⁶⁴ Önder, **a.g.e.**, s.784; Erem, Danişman, Artuk, **a.g.e.**, s.1000; Kunter, **Ceza Hukukunda Zamanaşımı**, s.72

durmuş sayılacaktır. Ancak zamanaşımını durduran sebepler kanunda tahdidi olarak sayılmıştır. Bu sebepler arasında da bu hal mevcut değildir. O halde zamanaşımı suçun işlendiği anda başlamalıdır. Zamanaşımının başlangıç gününün, suçun işlendiği günün ertesi günü olarak tespit edilip zamanaşımının sanık aleyhine uygulanması için sebep yoktur⁶⁵.

Alman Ceza Kanunu'nun 78 (a) maddesinde, Belçika Ceza Kanunu'nun 24. maddesinde, İsviçre Ceza Kanunu'nun 71. maddesinde, İtalyan Ceza Kanunu'nun 158. maddesinde, İsveç Ceza Kanunu'nun 35. maddesinde zamanaşımı süresinin suçun işlendiği andan itibaren başlayacağı belirtilmiştir⁶⁶.

8.1.5. TCK'da Zamanaşımının Sürelerinin Başlangıcı ve Görüşümüz

Türk Ceza Kanunu'nun 1926 yılında yürürlüğe giren ilk metinde suçun işlendiği günün zamanaşımı süresine dahil olmadığı kabul edilmişti⁶⁷. Ancak 3083 Sayılı Kanun ile 11.06.1936 yılında yapılan değişiklikle suçun işlendiği gün zamanaşımına dahil edilmiştir⁶⁸. Belirtmek gerekir ki söz konusu düzenleme sanık lehinedir.

TCK'da dava zamanaşımının başlangıç günü 66. maddenin altıncı fıkrasında suçun işleniş biçimleri de göz önünde bulundurularak şu şekilde tespit edilmiştir; "Zamanaşımı, tamamlanmış suçlarda suçun işlendiği günden, teşebbüs halinde kalan suçlarda son hareketin yapıldığı günden, kesintisiz suçlarda kesintinin gerçekleştiği ve zincirleme suçlarda son suçun işlendiği günden, çocuklara karşı üstsoy veya bunlar üzerinde hüküm ve nüfuzu olan kimseler tarafından işlenen suçlarda çocuğun on sekiz yaşını doldurduğu tarihten itibaren işlemeye başlar". Ancak TCK'da zamanaşımı süresinin başlangıç gününün zamanaşımı süresine dahil olup olmadığı konusunda bir hüküm yer almamaktadır. Bu konuda eski TCK uygulamasında

⁶⁵ Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, s.332; Erem, Danışman, Artuk, **a.g.e.**, s.1000

⁶⁶ Uzun, **a.g.e.**, s.83

⁶⁷ 01.03.1926 Tarihli TCK'nın 104. maddesinin değişiklikten önceki metni şöyledir; "Hukuku amme davasının müruru zamanı vicahi ve gıyabi hükmün tefhimiyle münkatı olur. Bundan başka maznunun firarı sebebiyle neticesiz kalan tevkif müzekkereleri ve o iş hakkında maznuna kanun dairesinde tebliğ olunan her türlü tahkikat muamelesi müruru zamanı keser. Bu halde müruru zaman müddeti inkıtai ertesi gün başlar"

⁶⁸ M. T. Taner, **a.g.e.**, s. 679

olduğu gibi başlangıç gününün zamanaşımı süresine dahil olduğu ifade edilebilecektir.

TCK'nın 72. maddesinde dava ve ceza zamanaşımı sürelerinin gün, ay ve yıl olarak hesaplanacağı belirtilmiştir. Madde düzenlemesinde bir gün yirmi dört saat, bir ay otuz gündür. Yıl, resmi takvime göre hesaplanacaktır.

8.2. Dava Zamanaşımı Süresinin Son Günü

Zamanaşımı süresinin ilk günü tespit edildikten sonra son gününün tespit edilmesi kolaylaşacaktır.

Zamanaşımı süresinin hesabında son gün de hesaba dahil edilecektir. Çünkü bir aylık bir sürede otuzuncu gün geçmeden davanın zamanaşımına uğradığını söylemek mümkün olmayacaktır⁶⁹.

Zamanaşımı süresinin tespitinde son günün resmi bir tatil gününe rastlaması halinde CMK'da yer alan, sürenin tatilin ertesi günü biteceğine ilişkin düzenlemesinin uygulanma imkanı bulunmamaktadır. Zira kanuni mehiller davaya ilişkin usulü bir işlemin yapılmasına yönelik düzenlenmiştir. Bu nedenle CMK'da düzenlenen kanuni srelere ait hükümlerin zamanaşımında uygulanma imkanı yoktur⁷⁰. Zamanaşımı süresinin son günü tatile denk gelse de dava zamanaşımı o gün dolacaktır.

8.3. Suçun İşlendiği Tarihin Tespit Edilememesi Halinde Dava Zamanaşımı Süresinin Başlangıç Günü

Suçun işlendiği günün tam olarak tespit edilememesi halinde zamanaşımı süresinin başlangıç tarihi ile ilgili olarak iki görüş ileri sürülmektedir. İlk görüşe göre şüpheden sanık yararlanır prensibi gereği sanık lehine hareket edilerek suç tarihlerinden en uzak olan tarihin esas alınması gerektiği savunulmaktadır⁷¹. Diğer görüşe göre ise daha ziyade delillerin takdirinde kullanılması lazım gelen bu usul

⁶⁹ Kunter, **Ceza Hukukunda Zamanaşımı**, s.75; Uzun, **a.g.e.**, s.84

⁷⁰ Kunter, **Ceza Hukukunda Zamanaşımı**, s.76-77

⁷¹ Centel-Zafer-akmut, **a.g.e.**, s.627; Demirbaş, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s.658; Uzun, **a.g.e.**, s.85; İçel vd., **a.g.e.**, 347

prensibinin asıl ceza hukuku alanında kullanılması uygun görülmemektedir. Bu görüşe göre kanunun açık amacına göre hareket edilmelidir. Kanun düzenlemesine göre suçun zamanaşımına uğramasını istenmeyeceğinden, suçun ihbar ya da şikayetten çok önce işlendiğine dair herhangi bir sebep yoksa şikayet veya ihbardan pek az önce işlenmiş sayılması gerektiği savunulmaktadır⁷².

Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 24.06.1985 Tarih, 1985/583 E, 1985/383 K. sayılı ilamında, dava zamanaşımının belirlenmesinde sanık lehine hareket edileceği belirtilmiştir. Hakim, dava zamanaşımının başlangıcını tespit edebilmek için suçun işlendiği zamana en yakın somut zaman dilimine kadar inecek, bundan sonra ise sanığın en lehine olacak şekilde dava zamanaşımının başlangıcını tespit edecektir⁷³.

Bu konuda bir diğer husus ise failin ya da suçun belirlenemediği suçlar bakımından zamanaşımı süresinin ne zaman başlaması gerektiğidir. TCK'da zamanaşımı süresinin suçun işlendiği günden itibaren başlayacağı belirtilmiş, suçun öğrenilmesi zamanaşımı süresinin başlangıç şartı olarak belirtilmemiştir. Bu nedenle öğrenilmeyen suçlar gibi faili meçhul suçlar bakımından suçun işlendiği tarihin zamanaşımı süresinin başlangıcı olarak kabulü gerekmektedir⁷⁴.

8.4. Çeşitli Suç Tiplerine Göre Dava Zamanaşımı Süresinin Başlangıç Günü

8.4.1. Tamamlanmış Suçlarda

Tamamlanmış suçlarda zamanaşımı TCK'nın 66. maddesi uyarınca suçun işlendiği günden itibaren başlayacaktır. Suçun objektif ve subjektif unsurlarının tümü oluştuğunda suç tamamlanmış olur. Aksine bir düzenleme bulunmadığı için bu kural, yabancı ülkelerde işlenen ve Türk Mahkemelerinde görülmesi gerekli suçlar bakımından da aynıdır. Dolayısıyla bu suçlarda zamanaşımı süresi suçun tamamlanmasından itibaren başlayacaktır⁷⁵.

⁷² Kunter, *Ceza Hukukunda Zamanaşımı*, s.73

⁷³ Fevzi Yarbaş, Basri Bağcı, *Türk Ceza Hukukunda Dava Zamanaşımı ve Müddetler*, Ankara, Adalet Yayınevi, 1999, s.52

⁷⁴ F.G. Taner, *a.g.e.*, s.69

⁷⁵ Kunter, *Ceza Hukukunda Zamanaşımı*, s.62

Bir suçun ne zaman tamamlandığının tespiti için kanunda o suça ilişkin açıklamaya bakmak ve suç için gerekli unsurların oluşup oluşmadığının araştırılması gerekmektedir.

Ceza hukukunda netice, hareketin dış dünyada meydana getirdiği değişiklik olarak tanımlanmaktadır. Bu nedenle her suçta bir netice bulunmaktadır. Ancak bazı suçlarda netice hareketten ayrılmakta, bazılarında ise fiilin gerçekleştirildiği anda netice meydana gelmektedir.

Neticenin hareketten ayrılabilirdiği suçlar maddi suçlar, neticenin hareketten ayrılamadığı suçlar ise şekli suçlar olarak adlandırılmaktadır. Neticenin hareketten ayrılamadığı suç tipi olan şekli suçlarda suçun tamamlanması için fiilin gerçekleştirilmesi yeterlidir. Bu suç, fiilin gerçekleştirildiği tarihte işlenmiş sayılır. Bu nedenle bu suçlarda zamanaşımı hareketin yapıldığı gün başlayacaktır. Mesela hakaret suçunda ise hakaret tarihinde⁷⁶, yalan şahitlik suçunda ise şahitliğin yapıldığı gün zamanaşımı işlemeye başlayacaktır⁷⁷.

Maddi suçlarda netice hareketin gerçekleştirildiği tarihten bir süre sonra meydana gelmektedir. Bu konuda ise zamanaşımının hangi tarihten itibaren işleyeceği konusunda iki farklı görüş bulunmaktadır⁷⁸. İlk görüşe göre hareketin gerçekleştirilme tarihi zamanaşımının başlangıç tarihidir. Bu durumda failin kasten yaraladığı mağdurun, uzun süre yaralı olarak yaşadktan sonra ölümün meydana gelmesi halinde ölümün gerçekleştiği tarih değil hareketin yapıldığı tarih zamanaşımı süresinin başlangıcı sayılacaktır⁷⁹.

Doktrindeki hakim fikre göre ise harekete değil neticeye bakmak gerekmektedir. Bu nedenle de yine aynı örnekte ölümün gerçekleştiği tarih zamanaşımının başlangıç tarihi sayılmalıdır⁸⁰. Zamanaşımının neticenin gerçekleştiği

⁷⁶ Kunter, **Ceza Hukukunda Zamanaşımı**, s. 63; Uzun, **a.g.e.**, s.88

⁷⁷ Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, s.259

⁷⁸ Kunter, **Ceza Hukukunda Zamanaşımı**, s.63; Önder, **a.g.e.**, s.785; Erem, Danışman, Artuk, **a.g.e.**, s.1009,

⁷⁹ Kunter, **Ceza Hukukunda Zamanaşımı**, s.63-64

⁸⁰ Kunter, **Ceza Hukukunda Zamanaşımı**, s.64; Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, s.259, Erem, Danışman, Artuk, **a.g.e.**, s. 1009; Uzun, **a.g.e.**, s.89;

tarihte işlemeye başlaması halinde, netice meydana gelmeden zamanaşımı süresinin dolması gibi bir ihtimalden söz edilemeyecektir⁸¹. Aksi takdirde bazı hallerde neticenin gerçekleştiği tarihe kadar zamanaşımı süresinin dolduğunun kabulü gerekecektir⁸². Doktrindeki hakim görüşün aksine Yargıtay, işlenen adam öldürme suçunun neticesinin davranıştan sonra gerçekleşmesi halinde dahi zamanaşımı süresinin davranışın gerçekleştirildiği tarihte başlayacağını kabul etmektedir⁸³.

Neticesi gecikmiş suçlarda dava zamanaşımı süresinin başlangıcında neticenin gerçekleştiği tarihin esas alınmıyor oluşu, bu suçlar bakımından ceza kanunlarının zaman bakımından uygulanmasında fiilin gerçekleştirildiği tarihte yürürlükte bulunan kanunların da göz önünde bulundurulmasına engel olmayacaktır⁸⁴.

Alman Ceza Yasası'nın 78 (A) maddesinde de zamanaşımı süresinin eylemin tamamlanmasıyla başlayacağı belirtilmiştir. Eğer eylemin sonucu daha sonra ortaya çıkarsa bu durumda zamanaşımı süresi de o zaman başlar. Avusturya Ceza Kanunu'nun 57. maddesinde zamanaşımı süresinin, hakkında ceza öngörülen faaliyetin veya davranışın son bulunduğu anda işlemeye başlayacağı düzenlenmiştir. Fransız Ceza Usul Kanunu'nun 7.,8. ve 9. maddelerinde zamanaşımı süresinin suçun ya da kabahatin işlendiği günden başlayacağı düzenlenmiştir. İtalyan Ceza Kanunu'nun 158. maddesine göre dava zamanaşımı süresinin; tamamlanmış suçlar için tamamlanma gününden itibaren, teşebbüs edilen suç bakımından suç için suçlunun faaliyetinin sona erdiği günden, zincirleme veya kesintisiz suçlarda suçun

⁸¹ "...1985 yılında sahte olarak düzenlenen faturanın suç tarihi, ait olduğu takvim yılını izleyen yılın vergi tarihi için kanunda belirlenen dönem sonu, yani 01.04.1986 tarihi olduğundan zamanaşımı süresinin dolup dolmadığı bu tarihe göre hesaplanmalıdır."(Yargıtay 9. CD. E. 1993/488, K. 1993/1325, T. 17.03.1993); "...suça konu 30.09.1973 düzenlenme tarihli işe giriş bildirgesi ve ücret bordrolarının 23.3.1979-23.6.1979 tarihleri arasında kuruma ibraz edilmek sureti ile kullanıldığının anlaşılmasına göre özel evrakta sahtecilik suçlarının kullanma ile oluşacağı ve kullanma tarihi ile hüküm tarihi arasında zamanaşımı süresinin henüz gerçekleşmemiş bulunduğu dikkate alınmadan..."(Yargıtay 6. CD., E 1985/845, K.1985/638, T. 05.02.1985) Yarbaş, Bağcı, **a.g.e.**, s.76-78

⁸² Önder, **a.g.e.**, s.785

⁸³ Günay, **a.g.e.**, s.35

⁸⁴ F.G. Taner, **a.g.e.**, s.72

kesintiye uğradığı veya son suçun işlendiği tarihten itibaren başlayacağı düzenlenmiştir⁸⁵.

Dava zamanaşımı süresinin başlangıcı ile ilgili genel kural suçun kasten veya taksirli olarak işlenmesi halinde değişmez⁸⁶. Zira bu suçlarda da kasti suçlar gibi neticenin meydana geldiği tarihte zamanaşımı işlemeye başlayacaktır. Bu konudaki bir diğer görüşe göre suçun kasten değil taksirli olarak işlenmesi halinde hareket tarihinin zamanaşımına esas alınması gerektiği savunulmaktadır. Görüşe göre, fiilin meydana geldiği tarihe kadar zamanaşımı süresi geçmişse, zamanaşımının dolmuş olduğunun kabul edilmesi gerektiği belirtilmiştir⁸⁷.

Açıklandığı üzere bazı hallerde netice hareketten çok daha sonra meydana gelebilir. Zira ülkemizde yaşanan depremler nedeniyle gerçekleşen ölüm ve yaralanmalarda bu görülmüştür. Bu suçlar bakımından dava zamanaşımı süresini, neticenin meydana geldiği günden başlatmak daha doğru olacaktır⁸⁸. Yargıtay'ın Marmara depremi ile ilgili vermiş olduğu kararlarda da neticenin meydana geldiği tarihte zamanaşımının başlamasının gerektiği yönünde hüküm kurulmuştur⁸⁹.

Diğer bir görüşe göre ise taksirli suçlarda, fail iradi hareketinden sonra meydana gelecek sonucu müdahale ederek engelleyemeyecekse, zamanaşımı süresi hareket tarihinde başlaması gerektiği savunulmaktadır⁹⁰. Ancak yapılacak böyle bir ayırımın, zamanaşımı süresinin başlangıcı konusunda farklılık yaratmasının yerinde olmadığı görüşündeyiz.

8.4.2. Kesintisiz Suçlarda

TCK'nın 66. maddesinin altıncı fıkrasında kesintisiz suçlarda zamanaşımının kesintinin gerçekleştiği tarihte başlayacağı belirtilmiştir. Bunun nedeni suçun

⁸⁵ İçel vd., **a.g.e.**, s.346

⁸⁶ Dönmezer-Erman, **a.g.e.**, s.259

⁸⁷ Erem, Danışman, Artuk, **a.g.e.**, s.1010. Ancak yazarlar bu fikrin kanuni bir dayanağının bulunmadığını ifade etmektedir.

⁸⁸ Gökçen, **a.g.m.**, 50-61

⁸⁹ (YCGK E. 2003/9-261, K. 2003/274, T. 8.11.2003; YCGK E. 2002/9-314, K. 2003/15, T. 4.3.2003) (Çevrimiçi), www.kazanci.com.tr, 05.02.2009

⁹⁰ Önder, **a.g.e.**, s.785-786

işlenmeye devam ettiği sürece hukuka aykırılığın da devam etmesidir. Kesintisiz suç ihmali ya da icrai bir hareketle işlenebileceği gibi icrai bir hareketle başlayıp ihmali hareketle de devam ettirilebilir. Zira konut dokunulmazlığının ihlali suçunda, konuta rıza ile giren kişiden çıkmasının istenmesine rağmen çıkmaması, rızanın bulunmadığı andan itibaren ihmali bir suç niteliğini taşımaktadır⁹¹.

Devamlı surette suç teşkil eden eyleme son verildiği tarihte zamanaşımı işlemeye başlayacaktır. Kesintisiz suçlarda failin her zaman hukuka aykırı fiile son verecek iktidara sahip bulunması lazımdır. Çünkü kesinti failin kendi iradesiyle gerçekleşmelidir. Hukuka aykırı fiille alakalı dava açılması kesinti anlamına gelmemekle birlikte, sanığın yakalanması ve tutuklanmasının kesinti anlamına geleceği kabul edilmektedir⁹². Bazı durumlarda ise sanığın suçu işlediğinin tespiti ile suçun kesintiye uğrayacağı kabul edilmektedir⁹³.

Majno'ya göre zamanaşımının işlemeye başlamasında, suçların sonuçları ile suçların sonuçlarının gerçekleştiği günün karıştırılmaması gerekir. Örneğin, hırsızlık malı eşyanın satın alınması ve saklanması suçu, bu malın alınması ve saklanması anında tüm unsurlar oluştuğu için suçun kesintisiz suç olarak değil, ani suç olarak kabul edilmesi gerekir. Hukuka aykırı fiil ile meydana gelen suç alım anında gerçekleştiği için, bu malın failin elinde bulunması ancak suçun semerelerinden yararlanma anlamına gelecektir. Bu nedenle de fiil kesintisiz suç niteliğini taşımayacak, zamanaşımı süresinin işlemesine de engel olmayacaktır⁹⁴.

Takibi şikayete bağlı suçlarda şikayetin geri alınması geçmişe etkili olarak hüküm ifade eder. Hukuka aykırı fiil devam ediyorsa şikayetin geri alınmasından sonra kesintisiz suç işlenmeye devam edecektir⁹⁵.

⁹¹ Centel, Zafer, Çakmut, **a.g.e.**, s.260

⁹² Kunter, **Ceza Hukukunda Zamanaşımı**, s.67

⁹³ “Kaçak elektrik kullanma eyleminin temadi eden suçlardan olması ve tespit tarihinin temadının sona ereceği ve suçun işlendiği tarih olarak kabul edilmesi gerektiği...” (Yargıtay 2. CD. E. 2008/18678, K. 2008/13606, T. 22.07.2008) (Çevrimiçi), www.kazanci.com.tr, 05.02.2009

⁹⁴ Uzun, **a.g.e.**, s.94, dipnot 182

⁹⁵ Kunter, **Ceza Hukukunda Zamanaşımı**, s.67

Kesintisiz suçlarda suçun sürmeye devam etmesi halinde zamanaşımının başlangıcının iddianame tarihi olacağı Yargıtay kararlarında açıklanmıştır⁹⁶.

8.4.3. Zincirleme Suçlarda

Zincirleme suçlarda zamanaşımının başlangıcı konusunda TCK'nın 66. maddesinde dava zamanaşımının son suçun işlendiği tarihten itibaren başlayacağı belirtilmiştir. Zincirleme suçlardan sonuncusunun tamamlandığı ya da teşebbüs aşamasında kaldığı zaman, zincirleme suçun meydana geldiği ve zamanaşımının başlayacağı zamandır⁹⁷.

Zincirleme suç ile ilgili son hareketin teşebbüs aşamasında kalmasının ise suçun işlenmesi yönünden bir önemi yoktur. Zamanaşımı süresi son icra hareketlerinin tamamlanma tarihinde başlayacaktır⁹⁸.

Birbiri ardından işlenen zincirleme suçlarda, suçların temel kanuni unsurlarında teklik aranacaktır. Bu nedenle de kısa aralıklarla farklı nitelikteki suçların işlenmiş olması halinde zincirleme suçun varlığından söz edilemeyecektir. Farklı nitelik taşıyan suçların aynı suçu işleme kararına bağlanması söz konusu değildir⁹⁹.

Araya giren uzun süre sebebiyle aynı suç işleme kararında birlik yoksa ayrı suçların oluşacağı kabul edilmektedir¹⁰⁰.

⁹⁶ (Yargıtay 8. CD., E. 2003/13404, K. 2005/1051, T. 8.3.2005; Yargıtay 8. CD., E. 2001/9842, K. 2002/6360, T. 29.5.2002) (Çevrimiçi) www.kazanci.com.tr, 05.02.2009

⁹⁷ Erem, Danışman, Artık, **a.g.e.**, s.1011

⁹⁸ Yarbaş, Bağcı, **a.g.e.**, s.74

⁹⁹ Yargıtay'ın konuyla ilgili vermiş olduğu bir kararda, sanığın işlediği hırsızlık suçu nedeniyle hakkında yürütülen soruşturma kapsamında kimliğini yanlış bildirmesinin zincirleme suç olarak değerlendirilemeyeceğini, ayrı bir suç olduğunu belirtmiştir. (Yargıtay 6. CD. E. 2006/298, K. 2006/8561, T. 21.09.2006) Günay, **a.g.e.**, s.38

¹⁰⁰ Yargıtay aynı suç işleme kararı ile ilgili olarak vermiş olduğu bir kararda, "Suç işleme kararındaki birlik, suç kastına bakılarak belirlenir, ancak aşırı bir genel birlik anlayışı da genel bir saik birliğine yol açabilir ki, örneğin dolandırıcılık yapmayı meslek edinen, diğer bir deyişle geçimini bu suçlardan sağladığı yararlarla sürdürmeye karar veren bir kişinin işlediği veya işleyeceği tüm dolandırıcılık suçlarını aynı suç işleme kararı altında gerçekleştirdiğinin kabulünü gerektirir. Oysa bu ahvalde müteselsil suçtan söz edilemez. Bu nedenle kesin, belirli, somut suçların maddi ve subjektif öğelerini kapsayan bir tasarlama karar birliği olduğunu kabul etmek gerekir. Suç kararında birlik ile birden çok fiillerin aynı kararın icrası cümlesine dahil olması öğeleri arasında yakın bir bağ mevcuttur. Bu

Aynı suçu işleme niyetiyle işlenen birden fazla suçun zincirleme suç sayılarak bunun, son işlenen suç tarihinden itibaren zamanaşımına uğraması ancak zincirleme suçların tümünün kovuşturulabilir olmasına bağlıdır. Bunlardan bir kısmı zamanaşımına uğramışsa zincirleme suç zamanaşımına uğramamış suçları içerecektir¹⁰¹.

Zincirleme suçun tabi olduğu zamanaşımının tespitinde TCK'nın 66. maddesi gereği zincirleme suçtan dolayı yapılması gerekli artırımın göz önüne alınıp alınmaması hususu tartışmalıdır. Bu kurumun sanığın lehine yorumlanması gerektiğini düşünen yazarlar, bu nedenle zincirleme suçun içinde bulunan her suçun ayrı ayrı birbirinden bağımsız olarak zamanaşımına tabi olması gerektiği, sanığın lehine getirilen bu düzenlemenin, sanığın aleyhine hüküm doğurmaması düşüncesine sahiptirler¹⁰². Ancak Yargıtay uygulamasında zincirleme suç içerisinde kalan bazı suçların zamanaşımına uğrasa dahi, bu suçların zincirleme suçtan ayrılamayacağı kabul edilmiştir¹⁰³.

8.4.4. Teşebbüs Derecesinde Kalan Suçlarda

TCK'nın 66. maddesinin altıncı fıkrasında, teşebbüs halinde kalmış suçlarda dava zamanaşımının son hareketin yapıldığı günden başlayacağı düzenlenmiştir. Zamanaşımı süresinin hesabında son hareketin yapıldığı zaman dikkate alınacaktır.

İhmal suretiyle işlenen suçlara teşebbüsün mümkün olup olmadığı hususu tartışmalıdır. Bir görüşe göre ihmali suçlar bakımından kanunda belirtilen, yapılması gerekli hareket için bir süre öngörüldüğü takdirde bu süre doluncaya kadar eksik teşebbüs hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiştir¹⁰⁴. İçel'e göre ise ihmali suçlarda

subjektif bağı belirlemek için fiillerin icra biçimine, işleme zamanına ve mağdurların sayısına bakmak gerekir, bunun takdiri de yargıca aittir.” ; (YCGK, E. 1998/6-280, K. 1998/359, T. 24.11.1998) (Çevrimiçi) www.kazanci.com.tr, 05.02.2009

¹⁰¹ Kunter, **Ceza Hukukunda Zamanaşımı**, s.69

¹⁰² Önder, **a.g.e.**, s.786; Kayıhan İçel, **Suçların İctimai**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, No:1762, İstanbul, 1972, s.154

¹⁰³ Certel, **a.g.e.**, s.108

¹⁰⁴ Önder, **a.g.e.**, s.788

hem eksik hem de tam teşebbüs mümkündür¹⁰⁵. Bu kapsamda ihmal suretiyle işlenen suçlarda zamanaşımı süresinin sonucun ortaya çıktığı tarihte başladığının kabulü gerekmektedir¹⁰⁶.

8.5. Dava Zamanaşımı Süresinin Başlamasının Şarta Bağlı Bulunduğu Suç Tipleri

8.5.1.Çocuklara Karşı Üstsoy Veya Bunlar Üzerinde Hüküm Ve Nüfuz Kullanmaya Yetkili Olan Kimseler Tarafından İşlenen Suçlar

5237 sayılı TCK.'nın 66. maddesinin altıncı fıkrasında; çocuklara karşı üstsoy veya bunlar üzerinde hüküm ve nüfuz kullanmaya yetkili olan kimseler tarafından işlenen suçlarda dava zamanaşımının, çocuğun 18 yaşını bitirdiği günden itibaren işlemeye başlayacağına dair yeni bir hüküm getirilmiştir. 5237 Sayılı TCK ile hukukumuzda giren bu hükmün düzenlenme nedeni çocuklara karşı üstsoy veya bunlar üzerinde hüküm ve nüfuz kullanmaya yetkili olan kimseler tarafından işlenen suçların takibinin, mağdurların durumları nedeniyle çok zor olmasıdır.

Bu nedenle bu suçlarda dava zamanaşımının, çocukların bu güçsüz durumu ve mağdurun korunması ilkesi yönünden önemli olacağı düşüncesi ile genel kuraldan ayrılarak mağdur çocuğun ergin olduğu günden itibaren işlemeye başlamasının benimsenmesi yerinde olmuştur.

Düzenlemenin birebir aynısı Fransa Ceza Usul Yasası'nın 7. maddesinin üçüncü fıkrasında bulunmaktadır. Söz konusu düzenleme 1998 yılından 2004 yılına kadar çocuklara karşı işlenen tüm suçlarda zamanaşımının çocuğun reşit olması ile başlayacağını öngörmekteydi. Ancak 2004 ve 2006 yıllarında yapılan değişikliklerle hükmün uygulanabileceği suçlar sayılarak uygulama alanı daraltılmıştır¹⁰⁷.

¹⁰⁵ İçel v.d., **a.g.e.**, s.351. Gerçek olmayan teşebbüs kavramına; hasta çocuğuna ilaçlarını kasten vermeyerek öldürmeye çalışan annenin, ilaç verme süresi içinde babanın ilacı vermesi ve ölüm sonucunun gerçekleşmemesi hainde adam öldürmeye tam teşebbüs suçundan sorumlu tutulacak olması örneği verilmektedir.

¹⁰⁶ Önder, **a.g.e.**, s.788

¹⁰⁷ F. G. Taner, **a.g.e.**, s.79

Bu düzenlemelerin altında yatan temel neden; toplumun en fazla korunmaya ihtiyacı olan kesiminin çocuklar olmasıdır. Çünkü çocukların bedensel, zihinsel, ekonomik ve sosyal yönden güçsüzlükleri korunmaları gerekliliğini doğurur. Bu gereklilikte çocuklarla ilgili özgün düzenlemelere olan ihtiyacı ortaya çıkarır. Zira eşit olmayan, güçsüz konumda olan çocukların gözetilip kollanmaları, korunup kayırılmaları, maddi olarak dengeli olmayan düzenin düzeltilebilmesi için zorunludur.

Bu kapsamda TCK'nın bu düzenlemesi "korunmaya muhtaç" çocukların istismarının önlenmesi amacıyla getirilmiştir. Güçsüz olan çocuk, mağduru olduğu böyle bir suçun varlığına rağmen şikayet dahi edememekte, reşit olduktan sonra ise zamanaşımı süresinin dolması riskiyle karşılaşabilmektedir. Kanun düzenlemesi bu nedenle çocukların yüksek menfaati düşünüldüğünde yerindedir¹⁰⁸.

Ancak Yargıtay'ın verdiği kararlarda da, nüfuz sahibi kimse olarak anlaşılması gereken kişiler, her olay ve duruma göre farklılık göstermektedir¹⁰⁹.

8.5.2. İftira Suçunun Mağdur Tarafından İşlenmediğinin Hükme Bağlanması

5237 sayılı TCK'nın 267. maddesi sekizinci fıkrası hükmü uyarınca; "İftira suçundan dolayı dava zamanaşımı, mağdurun fiili işlemediğinin sabit olduğu tarihten başlar". Hakkında şikayet edilen taraf lehine verilen beraat kararının kesinleşmesi üzerine, asılsız suç isnadında bulunan ihbarcı ya da şikayetçiye yönelik olarak dava

¹⁰⁸ Hafizoğulları bu görüşü suç yerine mağdurunun veya yerine göre mağdurunun yaşının zamanaşımının başlamasında kıstas olarak alınması nedeniyle yerinde bulmamaktadır. Yazara göre bu hükümle amaçlanan, küçüklerin büyüklerin fiillerine katlanmaları nedeniyle, suçların ortaya çıkamayacağı ve zamanaşımına uğrayacağı düşüncesi ise de bu görüşte isabet bulunmamaktadır. Yazar bunun nedeni olarak her koşulda suçluları izlemek ve ortaya çıkarmanın devletin görevi olduğunu, cezalandırma ilişkisinde devletin çocukları bir ihbar vasıtası olarak kullanmaya hakkı bulunmadığını savunmaktadır. Hafizoğulları, "5237 Sayılı Türk Ceza Kanununda Davanın ve Cezanın Düşürülmesi", s.7

¹⁰⁹ "...sanık Celal, mağdurenin 6 yaş büyük ağabeyisi durumundadır...Bu durumdaki eniştenin, küçük yaştaki baldızı üzerinde hüküm ve nüfuz sahibi sayılması da zorunlu bir sonuçtur..."(YCGK, E. 1973/5-413, K. 1973/695, T. 12.11.1973); "...psikiyatri kliniğinde hastabakıcı olarak çalışan sanığın, aynı klinikte yatan akıl hastası mağdurenin hüküm ve nüfuzundan faydalanarak ırzına geçmiş..."(Yargıtay 5. CD., 4701 E., 453 K. 28.12.1983); "...sanığın evde oturan ve korumasına da bırakılmış olmayan dayısının kızı mağdure üzerinde hüküm ve nüfuzu bulunmadığı gözetilmeksizin hakkında (765 Sayılı) TCK'nın 417.maddesinin uygulanması ile fazla ceza tayini" (Yargıtay 5. CD., E. 1991/5450, K. 1991/155, T. 23.01.1991) kararları hüküm ve nüfuz sahibi kişilerin kimler olduğunu göstermektedir. (Çevrimiçi) www.kazanci.com.tr, 05.02.2009

zamanaşımının başlangıç tarihi, verilen kararın kesinleştiği tarihtir. Zira asılsız şikayet ya da ihbar tarihi değildir. Madde düzenlemesi ile iftira suçunun işlendiği ortaya çıkmadan suçun zamanaşımına uğraması engellenmek istenmiştir.

8.5.3. Birden Çok Evlilik ve Hileli Evlilik Suçları

5237 sayılı TCK.'nın 230. maddesinin ilk üç fıkrasında belirtilen suçların zamanaşımının evliliğin iptali kararının kesinleşmesi ile başlayacağı belirtilmiştir. Maddenin ilk üç fıkrasında belirtilen suçlar; "(1) Evli olmasına rağmen, başkasıyla evlenme işlemi yaptırmak, (2) Kendisi evli olmamakla birlikte, evli olduğunu bildiği bir kimse ile evlilik işlemi yaptırmak, (3) Gerçek kimliğini saklamak suretiyle bir başkasıyla evlenme işlemi yaptırmak" olarak sayılmıştır. Bu suçlardan dolayı zamanaşımının evlenmenin iptali kararının kesinleştiği tarihte başlaması kabul edilmiştir. Maddede geçen zamanaşımı ifadesinin dava zamanaşımı olarak anlaşılması gerekmektedir.

Kanun düzenlemesi İtalyan Ceza Kanunu'nda da bulunmakta ancak 765 Sayılı TCK'da bulunmamaktaydı. Bu kurum İtalya'da ceza hukukçuları tarafından eleştirilmiştir. Zira bu konuda verilen eleştirel örnek, karısını öldüren kişinin cezasının 30 senede zamanaşımına uğrarken, daha hafif nitelikteki bu suçun zamanaşımının çok daha uzun zamanaşımı süresine tabi olması eleştirilmektedir¹¹⁰.

8.5.4. Askeri Suçlar

Askeri Ceza Kanunu'nun 49. maddesi (A) bendi uyarınca; "Yoklama kaçağı, bakaya, saklı ve firar fiilleri hakkında dava müruru zamanı, bütün askeri mükellefiyetlerin veya bizzat girmiş oldukları taahhüdün bitmesinden itibaren işlemeğe başlar". Bu düzenleme ile dava zamanaşımı suç tarihinden itibaren değil, üstlenilen askeri mükellefiyetin bitmesi ile başlayacaktır. 31.03.2005 Tarih ve 5329 Sayılı yasa ile 1632 Sayılı yasaya eklenen ek 8. madde gereğince söz konusu düzenleme TCK genel hükümlerinin AsCK bakımından uygulamasından muaf

¹¹⁰ Önder, a.g.e., s.795

tutulmuştur. Dolayısıyla getirilen bu hükmün TCK 5. maddesi kapsamında sonraki kanun durumunda olması nedeniyle uygulanmasında engel bulunmamaktadır.

8.6. Diğer Suçlar

8.6.1. Cezalandırılabilme Şartını Taşıyan Suçlar

Cezalandırılabilme şartını taşıyan suçlarda zamanaşımı süresinin ne zaman işlemeye başlayacağı hususunda ceza kanunumuzda açık bir düzenleme yoktur. Cezalandırma şartları, suçun işlenmesinden sonra ortaya çıkan, failin iradesi dışında gerçekleşen ve cezalandırılmasına imkan sağlayan şartlardır¹¹¹. Bu şartlar suçun unsurlarından olmayıp, suçun tamamlanma zamanına ilişkin belirleyici bir etkiye sahip değildir. Ancak bu şart gerçekleşmeden faile ceza verilemeyeceğinden olması gereken, şartın gerçekleşmesi ile birlikte zamanaşımı süresinin işlemeye başlamasıdır¹¹².

İtalyan Ceza Kanunu'nun 158. maddesinde cezalandırma şartı taşıyan suçlarda zamanaşımının şartın gerçekleştiği tarihten itibaren işlemeye başlayacağı hüküm altına alınmıştır. Hukukumuzda bu konuda bir düzenleme bulunmaması karşısında zamanaşımı süresinin genel kurala uygun şekilde suçun işlendiği tarihten itibaren başladığının kabulü gerekmektedir. Centel-Zafer-Çakmut'a göre suçun cezalandırılabilme koşulu içermesi halinde, zamanaşımının bu koşulun gerçekleşmesi ile işlemeye başlayacağı savunulmaktadır¹¹³. Cezalandırılabilme koşulu taşıyan suçlarda zamanaşımının, şartın gerçekleşmesinden itibaren işlemeye başlayacağına ilişkin düzenlemenin hüküm altına alınmasının uygun olacağına ilişkin düşünceye¹¹⁴ katılmaktayız.

8.6.2. Kovuşturma Şartını Taşıyan Suçlar

¹¹¹ Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, s.260. Ancak yazarlar şartın gerçekleşme tarihinden itibaren zamanaşımı süresinin başlaması gerektiğini belirlemektedirler.

¹¹² Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, s.260; Uzun, **a.g.e.**, s.91

¹¹³ Centel, Zafer, Çakmut, **a.g.e.**, s.627

¹¹⁴ Önder, **a.g.e.**, s.382; Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, s.260

Talep¹¹⁵ , izin¹¹⁶ ve karar¹¹⁷ gibi kovuşturma şartlarını taşıyan suçlarda kovuşturma yapılması bu koşulların gerçekleşmesine bağlı bulunduğundan, zamanaşımının kovuşturma şartının gerçekleştiği günden değil eylemin gerçekleştirildiği tarihte başlayacağı kabul edilmiştir¹¹⁸. Bu koşullar niteliği gereği usule ilişkin olduğu için devletin cezalandırma hakkına engel olmamaktadır¹¹⁹. Bu nedenle bu suçlar için dava zamanaşımı TCK'nın 66. maddesinde öngörülen şekilde başlayacaktır.

8.6.3. İştirak Halinde İşlenmiş Olan Suçlar

TCK'da iştirak halinde işlenen suçlarda zamanaşımı süresinin başlangıcına dair bir düzenleme yer almamaktadır. İştirak halinde işlenen suçlarda zamanaşımı süresinin başlangıcına ilişkin ilk görüşe göre, suça katılan ortaklar bakımından zamanaşımı süresinin başlangıcı konusunda, her ortağın fiilinin bağımsız olduğu ve her ortak kadar suçun mevcut olduğu bu nedenle de her ortak bakımından zamanaşımı süresinin suça katkı yaptığı andan itibaren başlayacağı savunulmaktadır¹²⁰. Diğer görüşe göre ise iştirake bağlılık kuralından hareketle suçun tamamlandığı, teşebbüs halinde kaldığı ya da bittiği andan itibaren tüm ortaklar bakımından zamanaşımı süresinin başladığı kabul edilmelidir¹²¹.

Suçta iştirak halinde şeriklerin cezalandırılabilmesi için ortada işlenmiş bir suç olması gerekmektedir. Ortada suç oluşturan bir fiil bulunmaması halinde, suç ortakları cezalandırılmayacaktır¹²². Bu nedenle öğretide hakim olan ikinci görüşe biz de iştirak etmekteyiz.

8.6.4. Suç ve Cezaların İctimai

¹¹⁵ TCK m. 12/1-3-4, 13/2

¹¹⁶ TCK m. 299/3, 305/3, 306/5; 4483 s. K. m. 3 gibi

¹¹⁷ Anayasa m. 83

¹¹⁸ Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, s. 260

¹¹⁹ Kunter, **Ceza Hukukunda Zamanaşımı**, s.70, Önder, **a.g.e.**, 789

¹²⁰ Erem, Danişman, Artuk, **a.g.e.**, s.1011, Önder, **a.g.e.**, s.787, Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, s.258

¹²¹ Önder, **a.g.e.**, s.787, Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, s.258

¹²² Kunter, **Ceza Hukukunda Zamanaşımı**, s.70

Fail belli bir suç u işleme amaç ve iradesiyle hareket ederken, bu hareketi sonuçlandırma yolunda başkaca suç tiplerini de ihlal edebilecektir. Dolayısıyla hareketin tek olması nedeniyle fail neticeye ulaşmak için diğ er bazı suç tiplerini ihlal etmekte, suç tipindeki sonucun gerçekleşmesi ile de zamanaşımı işlemeye başlamaktadır. Başta gerçekleştirilen fiilin bağımsız bir suç niteliğini taşıması durumunda ise her suç bağımsız olarak işlendiğ inden zamanaşımı süreleri her suç için işlendikleri tarihten itibaren işlemeye başlayacaktır. Suçların ayrı şekilde cezalandırılabilir nitelik taşıması halinde zamanaşımına uğramış olanlar ceza ilişkisine dahil edilmeyecektir¹²³.

8.6.5. Tekrar Yargılamayı Gerektiren Suçlar

5237 sayılı TCK.'nın 66. maddesinin beşinci fıkrasında yer alan ; “Aynı fiilden dolayı tekrar yargılamayı gerektiren hallerde, mahkemece bu hususun kabul edildiğ i tarihten itibaren fiile ilişkin zamanaşımı süresi yeniden işlemeye başlar” düzenlemesi ile yeniden yargılamanın söz konusu olduğu hallerde, zamanaşımı süresinin dolduğ undan bahisle yargılamaya son verilmesi talebinin önüne geçilmek istenmiştir. Bu durumda tekrar yargılamayı gerektiren bir talebin mahkemece kabul edilmesi halinde, talebin mahkemece kabul edildiğ i tarihten itibaren zamanaşımı süresi yeniden işlemeye başlayacaktır. Zamanaşımı süresinin dolduğ u gerekçesiyle davanın düşmesine karar verilemeyecektir.

9. Dava Zamanaşımı Engelleri

Suçun işlenmesi ile birlikte zamanaşımı süresi de işlemeye başlar ve kanunda suç için belirtilen zamanaşımı süresinin dolması ile suç zamanaşımına uğrar. Ancak, süre işlemeye devam ederken bir takım engellerle karşılaşabilmektedir. Bu engeller zamanaşımının durması yahut kesilmesi halidir.

9.1. Dava Zamanaşımının Kesilmesi

Suçun işlendiğ i andan itibaren başlayan dava zamanaşımı, kanunda belirtilen sebeplerin gerçekleşmesi ile kesilmektedir. Bu kesilme neticesinde o zamana kadar

¹²³ Önder, a.g.e., s.789; Dönmezer, Erman, a.g.e., s.261; İçel, **Suçların İctimai**, s.74

işlemiş bulunan zamanaşımı süresi ortadan kalkarak yeniden işlemeye başlamaktadır. Suç nedeniyle meydana gelen sosyal sarsıntı devam ettiği sürece sanığın cezalandırılmasında kamu yararı olduğu, davanın canlı ve hareketli olduğunu gösteren sebeplerin zamanaşımını keseceği neticesine ulaşılmıştır¹²⁴.

9.1.1. Dava Zamanaşımının Kesilmesi Hakkındaki Görüşler

Zamanaşımının kesilmesini kabul eden yazarlar olduğu gibi, zamanaşımının kesilmesini kabul etmeyen yazarlar da bulunmaktadır. Tüm bu görüşlerin yanında belirli işlemlerin zamanaşımı süresini keseceği yönünde görüş de bulunmaktadır.

9.1.1.1. Dava Zamanaşımının Kesilmesini Kabul Etmeyen Görüş

Bu görüşü savunanlara göre, kanunun bir yandan her suç için zamanaşımı süresi koyarak, aynı zamanda da bir takım usulü muamelelerle bu sürelerin uzatılması yoluna gitmesi, süre koymakla hedeflediği amaca aykırılık teşkil etmektedir. Zamanaşımı süresinin kesilmesinin nedeni bu sürelerin kısa oluşu ise kanun koyucunun bu süreleri uzatmak her zaman elindedir. Kanunda düzenlenen objektif hükümler yerine keyfi ve kişisel ihtirasları koyan zamanaşımını kesme sisteminin kabulü mümkün değildir. Bu sistem aynı suçu işleyenlerin bazen farklı zamanaşımı sürelerine tabi olmalarını gerektirmekte, bu da eşitlik ilkesine aykırılık teşkil etmektedir. Suç işlendikten sonra kanunda belirtilen süre geçmiş ve suç unutulmuşsa, failin yargılanması hususundaki kamu yararı azalmışsa, delillerin toplanması ve ileri dürülmesi imkansız veya çok zor bir hale gelmişse, sadece bir takım usul işlemlerinin yapılması bu düşüncelerin bir kenara bırakılmasını ve kamuoyunda unutulmuş bir suçtan dolayı dava açılmasını haklı gösteremeyecektir¹²⁵.

1950 Tarihli Yunanistan Ceza Kanunu da dava zamanaşımının kesme sebeplerini zamanaşımı kurumu ile bağdaşmadığı gerekçesi ile kabul etmemiştir¹²⁶. Bu görüşe göre, dava zamanaşımını kesen tek işlemin mahkumiyet hükmü olması

¹²⁴ Nurullah Kunter, "Ceza Hukukunda Zamanaşımının Kesilmesi", **Adalet Dergisi**, S.6, 1946, s.547

¹²⁵ Kunter, "Ceza Hukukunda Zamanaşımının Kesilmesi", s.548; Dömezer, Erman, **a.g.e.**, s. 265; Önder, **a.g.e.**, s.793

¹²⁶ Uzun, **a.g.e.**, s.101

gerekmektedir. Bunun nedeni verilen hükümlerle birlikte ceza zamanaşımının işlemeye başlamasıdır¹²⁷.

9.1.1.2. Dava Zamanaşımının Her Türü Usulü İşlemlerle Kesilmesini Kabul Eden Görüş

Bu görüşü savunan yazarlara göre, adalet örgütü hareketsiz kalmadıkça zamanaşımının gerçekleştiğinden söz edilemeyecektir. Dolayısıyla adli makamlar suç ve suçlu hakkındaki soruşturmasını sürdürdüğü müddetçe dava zamanaşımı durdurulamayacaktır. Suçluların cezalandırılması için gereken süre cezasızlık kaynağı haline getirilemeyecektir. Bu nedenle de dava devam ettiği sürece davanın zamanaşımına uğraması söz konusu değildir. Zamanaşımı süresi içinde suçlunun kovuşturulmasında kamu yararı bulunup, yapılan her usulü işlem zamanaşımını kesecektir¹²⁸.

Fransız Ceza Muhakemesi Kanunu'nda soruşturma için yapılan tüm işlemlerin zamanaşımını keseceği düzenlenmiştir. Zira yapılan soruşturmadan herhangi bir netice alınmasa bile bu hüküm geçerli olacaktır. Alman Ceza Kanunu'nun 78 (c) maddesinde de hemen hemen tüm usulü işlemlerin zamanaşımını keseceği düzenlenmiştir.

9.1.1.3. Dava Zamanaşımının Belli ve Sınırlı İşlemlerle Kesilebileceğini Savunan Görüş

Bu görüşü savunan yazarlara göre, her türlü usulü işlemin zamanaşımını kesmesinden bahsedilemez. Çünkü zamanın etkisi tarafların keyfi hareketlerine bağlı olamaz. Uzun süre vatandaşların hakları tereddütlü bir biçimde kalarak, kamu davası uzun süreli hareketsizlik ve ani hareketlere tabi tutulup, toplum yararı ortadan kalktıktan sonra davalara devam edilmesi uygun bulunmamaktadır. Bu nedenle de zamanaşımının kabul edilmesi gerekir. Ancak suç hakkında toplum yararının

¹²⁷ Dönmezer, Erman, a.g.e., s.266

¹²⁸ A.e., s.266

varlığını gösteren önemli usul işlemlerinin yapılması durumunda kamu yararının varlığını ve suçun zamanaşımına uğramadığını kabul etmek gerekmektedir¹²⁹.

Belirli işlemlerin zamanaşımını keseceğini kabul eden görüş kendi arasında da üçe ayrılmaktadır;

İlk görüşe göre yalnız kazai işlemlerin zamanaşımını kesebileceği kabul edilmektedir. Bu görüşü savunanlara göre, devletin dava açmak ve davayı yürütme görevi verdiği organların işlemlerinin zamanaşımını kesmesi kabul edilmiştir. Bunlar dışındaki devlet organlarının, suçtan zarar görenin ya da suçlunun yaptıklarının zamanaşımını kesmeyeceği belirtilmiştir. İtalyan Ceza Kanunu'nun 93. maddesinde, bir takım kazai işlemlerin zamanaşımını kesmesi kabul edilmesine rağmen, kural olarak savcıların eylemlerine zamanaşımını kesici bir nitelik tanınmamıştır. Alman Ceza Kanunu'nun 78. maddesi uyarınca da yalnız hakimin ve mahkemenin işlemlerinin zamanaşımını kesebileceği düzenlenmiştir¹³⁰.

İkinci görüşe göre, kazai işlemlerden sadece mahkumiyet hükmünün zamanaşımını kesmesi kabul edilmiştir. Bu fikri savunanlara göre gerçeği en doğru biçimde ortaya çıkaran hükümdür. Hükümden sonra ceza zamanaşımı işlemeye başlayacaktır. Nitekim eski Toskana Ceza Kanunu da bu sistemi benimsemiştir¹³¹.

Üçüncü görüşe göre ise mahkemenin sırf zamanaşımını kesmek için yapmış olduğu usulü işlemlerin kanunun ruhuna aykırı olduğu, bu suretle kesilen zamanaşımı süresinin ölçsüz nitelikte uzayacağı ifade edilmektedir. Bu nedenle de bu tür usulü işlemlerle kesilen zamanaşımının belirli bir sınırı aşmamasının kabulü gerektiği savunulmaktadır¹³².

Zamanaşımının kesilmesi konusundaki bu üç temel görüşten; zamanaşımı süresinin her türlü usulü işlemlerle kesilmesini kabul eden görüşle, zamanaşımı süresinin kesilmesini tamamen reddeden görüşlerin ortası olarak ifade

¹²⁹ Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, s.266

¹³⁰ Kunter, “**Ceza Hukukunda Zamanaşımının Kesilmesi**”, s.549; Önder, **a.g.e.**, s.793; Uzun, **a.g.e.**, s.103

¹³¹ Kunter, “**Ceza Hukukunda Zamanaşımının Kesilmesi**”, s.549

¹³² Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, s. 266

edebileceğimiz, belirli ve sınırlı işlemlerle zamanaşımı süresinin kesilmesi görüşünün en doğru görüş olduğu kanaatindeyiz. Nitekim dava zamanaşımı süresini kesme yetkisinin mahkeme ve savcı işlemlerine bağlanması bu husustaki keyfiliğin önüne geçmektedir. Ancak asıl önemli olan savcı ve mahkeme işlemlerinden hangilerine zamanaşımını kesici etki tanınacağıdır. Zamanaşımının kesilmesi ile ilgili olarak soruşturma ve kovuşturma işlemleri devam ettiği sürece suçun zamanaşımına uğramayacağı düzenlemesi¹³³, her türlü usulü işlemlerle zamanaşımının kesileceği düzenlemesi¹³⁴, bu işlemlerden hangilerinin zamanaşımını keseceğinin açıkça sayıldığı düzenlemeler bulunmaktadır¹³⁵. Kanaatimiz, yoruma yer vermeyecek şekilde zamanaşımının kesen sebeplerin açıkça belirtildiği ve aynı zamanda zamanaşımı süresinin kesilmelerle birlikte belirli bir süreyi aşmayacağına ilişkin düzenlemenin doğru olduğu yönündedir. Zira TCK düzenlemesi de bu yönde olup, zamanaşımını kesen sebeplerin yorum yoluyla genişletilmesini engellenmekte ve sanığın aleyhine olan zamanaşımının kesilmesi kurumunun çelişkili ve istikrarsız uygulamalarla hukuka aykırı şekilde uygulanmasına engel olacak mahiyettedir.

9.1.2. Dava Zamanaşımını Kesen Sebepler

765 Sayılı TCK'da bir yıldan az ceza gerektiren suçlarla, bir yıldan fazla cezayı gerektiren suçlar bakımından dava zamanaşımını kesen sebepler farklı biçimlerde düzenlenmiştir. Bu düzenlemede bir yıldan az hapis cezasını gerektiren suçlar bakımından her türlü usulü işlemin zamanaşımını keseceği düzenlenmesi yer almaktaydı. Bir yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlar bakımından ise 5237 Sayılı TCK ile neredeyse aynı sisteme sahiptir.

TCK'nın 67. maddesinde zamanaşımını kesen sebepler düzenlenmiştir. Madde düzenlemesine göre zamanaşımını kesen sebepler; “şüpheli veya sanıklardan birinin savcı huzurunda ifadesinin alınması veya sorguya çekilmesi, şüpheli veya

¹³³ Fransa Ceza Usul Kanunu'nun 7. maddesine göre suçun zamanaşımına uğraması için hiçbir soruşturma ve kovuşturma işleminin yapılmaması gerekmektedir.

¹³⁴ Kaynak İtalyan Ceza Kanunu gibi 765 Sayılı TCK'da da bir yıldan az zamanaşımı tayin edilen suçlar bakımından her türlü usulü işlemin zamanaşımını keseceği düzenlemesine yer verilmiştir.

¹³⁵ F. G. Taner, **a.g.e.**, s.101

sanıklardan biri hakkında tutuklama kararının verilmesi, suçla ilgili olarak iddianame düzenlenmesi ve sanıklardan bir kısmı hakkında da olsa mahkûmiyet kararı verilmesi” olarak zamanaşımının dört şekilde kesileceği düzenlenmiştir.

Kanunda belirtilen bu sebepler sınırlı sayıda olup yorum yoluyla genişletilemeyecektir.

9.1.2.1. Şüpheli veya Sanığın Cumhuriyet Savcısı Tarafından İfadesinin Alınması veya Sorguya Çekilmesi

Soruşturma kapsamında sanığın savcının huzurunda ifadesinin alınması ya da mahkemede sorguya çekilmesi zamanaşımını kesen sebepler arasında yer almaktadır. CMK'nın tanımlar bağığını taşıyan 2. maddesine göre ifade alma; “Şüphelinin kolluk görevlileri veya Cumhuriyet savcısı tarafından soruşturma konusu suçla ilgili olarak dinlenmesini”, sorgu ise “Şüpheli veya sanığın hâkim veya mahkeme tarafından soruşturma veya kovuşturma konusu suçla ilgili olarak dinlenmesini” ifade etmektedir.

Sanığın sorgusunun yapılmasının kesici etki yapabilmesi için dava ile ilgili olması gerekir. Nitekim keşifte hazır bulunan sanığa bir takım soruların yöneltilmesi sorgu niteliğinde olmayıp zamanaşımını kesmeyecektir¹³⁶. Sanığın sorgulama esnasında susma hakkını kullanması halinde de işlemin “sorgu” niteliğinde olduğunun kabulü gerekmektedir. Duruşma esnasında sanığa soru sorulması da sorgu niteliği taşımamaktadır. Bunun yanında tanık sıfatıyla ifadesi alınan kişinin sonradan aynı suçtan sanık olması durumunda, tanık sıfatıyla önceden alınmış olan ifadesi zamanaşımını kesmeyecektir¹³⁷.

Soruşturma tamamlanarak, tayin ve tespit edilen suç vasfı nedeniyle şüphelinin uzlaşma konusundaki beyanının alınması ya da ön ödeme teklif edilirken hazırlanan tutanakta yer alan imzalar da zamanaşımını kesmeyecektir. Şüphelinin ifadesinin alınması sırasında, yanında kanunun müdafii bulunmasının zorunlu kılındığı

¹³⁶ (YCGK, E. 1969/668, K. 1969/107, T. 10.3.1969) Önder, **a.g.e.**, s.794,

¹³⁷ Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, s.270

hallerde, kurala uyulmaksızın müdafisiz ifadenin alınması zamanaşımını kesmeyecektir¹³⁸.

Sanığın ifadesi yahut sorgusunun istinabe yoluyla alınması halinde de zamanaşımı kesilecektir¹³⁹. Sanığın sorgusu yapıldıktan sonra yazı ve imza incelemesi için davetiye ile duruşmaya celbedilmesi, zamanaşımını kesen işlemlerden sayılmayacaktır¹⁴⁰.

Yasada şüphelinin Cumhuriyet Savcısı tarafından ifadesinin alınması halinde zamanaşımının kesileceği belirtilmiştir. Cumhuriyet Savcısı dışında, kolluk görevlilerinin almış oldukları ifade zamanaşımını kesmeyecektir¹⁴¹.

Yerel mahkeme tarafından verilen hükmün bozulmasından sonra sanığın ilama karşı diyeceğinin sorulması sorgu niteliği taşımamakta, bu nedenle de zamanaşımını kesmeyecektir¹⁴².

Sanığa ek savunma hakkı tanınması ve sanığın bu konuda savunma yapması sorgu niteliğinde kabul edilmemiştir¹⁴³.

Sanığın sorgusunun CMK'nın 147. maddesine uygun bir şekilde yapılmamış olması nedeniyle geçersiz olması halinde; yapılan bu sorgu zamanaşımını kesen bir işlem olmayacaktır¹⁴⁴. Zira CMK'da belirtilen aydınlanma hakkı ve aydınlatma yükümlülüğüne uyulmayarak ve özellikle susma, savunma ve müdafiden yararlanma

¹³⁸ Certel, **a.g.e.**, s.83

¹³⁹ Uzun, **a.g.e.**, s.115

¹⁴⁰ (Yargıtay 9. CD., E. 1986/458, K. 1986/1697, T. 13.03.1986) Necati Meran, **Gerekçeli Karşılaştırmalı 5237 Türk Ceza Kanunu**, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2004, s. 331

¹⁴¹ Kunter, "**Ceza Hukukunda Zamanaşımının Kesilmesi**", s.554

¹⁴² "...Ceza Kanunu'nun 104/1 maddesinde zamanaşımını kesen sebepler tek tek sayılmak suretiyle gösterilmiş olup, yorum yoluyla genişletilemez. Bu sebepler arasında yer alan sorgudan maksat, CMUK'un 135. Maddesinde(CMK m.147) yazılı şekildeki sorgudur. Bozmadan sonra sanığa bozma ilamına karşı diyeceğinin sorulması, dava zamanaşımı sebeplerinin yorum yoluyla genişletilmesi anlamına gelir ki, bu hal anılan maddenin özüne ve sözüne aykırı düşer" (YCGK E. 1981/27, K. 1981/175, T. 11.05.1981); "...Yargıtayca kararın bozulmasından sonra sanığın bozmaya uyma veya direnme bakımından celbi ile geldiğinde diyeceğinin sorulmasına ilişkin uygulama sorgu sayılmaz ve bu işlemler zamanaşımını kesmez" (Yargıtay 9. CD., E. 1980/3069, K. 1980/4016, T. 17.10.1980) Yarbaş, Bağcı, **a.g.e.**, s.95-154

¹⁴³ (YCGK, E. 1967/146, K. 1967/216. T. 25.9.1967) Uzun, **a.g.e.**, s.115

¹⁴⁴ Gökçen, **a.g.m.**, s.21

hakları bildirilmeden yapılan sorgu ve sorgu sonucu elde edilen anlatım kanıtı hukuka aykırı bir kanıttır. Bu tür kanıtlar hükme dayanak yapılamazlar¹⁴⁵.

Mahkeme tarafından sorguya çekilen sanık hakkında bu mahkemece görevsizlik kararıyla asıl görevli mahkemeye intikal eden davalarda, sanığın görevli mahkeme tarafından dinlenmesi “sorgu” niteliğinde sayılmayıp, görevsizlik kararı veren mahkemece yapılan sorgusu ile kesilmiş olan zamanaşımı yeniden dinlenme halinde tekrar kesilmiş sayılmayacaktır¹⁴⁶.

Sanığın yurt dışında yabancı bir mahkeme tarafından sorgusunun yapılması halinde, kanunda aksine bir hüküm bulunmadığından bahisle zamanaşımının kesileceği kabul edilmektedir¹⁴⁷.

Mahkemenin yerine getirmemiş olduğu usulü eksiklikler nedeniyle sanığın sorgusunun tekrar yapılmasının gerektiği durumlarda, sanığın ikinci defa çağrılarak sorgusunun yapılması işlemi, mahkemenin hatasının sanık aleyhine yorumlanmaması gerektiğinden zamanaşımını kesici etkiye sahip değildir. Aynı şekilde sanığın sorgusunun yapıldığı tutanağın hakim ve tutanak katibi tarafından imzalanmaması halinde bu tutanağın ilgililer tarafından düzenlendiği şüpheli hale geleceğinden, imzasız tutanakla yapılan sorgu zamanaşımını kesmeyecektir¹⁴⁸.

4483 Sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkındaki Kanun ile memurlar hakkında bir takım özel soruşturma yöntemleri belirlenmiş ve sorgu yetkisi hakimden başka görevlilere verilmiştir. Bu makamlar tarafından yapılan sorgunun niteliği hakkında TBMM'nin 25.4.1928 tarihli kararında Memurin Muhakemet Kanunu'na göre soruşturma yapan makamların adli makamlardan sayılacağı belirtilmiş, bu karara dayanak YCGK 8.4.1985 Tarih, 61/196 Sayılı kararda, “Mülkiye müfettişinin daveti üzerine suçlamaya karşı

¹⁴⁵ (Yargıtay 4. CD., E. 1994/7351, K. 1994/17693, T. 4.10.1994) (Çevrimiçi) www.kazanci.com.tr, 05.02.2009

¹⁴⁶ (YCGK, E. 1974/131, K. 1975/157, T. 8.5.1975) Yarbaş, Bağcı, **a.g.e.**, s.103

¹⁴⁷ (Yargıtay 5. CD., E. 1960/2215, K.1960/2487, T. 14.05.1960) Kubilay Taşdemir, **Ceza Davalarında Zamanaşımı**, Ankara, Adil Yayınevi, 2001, s. 154; (Yargıtay 4. CD., E. 1980/3880, K. 1980/3910, T. 5.8.1980) Yarbaş, Bağcı, **a.g.e.**, s.107

¹⁴⁸ Certel, **a.g.e.**, s.88

savunmada bulunan sanığın beyanının zamanaşımını kesen nitelikte olduğuna karar verilmiştir¹⁴⁹. 5237 Sayılı TCK'da Cumhuriyet Savcısının ifade alma ve mahkeme huzurunda sorguya çekilme işlemlerine zamanaşımını kesici etki tanınmıştır. Zira yukarıda da açıkladığımız üzere TCK sisteminde zamanaşımını kesen sebepler sayılmış olup, bu sebeplerin yorum yoluyla genişletilmesi mümkün değildir. Bu nedenle de 4483 Sayılı kanun kapsamında yapılan sorgular zamanaşımı süresini kesmeyecektir. Ancak TCK'ya bu yönde getirilecek bir hükümle özel soruşturma usulleri öngörülen yasalar kapsamında alınan ifadelerin zamanaşımı süresini keseceğine ilişkin bir hükmün TCK'ya eklenmesinin yerinde olacağı kanaatindeyiz.

9.1.2.2. Şüpheli veya Sanıklardan Biri Hakkında Tutuklama Kararı Verilmesi

Tutuklama kararı, CMK'nın 100. maddesinde sayılan şartların varlığı halinde soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza hakimi tarafından, kavuşturma evresinde ise Cumhuriyet savcısının istemi üzerine ya da re'sen verilir. Tutuklama, kişi özgürlüğünü en ağır biçimde sınırlayan bir güvenlik önlemi olması nedeniyle ancak hakim kararıyla uygulanabilmektedir¹⁵⁰.

Gerek soruşturma zamanında şüphelinin tutuklanmasına karar verilmesi, gerekse de kovuşturma aşamasında sanığın CMK'nın 100. maddesi uyarınca tutuklanmasına karar verilmesi halinde sadece tutuklamaya konu suç yönünden zamanaşımını kesilir¹⁵¹. Kararın yoklukta verilmesi, sanığın ele geçirilememesi nedeniyle henüz infaz edilmemiş olması önemli bulunmamaktadır.

Kanun zamanaşımını kesen işlemin yapılmasını esas almaktadır. Bu nedenle de işlemin yapılmış olmasına rağmen evrakın kaybolması halinde işlemin her türlü delille ispatı mümkün görülmektedir¹⁵².

Şüpheli ya da sanıklardan birisi hakkında verilen tutuklama kararı diğer sanıklar için de zamanaşımını kesecektir.

¹⁴⁹ M. T. Taner, **a.g.e.**, s.681; Uzun, **a.g.e.**, s.116; Certel, **a.g.e.**, s.85

¹⁵⁰ Erdener Yurtcan, **Ceza Yargılaması Hukuku**, İstanbul, Beta Yayınevi, 2007, s.225

¹⁵¹ Kunter, **Ceza Hukukunda Zamanaşımı**, s.99; Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, s.269

¹⁵² Erem, Danışman, Artuk, **a.g.e.**, s. 1018

Zamanaşımı, tutuklama kararının verildiği tarihte kesilecektir. Kararın sonradan infaz edilememesi ya da geri alınması zamanaşımının kesilmiş olmasına etki etmeyecektir. Buna mukabil, sanık hakkında tutuklama müzekkeresinin gereksiz yere tekrar çıkarılması halinde de zamanaşımının kesilmeyeceği kabul edilmektedir¹⁵³.

Yurt dışında yakalanan sanığın Türk Makamlarına iade amacıyla tutuklanması Yargıtay tarafından zamanaşımını kesen bir işlem olarak değerlendirilmiştir¹⁵⁴.

CMK'nın 248. maddesine göre Ceza Muhakemesi Kanunu'nun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun'un (CMK Uygulama Kanunu) 5. maddesi düzenlemesi ile gıyabi tutuklama kararı yalnızca yurt dışında bulunan suçlular hakkında verilebilecektir. Buna göre CMK 101. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca tutuklama kararı sanığa ancak müdafinin eşliğinde, yüzüne karşı verilebilecektir. Sanık hakkında verilecek gıyabi tutuklama kararı da dava zamanaşımını kesecektir.

9.1.2.3. Cumhuriyet Savcısının Suçla İlgili İddianame Düzenlemesi

Madde metnine göre suçla ilgili olarak Cumhuriyet savcısının iddianame tanzim etmesi ile dava zamanaşımı kesilecektir. Ancak 765 Sayılı TCK'da "mahkemeye yazılan iddianame" ifadesi yer almakta iken, 5237 Sayılı TCK'da "suçla ilgili olarak iddianame hazırlanması" ifadesinin kullanılması farklı yorumlara neden olmuştur. Zira bir görüşe göre iddianame düzenlendiği tarihte zamanaşımı kesilecektir¹⁵⁵. Diğer bir görüşe göre ise yazılan iddianamenin mahkemeye teslimi ile zamanaşımı kesilecektir¹⁵⁶. Kanunun lafzından anlaşılan, iddianamenin düzenlenmesinin dava zamanaşımının kesilmesi için yeterli olduğudur. Ancak kanaatimizce CMK'nın 170. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca iddianamenin sadece

¹⁵³ (YCGK E. 1996/65, K. 1997/73, T. 01.04.1997) Meran, **a.g.e.**, s. 329

¹⁵⁴ (YCGK E. 2000/4-50, K. 2000/52, T. 28.03.2000) Taşdemir, **a.g.e.**, s.105. Aynı görüşte Demirbaş, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s.662; (YCGK E. 2006/2404, K. 2006/9624, T. 17.07.2006(Çevrimiçi) www.kazanci.com.tr , 05.02.2009. Aksi görüş F. G. Taner, **a.g.e.**, s.141; 765 Sayılı TCK'da zamanaşımını kesen işlemin tutuklama müzekkeresi çıkarılması, 5237 Sayılı yasaya göre zamanaşımını kesen işlemin tutuklama kararı verilmesi olarak belirtilmiş olmasından bahisle karşı çıkmaktadır.

¹⁵⁵ Centel, Zafer, Çakmut, **a.g.e.**, s.634

¹⁵⁶ Soyaslan, **a.g.e.**, s.588

düzenlenmesi zamanaşımını kesici etki sağlamayacaktır. Zira zamanaşımının uygulanmasında da sanık aleyhine yorum yapılmamalı ve iddianamenin hukuksal olarak işlerlik kazanması için mahkemeye sunulması gerekmektedir. Nitekim mahkemeye sunulmayan iddianame soruşturma aşamasını sona erdirmeyeceği için sadece iddianamenin düzenlenmesinin zamanaşımını kesmeyeceği düşüncesindeyiz.

Cumhuriyet savcısı tarafından düzenlenen iddianamenin CMK'nın 174. maddesine göre iade edilmesi durumunda, Cumhuriyet savcısı tarafından CMK'nın 174. maddesinin üçüncü fıkrasına göre yeniden düzenlenen iddianamenin zamanaşımını kesip kesmeyeceği hususu kanun metninden anlaşılamamaktadır. Ancak iddianamenin iadesi prosedürü kapsamında iade edilen iddianamenin tekrar düzenlenerek mahkemeye sunulması arasında uzunca bir süre geçmesi de mümkündür. Böyle oluca da, dava açılmamasına rağmen iddianamenin ikinci defa tanzimi ile zamanaşımının yeniden kesilmesinin kabulü zamanaşımının kesilme sebeplerinin artırılması anlamına gelebilecektir. Bu nedenle de yorum yoluyla genişletilemeyecek olan zamanaşımının kesilme sebeplerinden iddianamenin düzenlenmesini, iddianamenin mahkemeye ilk defa sunulması olarak kabulü gerekmektedir.

İddianamenin iadesi halinde ikinci sefer düzenlenen iddianamenin de zamanaşımını keseceğini savunanlar bulunmaktadır. Ancak sanık lehine yorum yapılarak ilk iddianamenin zamanaşımını keseceğinin kabulü gerekmektedir¹⁵⁷.

Bazı özel yargılama usullerini öngören kanunlar¹⁵⁸ Cumhuriyet savcılarını dışındaki kişilere, iddianameye benzer nitelikteki belgeleri düzenleme yetkisi vermiştir. Bu belgelerin varlığı halinde doğrudan mahkemeye sunulması dava açılabilir, ayrıca iddianameye ihtiyaç duyulmamaktadır. Bu tutanaklarla dava açılması halinde ise zamanaşımının kesilmesi ile ilgili olarak yukarıdaki açıklamalarımızı tekrar ederek iddianame dışındaki belgelerin, iddianame ile aynı nitelikte bulunsada dahi zamanaşımını kesmeyeceği kanaatindeyiz. Nitekim

¹⁵⁷ Günay, **a.g.e.**, s.48

¹⁵⁸ 6831 Sayılı Orman Kanunu m.82, 2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu m.114, 2457 Sayılı Yüksek Öğretim Kanunu m.53

zamanaşımını kesen sebepler TCK'da belirtilmiş olup bunlar dışındaki nedenlerle zamanaşımının kesilmesi mümkün değildir¹⁵⁹. Ancak iddianameye benzer nitelikteki belgelerle kamu davasının açıldığı suçlar bakımından TCK'ya bu yönde getirilecek bir hükümle kamu davasının açıldığı gün zamanaşımının kesileceğine ilişkin getirilecek bir düzenlemenin bu davalarda, iddianame ile açılan davalar arasındaki eşitsizliği ortadan kaldıracağı düşüncesindeyiz.

9.1.2.4. Sanıklardan Bir Kısmı Hakkında da Olsa Mahkûmiyet Hükümü Verilmesi

Suç hakkında verilecek mahkumiyet hükmü zamanaşımını kesecektir. Mahkumiyet hükmü ile anlatılmak istenen henüz kesinleşmemiş olan mahkumiyet hükmüdür. Zira karar kesinleştikten sonra dava değil ceza zamanaşımı uygulanacaktır¹⁶⁰.

Mahkumiyet hükmünün Türk mahkemeleri tarafından verilmiş olması gerekmektedir. Nitekim yabancı mahkemeler tarafından verilmiş olan kararların Türkiye'de uygulanabilmesi kesinleşmiş olmasına bağlıdır. Kesinleşmiş bir kararın varlığı halinde de dava değil ceza zamanaşımından söz edilecektir¹⁶¹.

Kanunda yalnızca mahkumiyet hükmünden bahsedildiği için beraat hükmü zamanaşımını kesmeyecektir. Beraat hükmü sanığın lehine bir karar olup, zamanaşımı hususunda sanığın aleyhine bir sonuç doğurması düşünülemeyecektir. Ancak mahkumiyet kararı Yargıtay incelemesinde bozulduktan sonra yerel mahkemenin direnme kararı vermesi halinde bu karar yeni bir mahkumiyet kararı olacağından dava zamanaşımı yeniden kesilecektir¹⁶². Mahkumiyet hükmü aleyhine temyiz yasa yoluna başvurulmuş ve karar Yargıtay tarafından bozulmuş dahi olsa, önceki kesme sebebi geçerliliğini devam ettirecektir¹⁶³.

¹⁵⁹ Aynı görüşte İçel vd., **a.g.e.**, s. 353

¹⁶⁰ Önder, **a.g.e.**, s.793

¹⁶¹ Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, s. 268, M. T. Taner, **a.g.e.**, s. 690, Önder, **a.g.e.**, s.793, Kunter, **Ceza Hukukunda Zamanaşımı**, s. 96

¹⁶² (YCGK, E. 1971/366, K. 1971/402, T.29.11.1971) Erem, Danişman, Artuk, **a.g.e.**, s.794; Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, s.267-268

¹⁶³ Certel, **a.g.e.**, s.96

Mahkumiyet hükmünün zamanaşımını kesici etki yapması için sanığın yüzüne okunması ya da sanığa tebliğ edilmesi şart değildir. 765 Sayılı TCK'nın 104. maddesinin 3038 sayılı yasayla değiştirilmeden önceki halinde bir usul işleminin zamanaşımını kesebilmesi için sanığa tebliği gerekmekteydi. Ancak 5237 Sayılı TCK'da böyle bir düzenleme bulunmayıp, mahkumiyet hükmünün zamanaşımını kesici etki yapması için sanığa ya da müdafisine tebliğe ihtiyaç bulunmamaktadır¹⁶⁴.

5235 Sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri İle Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun ile öngörülen İstinaf Mahkemelerinin iki dereceli yargılama sisteminde, yüksek yargı organının vermiş olduğu mahkumiyet hükmünün onanmasına ilişkin kararlarına dava zamanaşımını kesici etki tanınmamıştır. Bunun nedeni ise ilk derece mahkemesinin vermiş olduğu kararın incelenmesi üzerine verilecek kararın kesin olması ve bu aşamadan sonra ceza zamanaşımının uygulanması gerekliliğidir.

İstinaf kanun yoluna başvuru neticesinde verilen kesin kararlarda temyiz kanun yolu bulunmamaktadır. Bu kararlarda hüküm ile ceza zamanaşımı süresi başlayacaktır. Ancak bu kanun yolunda temyiz yolu açık olan kararlar bakımından istinaf mahkemesinin kararının zamanaşımını kesip kesmeyeceği hususunda açıklık bulunmamaktadır. Verilmiş olan kararın temyiz incelemesi süresince kesinleşmiş olmaması nedeni ile ceza zamanaşımı başlamayacağı gibi ilk derece mahkemesinin kararı ile kesilen zamanaşımının bir de istinaf mahkemesi kararı ile kesileceğinin kabulü gerekmektedir. Bunun nedeni ise bu kararların da hüküm niteliğinin bulunmasıdır. Dolayısıyla bu kararların verilmesi ile zamanaşımı süresi kesilecektir.

Görevsizlik nedeniyle bozulan mahkumiyet kararlarının zamanaşımını kesip kesmeyeceği konusunda doktrindeki hakim görüş, görevsiz mahkeme işlemlerinin zamanaşımını kesmemesi yönündedir¹⁶⁵. Aksi taktirde görev yönünden yetkisi bulunmayan mahkemenin vereceği hükümsüz kararlara zamanaşımını kesici etki

¹⁶⁴ Dönemzer, Erman, **a.g.e.**, s.268; Kunter, "Ceza Hukukunda Zamanaşımının Kesilmesi", s.551

¹⁶⁵ Erem, Danışman, Artuk, **a.g.e.**, s.1017; Kunter, "Ceza Hukukunda Zamanaşımının Kesilmesi", s.552; Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, s. 266; Önder, **a.g.e.**, s. 795

tanınmış olurdu¹⁶⁶. Biz de görevsiz mahkemenin hükümsüz işlemlerine zamanaşımını kesici etki tanınmaması yönündeki hakim görüşe katılıyoruz. Sadece mahkeme kararları bakımından yapılan bu tartışmanın, mahkeme kararı niteliği taşımayan iddianamenin düzenlenmesi, ifade ve sorgu bakımından da geçerli olması gerektiği savunulmaktadır¹⁶⁷. Bizim de katıldığımız görüşe göre örneğin CMK'nın 251. maddesi uyarınca özel görevli ağır ceza mahkemelerinde görev yapan savcıların, bu mahkemelerin görev alanı dışında görevlendirilememesi nedeniyle, bu mahkemelerin görev alanına giren suçlarla ilgili olarak, bu mahkemelerde görevli olmayan bir Cumhuriyet savcısının alacağı ifadenin zamanaşımını kesmeyeceğinin kabulü gerekmektedir.

9.1.3. Dava Zamanaşımının Kesilmesinin Sonuçları

Dava zamanaşımının kesilmesinin birincil sonucu, kesme sebebinin gerçekleştiği zamana kadar geçen zamanaşımı süresinin yanarak kesme gününden itibaren yeni bir zamanaşımı süresinin başlamasıdır. Kesilme üzerine başlayan yeni zamanaşımı süresi kesme sebebinin gerçekleştiği günden başlamaktadır. Bu durumda kesme sebebinin meydana geldiği gün zamanaşımı süresinin ilk günü olarak hesap edilecektir¹⁶⁸. Birden fazla kesme sebebinin varlığı halinde ise zamanaşımı, son kesme nedeninin gerçekleştiği tarihten itibaren yeniden işlemeye başlayacaktır.

Zamanaşımı süresinin kesilmesinin bir sınıra tabi olduğuna ilişkin TCK'nın 67. maddesinin dördüncü fıkrasında üst sınır belirlenmiştir. Buna göre, zamanaşımını kesen bir işlem neticesinde zamanaşımının kesilmesi üzerine, kesilme gününden itibaren yeniden işlemeye başlayacak zamanaşımı süresi, “kanunda belirtilen sürenin en fazla yarısına kadar” işlemeye devam edecek ve kanundaki sınıra ulaştığında zamanaşımı süresi kendiliğinden dolacaktır. Kanunda belirtilen “...en fazla yarısı kadar...” ifadesi hakkında, zamanaşımının doğrudan bir buçuk katına çıktığı¹⁶⁹ veya

¹⁶⁶ Erem, Danışman, Artuk, **a.g.e.**, s.1019

¹⁶⁷ F.G. Taner, **a.g.e.**, s.114

¹⁶⁸ Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, s. 272, Önder, **a.g.e.**, s. 796, Erem, Danışman, Artuk, **a.g.e.**, s.1019, Kunter, “**Ceza Hukukunda Zamanaşımının Kesilmesi**”, s.552

¹⁶⁹ Hafizoğulları, “**5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu’nda Davanın ve Cezanın Düşürülmesi**”, s.8

üst sınırı aşmamak kaydıyla kesildiği kadar uzayacağı¹⁷⁰ yönünde iki farklı görüş mevcuttur. Bu konuda genel kabul gören görüşe göre kesme sebebinin ortaya çıkması asıl zamanaşımı süresini kendiliğinden bir buçuk katına çıkarmamaktadır. Ancak kesme sebepleri de ne kadar fazla olursa olsun, esas zamanaşımı süresine yarısının eklenmesi ile elde edilecek süre aşılamayacaktır. Bu durumda örneğin 8 yıllık zamanaşımına tabi bir suçta zamanaşımı süresi, suçun işlendiği tarihten 1 sene sonra kesilmişse, toplam zamanaşımı süresi 12 yıl değil 9 yıl olacaktır. Kanun koyucu da kesilme sebebinin gerçekleşmesi halinde sürenin doğrudan bir buçuk katına çıkmasını isteseydi kanunda “en fazla” ifadesinin yer almaması gerekirdi. Bu ifade zamanaşımı süresinin aşamalı olarak tespit edileceğini ve sınırın da cezanın bir buçuk katı olduğunu göstermektedir. Nitekim Fransız Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu’nda kesilmenin sınırı hakkında bir hüküm bulunmaması, kesilmelerin sınırsız olduğu şeklinde bir uygulamanın yerleşmesine yol açmıştır. İsviçre ve İtalya Ceza Kanunlarında normal sürenin yarısının ilave edileceği, Küba, Yugoslavya, Arjantin ve Almanya’da ise sürenin bir katı kadar uzayacağı kabul edilmiştir¹⁷¹.

Zamanaşımı süresinin hesabı TCK’nın 72. maddesinin birinci fıkrasına göre¹⁷² yapılacaktır. Ancak yıl olarak artırım yapılmasının gerektiği ve ay olarak belirlenen sürelerle artırım yapılmasının gerekli olduğu durumlara 13.12.1939 Tarih ve 25-58 Sayılı İçtihadı Birleştirme Kararı ile açıklık getirilmiştir. Buna göre; seneden sonra gelen bir aşağı zaman birimi ay olduğuna göre sene baz alınarak yapılan artırım ve eksiltmeler ay üzerinde yapılacaktır. Dolayısıyla 15 senelik zamanaşımı süresi yarı oranda artırıldığında 22 Yıl 6 ay olarak ifade edilmelidir¹⁷³.

Dava zamanaşımının kesilmesinin suç ortaklarına etkisi bakımından 5237 Sayılı TCK’da herhangi bir hüküm düzenlenmemiştir. Dava zamanaşımının kesilmesinin suç ortaklarına etkisi bakımından kesme nedenlerinin nesnel ya da öznel olması şeklinde iki ayırım ortaya çıkmaktadır. Nesnel sistem fiille ilişkili olup,

¹⁷⁰ M. T. Taner, **a.g.e.**, s. 796; Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, s.272; Kunter, **Ceza Hukukunda Zamanaşımı**, s.111; İçel vd., **a.g.e.**, s. 354,

¹⁷¹ Önder, **a.g.e.**, s.796-797

¹⁷² Madde metnine göre; “Dava ve ceza zamanaşımı süreleri gün, ay ve yıl hesabıyla belirlenir. Bir gün, yirmidört saat; bir ay, otuz gündür. Yıl, resmî takvime göre hesap edilir.”

¹⁷³ Yarbaş, Bağcı, **a.g.e.**, s.39

suça katılan ortakların herhangi biri hakkında yapılan işlemin tüm suç ortakları yönünden zamanaşımını keseceğini ifade etmektedir. Öznel sistem ise kesici nedenlerin kişiye özgü olduğunu, bu nedenle her bir sanık hakkında gerçekleşen kesici işlemin yine o sanık bakımından zamanaşımını kesmesini, diğer ortaklar bakımından zamanaşımının kesilmemesini ifade eder¹⁷⁴. Alman Ceza Kanunu öznel sistemi, İtalya ve Fransa Ceza Kanunları ise nesnel sistemi kabul etmiştir¹⁷⁵.

765 Sayılı TCK'da nesnel sistem kabul edilerek 106. maddesinde bir suç kapsamında gerçekleşen zamanaşımını kesen işlemlerin o suçla ilgili ne şekilde olursa olsun ortak olmuş kişiler hakkında da zamanaşımını keseceği düzenlenmesi bulunmaktaydı. Zira yine 765 Sayılı kanunda suça katılmanın şekli ferî ya da asli olarak ayırma tutulmuştu. Ancak 5237 Sayılı TCK'da zamanaşımının suç ortaklarına etkisi bakımından maddi, manevi, beraber işleme ve ya yardım etme şeklinde olması halleri arasında herhangi bir ayırım yapılmamıştır. Bu durumda suça katılmanın derecesi ne olursa olsun, sanıklardan biri hakkında oluşan kesme nedeni, hakkında dava açılmamış bulunan diğer ortaklar bakımında da zamanaşımını kesecektir¹⁷⁶. Bu uygulama kamu davasının bütünlüğünü korumakla birlikte, adalet ve sanıklara eşit davranışta bulunulmasını da sağlamaktadır¹⁷⁷.

Suç ortaklarından birisi hakkında yanlışlıkla zamanaşımı ile düşme kararının verilmesi ve bu kararın kesinleşmiş olması ise diğer ortaklar bakımından zamanaşımı uygulamasını etkilemeyecektir¹⁷⁸.

Zamanaşımının kesilme nedenlerinin suç ortaklarına sirayetini incelerken öncelikle kesilme nedenlerinin de incelenmesi gerekmektedir. Buna göre, TCK'nın 67. maddesinde kesilme nedenleri sayılırken birden fazla şüpheli veya sanığın bulunması halini de kapsar biçimde kaleme alınması herhangi bir suç ortağı yönünden gerçekleşen kesme sebebinin diğer suç ortakları bakımından da geçerli

¹⁷⁴ (YCGK E. 1999/6-82, K. 1999/81 K., T. 27.4.1999) Taşdemir, **a.g.e.**, s. 161-166

¹⁷⁵ Önder, **a.g.e.**, s.797

¹⁷⁶ Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, s.274

¹⁷⁷ Gökçen, **a.g.m.**, s.41

¹⁷⁸ Kunter, "**Ceza Hukukunda Zamanaşımının Kesilmesi**", s.566

olduğunu göstermektedir¹⁷⁹. Kanaatimiz, zamanaşımının kesilmesinin suç ortaklarına etkisi bakımından TCK'da kabul edilen nesnel sistemin isabetli olduğu yönündedir.

Bir kişi hakkında sanık sıfatıyla dava açılmasından sonra yapılan yargılama neticesinde beraatine karar verilmesi halinde, bu kişi hakkında yapılan işlemlerin zamanaşımını kesici etkilerinin diğer suç ortakları yönünden uygulanıp uygulanmayacağı tartışmalıydı. Bunun nedeni olarak ise kanunda suça katılan kimselerden bahsedilmesi gösterilmiştir. Zira suça katılmadığı anlaşılan bir kişi hakkındaki işlemlerin asıl sanıklar bakımından etkili olması kabul edilememiştir¹⁸⁰. Ancak TCK'nın 67. maddesinin 2. fıkrası (a) ve (b) bentlerinde şüpheli hakkında yapılacak işlemlerin de zamanaşımını keseceği belirtilmiştir. Bu nedenle sonradan beraat eden tüm şüpheliler hakkında yapılan işlemler diğer asıl suç ortaklarını etkileyecek biçimde zamanaşımını kesecektir.

Birden fazla suç nedeniyle yargılanan sanığın, yargılanmakta olduğu suçlar nedeniyle ortaya çıkan her kesme sebebi yalnızca ait olduğu suça ilişkin zamanaşımı süresini kesecektir. Ancak zincirleme suçta aynı suç işleme kararı ile birden fazla suçun işlenmesi ve ortada cezalandırılması gereken tek bir suç bulunması nedeniyle zincirleme suçlardan herhangi biri hakkında zamanaşımını kesen bir işlem meydana gelirse oluşan tek suçun da zamanaşımını kesecektir¹⁸¹.

9.2. Dava Zamanaşımının Durması

Ceza davasının yürütülebilmesi için gerekli işlemlerin yapılması uzun bir süre alabilir. Bu işlemlerin yapılması esnasında dava zamanaşımının durması kabul edilmezse dava kolayca zamanaşımına uğrayabilecektir. Zira ceza davası görülebilir vaziyette değilse zamanaşımının işlemesi mümkün değildir. Açıklamamızdan da anlaşılacağı üzere dava zamanaşımının durması iki şekilde oluşmaktadır. Bunlardan ilki açılmış ve zamanaşımı başlamış olan bir davada zamanaşımını durduran bir

¹⁷⁹ Aynı görüşte Centel, Zafer, Çakmut, **a.g.e.**, s.635, Soyaslan, **a.g.e.**, s. 589; Zeki Hafizoğulları, **Ders Notları**, (Çevrimiçi) <http://www.zekihafizogullari.com/CezaHukuku%20Ders%20Notlari.pdf>, 02.01.2009, s.664; Bahri Öztürk, Mustafa Ruhan Erdem, **Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku**, 9. bs., Ankara, Seçkin Yayınevi, 2006, s. 373

¹⁸⁰ Kunter, “**Ceza Hukukunda Zamanaşımının Kesilmesi**”, s.565; Uzun, **a.g.e.**, s.129

¹⁸¹ Kunter, “**Ceza Hukukunda Zamanaşımının Kesilmesi**”, s.566

sebebin meydana gelmesi, diğeri ise durdurucu nedenin soruşturmanın başlamasına engel olması halidir¹⁸².

Zamanaşımının durmasını haklı gösteren sebeplerden ilki devletin harekete geçmiş olmasının o suçla ilgili hatıraları canlı bıraktığı düşüncesidir¹⁸³. Diğer bir görüşe göre ise serbest hareket edebilme imkânına sahip olmayan kişiye karşı zamanaşımı işlemez kuralı durmanın genel gerekçesini oluşturur¹⁸⁴. Zamanaşımının durmasını kabul etmekle beraber belli bir sınır dâhilinde durmasını kabul edenler de vardır. 1935 Tarihli Çin Ceza Kanunu'nda zamanaşımı süresinin ancak dörtte biri kadar durması kabul edilmiştir¹⁸⁵.

Zamanaşımının durmasını kesinlikle kabul etmeyen görüşe göre, durma sebeplerine rağmen zamanın geçip gittiği ve etkisini gösterdiğini ileri sürerek, zamanaşımının temelini durmayı kabul etmeyeceği ifade edilmektedir. Davanın usulü bir muamele ile kesilmesi imkanı varken durmasının gerekli olmadığı ifade edilmiştir¹⁸⁶.

Zamanaşımının durmasının kabul edilmesi, davanın hareketsiz kalması, zamanaşımının esasını teşkil eden unutmaya gibi bir düşünceye değil; ortaya çıkan engel nedeniyle davanın harekete geçirilmesine imkan bulunmaması esasına dayanmaktadır. Zamanaşımının durması geçici bir niteliktedir. Ancak davanın devamı süresince ortaya çıkabilecek her engel dava zamanaşımının durmasına neden olmayacak, ancak kanunda yazılı sebeplerin varlığı halinde dava zamanaşımının durması söz konusu olabilecektir¹⁸⁷.

Dava zamanaşımının durması halinde o ana kadar işleyen zamanaşımı süresi yanmaz, zamanaşımını durduran sebebin ortadan kalkmasını takiben kaldığı yerden

¹⁸² Önder, **a.g.e.**, s.790

¹⁸³ Nurullah Kunter, "Ceza Davası Zamanaşımının Durması", **İstanbul Barosu Dergisi**, C:XXII, 1948, s. 166

¹⁸⁴ Önder, **a.g.e.**, s.790; Bu görüşe karşı Kunter ilgili ilkenin özel hukuk ilkesi olduğunu ceza hukukunda uygulanmasının mümkün olmadığını ifade etmektedir. Nitekim savcının suçtan haberi olmasa dahi zamanaşımı süresi işlemeye başlayacaktır. Bkz. Kunter, **Ceza Hukukunda Zamanaşımı**, s.78

¹⁸⁵ Kunter, **Ceza Hukukunda Zamanaşımı**, s.78

¹⁸⁶ A.e., s.78

¹⁸⁷ Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, s.275

devam eder. Dolayısıyla dava zamanaşımının durması zamanaşımı süresini uzatmayacaktır. Zamanaşımı ne kadar süre durmuş olursa olsun, zamanaşımını durduran sebep ortadan kalktıktan sonra kaldığı yerden işlemeye devam edecektir¹⁸⁸.

9.2.1. Dava Zamanaşımını Durduran Sebepler

Davanın yürütülmesine engel olan belirli nedenlerin ortaya çıkması halinde bu nedenlerin sonuçlandırılmasına kadar dava zamanaşımı süresi işlemeyecektir. TCK'nın 67 maddesinin ilk fıkrasında; "Soruşturma ve kovuşturma yapılmasının, izin veya karar alınması veya diğer bir mercide çözülmesi gereken bir meselenin sonucuna bağlı bulunduğu hâllerde; izin veya kararın alınmasına veya meselenin çözümüne veya kanun gereğince hakkında kaçak olduğu hususunda karar verilmiş olan suç faili hakkında bu karar kaldırılincaya kadar" zamanaşımının duracağı düzenlenmiştir.

Kanunda belirtilen bu sebepler sınırlı sayıda olup yorum yoluyla genişletilemez. Kanunda belirtilen hallerin dışında bir nedenin zamanaşımını durdurması söz konusu olamaz¹⁸⁹.

9.2.1.1. Kamu Davasının Açılmasının İzin Ya Da Karar Alınmasına Bağlı Bulunması

İzin, savcılığın talebi ile bir devlet makamının, somut olayda dava açılmasında kamu yararı (maslahata uygunluk) gördüğü takdirde, dava açılmasında sakınca bulunmadığını bildirmesi ile kanunun koyduğu engelin kaldırılmasıdır¹⁹⁰. Dolayısıyla bu kurum ilgili devlet makamının takdir ettiği bir yargılama şartıdır¹⁹¹. Bazı davalarda kamu davasının açılabilmesi için yetkili makamdaki izin alınması gerekmektedir. Bu izin alınmadan Cumhuriyet savcısı kendiliğinden dava açamayacaktır. Bu düzenlemenin kaynağı Anayasa'nın 129. maddesinin son

¹⁸⁸ Uzun, a.g.e., s.131

¹⁸⁹ Kunter, **Ceza Hukukunda Zamanaşımı**, s.79 Kunter eğer davaların birlikte görülmesi zorunlu ise zamanaşımının kesilmesinin diğer suç ortaklarına da etkili olacağı görüşündedir.

¹⁹⁰ Nurullah Kunter, Feridun Yenisey, Ayşe Nuhoğlu, **Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, 16 bs., İstanbul, Beta Yayınevi, 2008, s.90

¹⁹¹ Timur Demirbaş, "Tekerrür, Erteleme, Koşullu Salıverme ve Zamanaşımı", İstanbul, **Türk Ceza Hukuku Derneği Yayınları**, 2008, s.252

fikrasında yer almaktadır. Maddede; “Memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında işledikleri iddia edilen suçlar nedeniyle ceza kovuşturması açılması, kanunda belirtilen istisnalar dışında, kanunun gösterdiği idari merciin iznine tabidir” hükmü düzenlenmiştir.

İzin, öğretide aktif ve pasif izin olmak üzere iki biçimde görülmektedir. Aktif izin, devletin bazı organlarında görev yapan kişilerin dava açılması endişesiyle yaşamasını engelleme amacıyla dava açılmasının bağlanmış olduğu şarttır. Pasif izinde ise dava açılmadan önce yerindelik denetimi yapılmak suretiyle uygun olmayan durumlarda dava açılması engellenmek istenmektedir. Kanun koyucu bir takım suçlarda siyasi sebeplerin bulunma ihtimali nedeniyle dava açılması Cumhuriyet Savcısının takdirine bırakılmış olmayıp bu suçlar bakımından dava açma yetkisi Adalet Bakanı’na verilmiştir¹⁹². Pasif izinde kişi değil fiil esas alınmaktadır¹⁹³.

Kovuşturulması izne bağlı bulunan bu suçlarda suçun işlenmesi ile zamanaşımı süresi işlemeye başlamaktadır. Zamanaşımının ne zaman kesileceği hususunda kanunda bir açıklık olmamakla beraber Cumhuriyet savcısının dava açabilmek için yetkili makama başvuru yapmasıyla birlikte zamanaşımının duracağı ve iznin alınmasıyla birlikte zamanaşımının kaldığı yerden işlemeye devam edeceği kabul edilmektedir¹⁹⁴. İzin verilmesi ya da karar alınması halinde bu izin ya da kararın tamamlandığı andan itibaren, durmuş olan zamanaşımı kaldığı yerden işlemeye devam edecektir. Dolayısıyla zamanaşımının devam etmesi için izin ya da kararın savcıya tebliği şart değildir¹⁹⁵.

İzin ya da karar talebi yetkili merciler tarafından reddedilirse, bu red izin veya karar talebinin kabul edilmediği anlamını taşımakta olup, bu karar ile birlikte anılan suçtan dolayı dava açılmayacak ya da açılmış olan davaya devam edilemeyecektir. Yasama dokunulmazlığının kaldırılması taleplerinde ise dönem sonu gelip

¹⁹² M.T.Taner, **a.g.e.**, s.685

¹⁹³ Kunter, Yenisey, Nuhoğlu, **a.g.e.**, s.90

¹⁹⁴ Önder, **a.g.e.**, s.792; Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, s.276; Erem, Danişman, Artuk, **a.g.e.**, s.1014; Kunter, **Ceza Hukukunda Zamanaşımı**, s.81

¹⁹⁵ Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, s.276

dokunulmazlığın kendiliğinden kalkması beklenebilecektir¹⁹⁶. Yetkili merciin vermiş olduğu red kararına karşı usule göre Ağır Ceza Mahkemesi, İdare Mahkemesi ya da Danıştay'da itiraz edilebilecektir. İtiraz süresince de dava zamanaşımı durmaya devam edecektir. İtiraz merciinin kararı iptal etmesi halinde izin ya da karar alınmış olacağı için dava zamanaşımı işlemeye devam edecektir. İtiraz merciinin kararı hukuka uygun bulması halinde söz konusu suçtan dolayı yargılama yapılması mümkün olmayacaktır¹⁹⁷.

Usulüne uygun bir şekilde verilmiş olan iznin sonradan geri alınıp alınamayacağı konusunda açık bir hüküm mevcut değildir. Ancak izin verildikten sonra izne dayanarak açılmış bir davanın iznin geri alınması yoluyla durdurulması mümkün değildir. Dava açıldıktan sonra normal yargılama devam ettirilecek ve duruşmaya son veren kararlardan birisi verilecektir¹⁹⁸. Kunter'e göre ise izin idari bir işlem olduğuna göre geri alınması da mümkündür. Olay ve şartların değişmesi nedeni ile takdirin değişmesi ve önceden verilen iznin geri alınmasının mümkün olduğu düşünülmektedir. Ancak bu durumun izin isteme tarihi ile izin alınması tarihleri arasında zamanaşımının durmasına etkisi bulunmayacaktır¹⁹⁹.

Soruşturma safhasında izne tabi olmayan bir suçun yargılamanın ilerleyen aşamalarında, suç vasfının değişmesi ile izin istenmesi gerekli bir hale gelmesi durumunda ise CMK'nın 223. maddesinin sekizinci fıkrası uyarınca düşme kararı verilmesi gerekmektedir. Bunun nedeni kovuşturma aşamasına gelinen bir yargılama devam ederken, soruşturma için izin istenmesinin mümkün olmaması, bu suretle de yargılamaya devam edilemeyeceğidir. Bu nedenle de düşme kararı verilerek tekrar soruşturma aşamasına dönülecek ve izin istenecektir²⁰⁰.

¹⁹⁶ Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, s.276-277

¹⁹⁷ Kunter, **Ceza Hukukunda Zamanaşımı**, s.86; F. G. Taner, **a.g.e.**, s.124

¹⁹⁸ Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, s.277

¹⁹⁹ Kunter, **Ceza Hukukunda Zamanaşımı**, s.88

²⁰⁰ "...4483 Sayılı Yasa uyarınca verilen soruşturma iznine karşı sanığın itirazı üzerine Zonguldak Bölge İdare Mahkemesi'nin 19.03.2002 gün ve 13/37 sayılı kararında "15.10.2001 gün ve 1541 sayılı yazı ile ilgili olarak soruşturma izni verilmemesine, aynı gün ve 1543 sayılı yazıya ilişkin izin kararının onanmasına" şeklinde hüküm kurulmasına karşın, soruşturma izni verilmeyen eyleme ilişkin olarak açılan kamu davası hakkında CYY.'nin 253/5. maddesi uyarınca düşme kararı verilmesi yerine

Mevzuatımızda yer alan kovuşturulması ve soruşturulması Adalet Bakanı'nın iznine bağlı bulunan suçları sayacak olursak;

TCK'nın 299/1-2 maddesinde düzenlenen Cumhurbaşkanına hakaret; TCK'nın 301. maddesinde düzenlenen Türk Milletini, Türkiye Cumhuriyeti Devletini, Devletin Kurum ve Organlarını Aşağılama; TCK'nın 305/3. maddesinde düzenlenen temel milli yararları karşı faaliyette bulunmak için yarar sağlanması halinin savaş hali dışında işlenmesi; TCK'nın 306. maddesinde düzenlenen yabancı devlet aleyhine asker toplamak; TCK'nın 12. maddesinde düzenlenen yabancı tarafından işlenen suç; TCK'nın 13. maddesinde düzenlenen diğer suçlardır. Asker kişilerin anılan suçları işlemeleri halinde ise izin vermeye yetkili makam Milli Savunma Bakanlığı'dır.

Yukarıda sayılan suçların soruşturulması pasif izne tabidir. Bu suçların failleri değil suçların niteliği göz önünde bulundurularak izne tabi kılınmıştır.

Kovuşturulması ve soruşturulması aktif izne tabi olan suçlar;

2802 Sayılı Hakimler ve Savcılar Kanunu'nun 82. maddesi uyarınca Hakim ve Savcılarının görevlerinden doğan ya da görev sırasında işledikleri suçlar nedeniyle haklarında soruşturma yapılabilmesi Adalet Bakanlığı'nın iznine tabidir.

1136 Sayılı Avukatlık Kanunu'nun 58. maddesinde "...avukatların, avukatlık veya Türkiye Barolar Birliği ya da baroların organlarındaki görevlerinden doğan veya görev sırasında işledikleri suçlardan dolayı haklarında soruşturma, Adalet Bakanlığının vereceği izin üzerine, suçun işlendiği yer Cumhuriyet savcısı tarafından yapılır." düzenlemesi bulunmaktadır²⁰¹.

mahkumiyet hükmü kurulması (...) bozmayı gerektirmiş (...)"(Y 4. CD, E. 2003/9638, K. 2004/9638, T. 06.10.2004) F. G.Taner, **a.g.e.**, s.124, dipnot 365

²⁰¹ Avukat hakkında dava açılması için Adalet Bakanlığı'nın izin tarihine kadar zamanaşımının duracağına ilişkin verilen karar.(Yargıtay 4 CD., E. 1997/8008, K. 1997/7286, T. 23.09.1997) Taşdemir, **a.g.e.**, s.176

1512 Sayılı Noterlik Kanunu'nun 153. maddesinde "Noterlerin, görevden doğan veya görev sırasında işledikleri suçlarından dolayı kovuşturma yapılabilmesi Adalet Bakanlığının iznine bağlıdır." düzenlemesi yer almaktadır²⁰².

4483 Sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun uyarınca, memur ya da diğer kamu görevlilerinin görevleri sebebiyle işlemiş oldukları suçlardan dolayı haklarında yargılama yapılabilmesi yetkili merciin izin vermesine bağlıdır. Kanunun 9. maddesi uyarınca, yapılan inceleme neticesinde görevli hakkında soruşturma yapılmasına ya da soruşturma yapılmasına yer olmadığına dair karar verilecektir. Zira bu karara itiraz halinde, itiraz karara bağlanıncaya kadar zamanaşımı süresinin duracaktır. İzin alınan merciin yetkisiz olması halinde ise alınan izin için yapılan başvuru zamanaşımını durdurmaz²⁰³.

Anayasa'nın yasama dokunulmazlığı başlıklı 83. maddesine göre; ağır cezayı gerektiren suçüstü hali ve seçimden önce soruşturmasına başlanmış olması koşuluyla Anayasa'nın 14. maddesindeki durumlar hariç, seçimden önce ya da sonra bir suç işlediği ileri sürülen bir milletvekili, meclisin kararı olmadıkça tutulamaz, sorguya çekilemez, tutuklanamaz ve yargılanamaz. Tekrar seçilen milletvekili hakkında soruşturma ve kovuşturma, TBMM'nin yeniden dokunulmazlığını kaldırmasına bağlıdır. Meclis yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına karar verdiği takdirde, karar alınması için başvurma tarihinden kararın verilmesi tarihine kadar geçen süre zarfında zamanaşımı durmuş olacak, TBMM'nin karar verdiği tarihte ise kaldığı yerden işlemeye devam edecektir²⁰⁴. Yasama dokunulmazlığının kaldırılmaması halinde ise zamanaşımı TCK'nın 67. maddesine göre değil, Anayasa'nın 83.

²⁰² Noter hakkında verilecek izin tarihine kadar zamanaşımının işlemeyeceğine ilişkin verilen karar.(Yargıtay 4. CD E. 1997/8-35, K. 1997/279, T. 23.1.1997) Taşdemir, **a.g.e.**, s.178

²⁰³ Yetkisiz makamın verdiği soruşturma izninin zamanaşımını durdurmayaacağına ilişkin verilen karar.(YCGK E. 2006/4-34, K. 2006/94, T. 28.03.2006) (Çevrimiçi), www.kazanci.com.tr, 05.02.2009

²⁰⁴ Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, s.277

maddesine göre durmuş olacaktır. Yargıtay verdiği kararlarda milletvekilliği devam ettiği müddetçe zamanaşımı süresinin duracağına hükmetmiştir²⁰⁵.

2929 sayılı Anayasa Mahkemesi'nin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 55. maddesinde; "Anayasa Mahkemesi Başkan ve üyelerinin görevlerinden doğan veya görevleri sırasında işledikleri suçlarla şahsi suçları için soruşturma açılması Anayasa Mahkemesinin kararına bağlıdır." düzenlemesi mevcuttur.

2575 Sayılı Danıştay Kanunu'nun 76. maddesine göre ise; Danıştay Başkanı, Başsavcı, başkanvekilleri, daire başkanları ve üyelerin görevlerinden doğan veya görevleri sırasında işlemiş buldukları suçlardan dolayı dava açılması için Danıştay Başkanının seçeceği bir daire başkanı ile iki üyeden oluşan bir kurul tarafından ilk soruşturma yapılır. Soruşturma yapılıp yapılmayacağı konusundaki son karar ise Danıştay Genel Kurulu'na aittir.

2797 Sayılı Yargıtay Kanunu'nun 46. maddesine göre; Yargıtay Birinci Başkanı, birinci başkanvekilleri, daire başkanları, üyeleri, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcı vekilinin görevleriyle ilgili veya kişisel suçlarından dolayı haklarında soruşturma yapılabilmesi Birinci Başkanlık Kurulunun kararına bağlıdır. Ancak, ağır cezayı gerektiren suçüstü hallerinin hazırlık ve ilk soruşturması genel hükümlere tabidir. Kamu davasının açılmasına karar verildiği takdirde yargılama, görevle ilgili suçlarda Anayasa Mahkemesi'nde, kişisel suçlarda ise dosya Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nda yapılacaktır.

Görüldüğü üzere soruşturulması aktif izne bağlı bulunan saydığımız suçlarda soruşturma ve kovuşturma yapılabilmesi için izin prosedürü farklı koşullara bağlanmıştır. Yetkili makamın soruşturma izni vermemesi durumunda dava açma şartı gerçekleşmeyeceği için kamu görevlisi hakkında işlem yapılması mümkün olmayacaktır.

9.2.1.2. Bekletici Meselenin Bulunması

²⁰⁵ (Yargıtay 2. CD., E. 1997/14400, K. 1997/13205, T. 14.10.1997) Taşdemir, **a.g.e.**, s.174; (Yargıtay 11. CD., E. 2006/2310, K. 2006/4112, T. 11.05.2006) Certel, **a.g.e.**, s.71

Devam etmekte olan ceza davasında mahkeme, başka bir ceza, hukuk veya idare mahkemesinin görev alanına giren ve öncelikle halledilmesi gereken bekletici bir mesele ile karşılaşabilir²⁰⁶. Bu halde ceza mahkemesinin, başka bir mercide çözülmesi gereken meselenin sonucunu beklemesi durumunda bekletici meselenin varlığından söz edilebilecektir²⁰⁷.

Bekletici mesele kanunun bir hükmü gereği olabileceği gibi hakimın takdiri sonunda da oluşabilir. Bekletici meselenin zamanaşımını kesmesi, sorunun halledilmediği takdirde ceza davasının açılmasına ya da devamına engel olması hallerinde söz konusudur²⁰⁸. Bekletici meselenin varlığı halinde ise, mesele çözümlenmediği sürece, zamanaşımının olduğu yerde durması, bekletici meselenin çözümü halinde ise kaldığı yerden devam etmesi gerekir²⁰⁹.

Ceza davasının, bir bekletici meselenin çözümüne bağlı tutulduğu duruma verilebilecek bir örnek, hırsızlık suçundan yargılanan sanığın, hırsızlık konusu malın kendine ait olduğunu savunması ve ceza mahkemesinin sanığa bu iddiasını hukuk mahkemesinde ispatlaması için süre vermesi gösterilebilir. Bu halde hukuk mahkemesi karar verinceye kadar dava zamanaşımını duracaktır²¹⁰.

Bekletici meselenin dava açılmadan önce ya da dava açıldıktan sonra ortaya çıkması mümkündür. Dava açıldıktan sonra ortaya çıkması halinde TCK'nın 67. maddesi gereği zamanaşımını duracaktır²¹¹.

Zamanaşımının durması için bekletici meselenin, halledilmedikçe kamu davasının açılmasına ya da yürütülmesine engel olması gerekmektedir. Bu nedenle de mahkemece gereksiz yere bekletici mesele yapılarak davanın durmasından söz edilemeyecektir. Zira adli raporun beklenmesi²¹², mahkemelerin ara kararları²¹³,

²⁰⁶ Erem, Danışman, Artuk, **a.g.e.**, s.1015

²⁰⁷ Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, s.277

²⁰⁸ (YCGK E. 2004/03-89, K. 2004/110, T. 04.05.2004 ; YCGK, E. 2000/177, K. 2002/326, T. 01.10.2002) Günay, **a.g.e.**, s.78-81

²⁰⁹ Önder, **a.g.e.**, s.792

²¹⁰ Erem, Danışman, Artuk, **a.g.e.**, s.1015; Taşdemir, **a.g.e.**, s.15

²¹¹ Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, s.278

²¹² (Yargıtay 2. CD., E. 1990/756, K. 1990/793, 29.01.1990) Taşdemir, **a.g.e.**, s.183

²¹³ (Yargıtay 11. CD., E. 2001/6648, K. 2001/9146, 09.10.2001) Taşdemir, **a.g.e.**, s.172

başka bir merciye başvuru²¹⁴, bilirkişi incelemesi zamanaşımını durdurmayacaktır. Ceza mahkemesinin bekletici mesele olarak nitelediği bir halin yanlış değerlendirilmesi halinde de zamanaşımı durmayacak, işlemeye devam edecektir²¹⁵.

Zira asıl dava ile arasındaki bağlantı nedeniyle davanın başka bir merciye gönderilmesi halinde de zamanaşımının durmasından söz edilemeyecektir²¹⁶. Örneğin, sanığın müşahade altına alınması, bilirkişi incelemesi yapılması için dosyanın bilirkişiye tevdi, dosyanın Yargıtay'a gönderilmesi gibi durumlarda zamanaşımı durmayacaktır²¹⁷.

Başka mercide halledilmesi gereken bekletici meselenin mahkemeyi bağlaması gerekir. Aynı mercinin meseleyi sadece tespit etmesi halinde zamanaşımı durmaz²¹⁸. Nitekim CMK'nın 218. maddesinin birinci fıkrasına göre; "Yüklenen suçun ispatı, ceza mahkemelerinden başka bir mahkemenin görev alanına giren bir sorunun çözümüne bağlı ise; ceza mahkemesi bu sorunla ilgili olarak da bu Kanun hükümlerine göre karar verebilir. Ancak, bu sorunla ilgili olarak görevli mahkemede dava açılması veya açılmış davanın sonuçlanması ile ilgili olarak bekletici sorun kararı verebilir." hükmü bulunmaktadır. Hakim ortaya çıkan durumun davanın sonucuna etkili olup olmayacağını takdir edecektir²¹⁹.

Ceza mahkemeleri dava kapsamında ileri sürülen, kanunun Anayasa'ya aykırılığı iddiasını ciddi bulduğu takdirde Anayasa Mahkemesi'ne başvurarak sonucunu bekleyecektir. Zira Anayasa'nın 152. maddesinde "Bir davaya bakmakta olan mahkeme, uygulanacak bir kanun veya kanun hükmünde kararnamenin hükümlerini Anayasaya aykırı görürse veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddi olduğu kanısına varırsa, Anayasa Mahkemesi'nin bu konuda vereceği karara kadar davayı geri bırakır." hükmü yer almaktadır. Anayasa'nın 152. maddesi beşinci fıkrasına göre ise yapılan başvurunun üzerinden beş ay geçmesine

²¹⁴ Kunter, **Ceza Hukukunda Zamanaşımı**, s.91

²¹⁵ Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, s.278

²¹⁶ Kunter, **Ceza Hukukunda Zamanaşımı**, s.90

²¹⁷ Uzun, **a.g.e.**, s.140

²¹⁸ Kunter, **Ceza Davası Zamanaşımının Durması**, s.179; (Yargıtay 8. CD., E. 1994/3265, K. 1994/4060, 14.04.1994) Taşdemir, **a.g.e.**, s.182

²¹⁹ (YCGK E. 2004/3-89, K. 2004/110, 04.05.2004) (Çevrimiçi), www.kazanci.com.tr, 05.02.2009

rağmen Anayasa Mahkemesi'nin karar vermemesi halinde, mahkeme mevcut mevzuat hükümlerine göre meseleyi çözmeye mecburdur. Bu durumda Anayasa Mahkemesi'nin kararının beklendiği beş aylık süreçte dava zamanaşımı duracaktır²²⁰.

Görülmekte olan davada failin vatandaşlığı konusunda ortaya çıkan bir sorunun çözümü 403 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun 41. maddesi gereği bekletici mesele olarak kabul edilecektir.

CMK'nın 218. maddesinin ikinci fıkrasına göre, ceza mahkemesi sanık ya da mağdurun yaşına itiraz halinde nispi muhakeme ile yaşı düzeltmek zorunda olup, konuyu bekletici mesele yaparak sanığa ya da mağdura hukuk mahkemesinde dava açması için süre veremeyecektir. Bu süre verilse dahi zamanaşımı durmayacak, işlemeye devam edecektir²²¹.

9.2.1.3. Sanık Hakkında Kaçaklık Kararı Verilmesi

TCK'nın 67. maddesine göre mahkeme tarafından kaçak olduğuna dair karar verilmiş olan suç faili hakkında, verilmiş olan kaçaklık kararı kaldırılıncaya kadar zamanaşımı süresi duracaktır. CMK'nın 247. maddesinin birinci fıkrasında; "Hakkındaki kovuşturmanın sonuçsuz kalmasını sağlamak amacıyla yurt içinde saklanan veya yabancı ülkede bulunan ve bu nedenle mahkeme tarafından kendisine ulaşılamayan kişiye kaçak denir." düzenlemesi bulunmaktadır.

Kaçaklık kararı verilebilmesi için öncelikli şart fail hakkında kamu davasının açılmış olmasıdır. Soruşturma evresinde kaçaklık kararı verilemez. 5271 Sayılı CMK'nın 5353 Sayılı Kanunla değişmeden önceki halinde kaçaklık kararı ile ilgili düzenleme sanığın hakkında verilen kararı öğrenemeyebileceği gerekçeleriyle eleştirilmiştir²²². Ancak 5353 Sayılı yasa ile kaçaklık kararının alınması daha ayrıntılı hale getirilerek failin durumdan haberdar edilmesi ile ilgili düzenlemeler getirilmiştir. CMK'nın 248. maddesinin ikinci fıkrasında sayılan suçlardan yargılanan sanığın, yetkili mahkemece usulüne uygun yapılmış tebligata uymaması

²²⁰ (YCGK, E. 2004/7-203, K. 2005/4, T. 1.2.2005) (Çevrimiçi), www.kazanci.com.tr, 05.02.2009

²²¹ Günay, **a.g.e.**, s.73

²²² Kayaççiçek, **a.g.m.**, s.16

ve hakkında çıkarılan zorla getirme kararı da uygulanamadığı takdirde kaçaklık kararının çıkarılabilmesi için yapılması gerekli usulü işlemler sayılmıştır.

Kaçak hakkında gerekli kovuşturma yapılabilir. Ancak, daha önce sorgusu yapılmamış ise hakkında mahkumiyet kararı verilemez. CMK'nın 98. maddesinin üçüncü fıkrası düzenlemesine göre; kovuşturma evresinde kaçak sanık hakkında yakalama emri re'sen veya Cumhuriyet Savcısının istemi üzerine hâkim veya mahkeme tarafından düzenlenecektir.

Sanık hakkında verilen kaçaklık kararı kaldırılıncaya kadar zamanaşımı süresi duracaktır. CMK'nın 284. maddesinin dördüncü fıkrasında kaçağın yakalandığında ya da teslim olduğunda elkoymanın kaldırılacağı belirtilmiştir. Zira kaçaklık kararı sanığın yakalanmasını sağlamaya yönelik bir düzenleme olduğu için sanığın yakalanması halinde alınmış olan tedbirlerin devamına gerek kalmamaktadır. Kaçağın yakalanması üzerine kaçaklık kararının mahkemece kaldırılması gerekmektedir. Nitekim duran zamanaşımı ancak bu şekilde yeniden işlemeye başlayacaktır. Kaçak hakkında tutuklama kararı verilmiş olması halinde ise kararın devam edip etmeyeceğine mahkeme karar verecektir.

9.2.2. Dava Zamanaşımının Durması İle İlgili Diğer Düzenlemeler

Dava zamanaşımının durmasına ilişkin TCK dışında bazı diğer kanunlarda da hükümler bulunmaktadır. Zamanaşımının durmasının düzenlendiği diğer yasalar; 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu, 353 Sayılı Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Hakkında Kanun, 5271 Sayılı CMK'da düzenlenen Uzlaşma(CMK m. 253/21), Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi(CMK m.171), Hükmün Açıklanmasının Ertelenmesi(CMK m.231/8) düzenlemeleridir.

9.2.2.1. Bankacılık Kanunu Kapsamında Yapılan Bilirkişi İncelemesi

5411 Sayılı Bankacılık Kanunu'nun bilirkişi incelemesi başlığını taşıyan 165. maddesinde, Bankacılık Kanunu ve diğer kanunlarda öngörülen suçlardan dolayı açılan ceza davalarında dosyanın bilirkişiye teslimi tarihinde dava zamanaşımının

duracağı düzenlenmiştir. Bilirkişinin raporunu mahkemeye verdiği tarihten itibaren bu süre kaldığı yerden işlemeye devam edecektir.

Ancak belirtmemiz gerekir ki 5237 Sayılı TCK'nın 5. maddesi uyarınca, özel ceza kanunları ile ceza hükmü içeren kanunlar, zamanaşımı konusunda TCK'nın genel hükümleri içerisinde düzenlenen kriterlere bağlı olacaklar, yasalar arasındaki farklılıklar somut olaya uygulanamayacaktır. TCK'nın 5. maddesi karşısında bu düzenlemenin uygulanma imkanının bulunup bulunmadığı konusunda ise 5411 Sayılı yasanın sonraki tarihli olması ve özel bir yasa olması nedeniyle uygulanması gerektiği savunulmaktadır. Zira yasa koyucunun daha sonra getirdiği bir yasal düzenlemenin önceki tarihli yasal düzenlemeye aykırı olması düşünülemeyecektir²²³.

Ceza yargılamalarında bilirkişi incelemesi yapılmasının dava zamanaşımını durdurucu sebep olmadığını bekletici mesele başlığında açıklamıştır. Bankacılık Kanunu'nda böyle bir düzenlemenin getirilmesinin nedeni ise anlaşılamamıştır. Nitekim bilirkişi incelemesi ile hükümler CMK'da yer almaktadır. Yasa koyucunun genel zamanaşımına ilişkin düzenlemelerinin yanı sıra, zamanaşımını durdurucu etki tanıyan özel bir hükmü özel bir yasa getiriyor olması yasaları uygulamayı zaafa düşürebilecek niteliktedir.

9.2.2.2. Asker Kişiler Hakkında Dava Zamanaşımının Durması

353 Sayılı Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Hakkında Kanun'un 05.07.2006 tarih ve 5560 Sayılı yasa ile değiştirilmiş 20. maddesinde, “Asker ve erbaşlar ile yedek subayların askere girmeden veya silah altına çağrılmadan önce işledikleri yukarı haddi iki yıla kadar hapis cezasını gerektiren suçlara ait davalarda soruşturma ve kovuşturma işlemleri askerliklerini bitirmelerine kadar geri bırakılır.” düzenlemesi bulunmaktadır²²⁴. Madde düzenlemesine göre yedek subayların askerlikten çıkarmayı gerektiren suçlardan sanık olması halinde bu

²²³ Certel, **a.g.e.**, s.78

²²⁴ “Dava açıldıktan sonra askere sevk ve terhis tarihleri arasındaki sürede zamanaşımı işlemeyeceğinden bu süre, zamanaşımı süresine eklenmelidir” (YCGK E. 1992/3-366, K. 1993/27., 8.2.1993 T.) (Çevrimiçi), www.kazanci.com.tr, 05.02.2009; “Asker olan sanık terhis olduğuna göre 353 Sayılı yasanın 20. Maddesinin uygulanma olanağı kalmamıştır” (YCGK E. 1992/2-59, K. 1993/82, 16.3.1992) Taşdemir, **a.g.e.**, s.168-170

hüküm uygulanmayacaktır. Savaş halinde ise aşağı haddi beş yıla kadar olan suçlardan sanık sıfatıyla yargılanan asker kişilerin barışa ya da askerliklerinin bitimine kadar dava zamanaşımı işlemeyecektir. Maddenin dördüncü fıkrasına göre ise zamanaşımının savaş zamanı geri bırakılmasının uygulanmamasının istenebileceği düzenlenmiştir.

Barış zamanı üst sınırı iki yıla kadar, savaş zamanı ise alt sınırı beş yıla kadar olan suçlardan yargılanan er, erbaş ve yedek subayların askerliklerini bitirmelerine ya da barış haline kadar işledikleri suçlardan dolayı dava zamanaşımı işlemeyecektir. Dava zamanaşımını durduran bu sebebin varlığı halinde mahkeme yargılamanın terhis tarihine kadar geri bırakılmasına karar verecektir.

9.2.2.3. Uzlaşma Süresi ve Dava Zamanaşımının Durması

Uzlaşma, Ceza Muhakemesi Hukuku'nda mağdurların haklarının korunması, aynı zamanda da faillerin de topluma kazandırılması için getirilen yeni bir düzenlemedir. Uzlaştırma, Ceza Muhakemesini tamamlayan, sorunların çözümünü sağlamaya yönelik bir düzenlemedir. Kuzey Amerika ve Avrupa'nın birçok ülkesinde uzlaştırma programları kurulmuştur²²⁵.

CMK'nın 253. maddesinin 21. fıkrası uyarınca; “Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenden birine ilk uzlaşma teklifinde bulunulduğu tarihten itibaren, uzlaştırma girişiminin sonuçsuz kaldığı ve en geç, uzlaştırmacının raporunu düzenleyerek Cumhuriyet savcısına verdiği tarihe kadar dava zamanaşımı ile kovuşturma koşulu olan dava süresi işlemez.” düzenlemesi ile uzlaşma/uzlaştırma sürecinde dava zamanaşımının duracağı hüküm altına alınmıştır. CMK'da soruşturmanın sürüncemede bırakılmasını engelleme amacıyla 30 günlük uzlaştırma süresi öngörülmüştür. Bu süre Cumhuriyet savcısı tarafından re'sen ya da talep üzerine 20 güne kadar uzatılabilecektir.

Soruşturma evresinde varılan uzlaşma sonucunda mağdura ödenecek tazminat defaten ödendiği takdirde kavuşturmaya yer olmadığına dair karar verilecektir.

²²⁵ Mustafa Özbek, “Ceza Muhakemesi Kanununda Uzlaşma”, **AÜHF**, C: LIV, 2005, s.314

Uzlaşma sonucu ödenecek tazminat belirli taksitlere bağlanabilir. Böyle bir durumda CMK'nın 171. maddesindeki şartlar anmaksızın kamu davasının açılmasının ertelenmesine dair karar verilecektir. Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verildikten sonra uzlaşma koşullarının yerine getirilmemesi halinde CMK 171. maddesinin dördüncü fıkrasındaki koşullar aranmaksızın kamu davası açılacaktır. Şüphelinin, edimini yerine getirmemesi hâlinde uzlaşma raporu veya belgesi, 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun 38 inci maddesinde yazılı ilâm mahiyetini haiz belgelerden sayılır²²⁶ (Uz. Yön. m. 23).

Uzlaşma görüşmelerinin kovuşturma evresinde de gerçekleşmesi mümkündür. Kovuşturma aşamasında uzlaşma sağlanmışsa davanın düşmesine karar verilir.(CMK m.253/2) Edimin yerine getirilmesi için faille süre verilmesi ve sürenin sonunda failin edimi yerine getirmemesi halinde savcı iddianame düzenleyerek kamu davasını açar. Bunun için Cumhuriyet savcısı uzlaşma sürecinde de delil toplamaya devam etmelidir.

Uzlaşma süresi kanunda çok kısa olmasına karşın bazı kanunlarda bulunan dava açma sürelerinin kısılalığı karşısında düzenleme önem kazanmaktadır. Nitekim 5187 Sayılı Basın Kanunu'nun 26. maddesine göre basılmış eserler yoluyla işlenen veya Basın Kanunu'nda öngörülen diğer suçlarla ilgili ceza davalarının günlük süreli yayımlar yönünden iki ay, diğer basılmış eserler yönünden dört ay içinde açılması gerekmektedir. Bu nedenle de uzlaştırmanın etkinliğinin sağlanabilmesi için uzlaştırma süresince dava zamanaşımı ile kovuşturma koşulu olan dava süresinin işlememesi savunulmaktadır²²⁷.

9.2.2.4. Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi

Kamu davasının açılmasının ertelenmesi, 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun 19. maddesinde öngörülmüş olan bir uygulamadır. İlerleyen süreçte ise 5560 Sayılı yasa ile CMK'da gerekli değişikliklerin yapılması ile bu kurumun

²²⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. (Çevrimiçi) <http://www.cigm.adalet.gov.tr/yonetmelik/uzlastirma.htm>, 02.05.2009

²²⁷ Mustafa Özbek, "Ceza Muhakemesi Kanununda Yapılan Değişiklikler Çerçevesinde Mağdur Fail Uzlaştırmasının Usul ve Esasları", **AÜHFD**, C: LVI, 2007, s.178

yetişkinler bakımından da uygulanması sağlanmıştır. CMK'nın 171. maddesi gereği Cumhuriyet savcısı kamu davasının açılmasını yetişkinler için beş sene, çocuklar için ise üç yıl erteleyebilecektir.

Cumhuriyet savcısının verdiği kamu davasının ertelenmesi kararı ile verilen süre içinde dava zamanaşımı işlemeyecektir. Erteleme süresi içinde kasıtlı bir suç işlenmesi halinde, duran zamanaşımı, sonraki suçun işlendiği tarihten itibaren yeniden işlemeye başlayacaktır. Kasıtlı bir suç işlenmemesi halinde ise sürenin dolması ile birlikte kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verilecektir.

9.2.2.5. Kamu Davasında Verilen Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması

Kamu davasında verilen hükmün açıklanmasının geri bırakılması da, kamu davasının açılmasının geri bırakılması gibi Çocuk Koruma Kanunu ile getirilmiş bir düzenlemedir. 5560 Sayılı Kanun ile CMK'nın 231 ve ÇKK'nın 23. maddelerinde yapılan değişiklikler ile bu kurum yetişkinler için uygulanabilir hale gelmiştir. CMK'nın 231. maddesi gereği mahkeme kamu davasında verilen hükmün açıklanmasını yetişkinler için beş sene, çocuklar için ise üç yıl erteleyebilecek ve denetimli serbestlik koruma tedbirine hükmedebilecektir.

Mahkemenin verdiği kamu davasında verilen hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararında verilen süre içinde dava zamanaşımı işlemeyecektir. Denetimli serbestlik süresi içinde kasıtlı bir suç işlenmesi halinde, duran zamanaşımı, sonraki suçun işlendiği tarihten itibaren yeniden işlemeye başlayacaktır. Kasıtlı bir suç işlenmemesi halinde ise sürenin dolması ile birlikte CMK'nın 231/10. maddesi uyarınca kamu davasının düşmesine karar verilecektir²²⁸.

9.2.3. Dava Zamanaşımının Durmasının Sonuçları

Dava zamanaşımı izin, karar, bekletici mesele, kaçaklık kararı ve diğer özel hallerin varlığı durumunda duracaktır. İzin veya kararın verildiği gün ile bekletici

²²⁸ (Yargıtay 3. HD., E. 2008/11405, K. 2008/9269, T. 25.06.2008) (Çevrimiçi), www.kazanci.com.tr, 05.02.2009

meselenin çözümlendiği, kaçağın yakalandığı veya teslim olduğu tarihten itibaren de zamanaşımı devam edecektir.

TCK durma sebeplerini belirtmekle birlikte, durma halinde uzamanın üst sınırını belirtmemiştir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi'ne başvuru yapılması haricinde bekletici meselelerde dava zamanaşımı bekletici meselenin çözümüne kadar durur. Mesele yetkili merci tarafından çözümlenmezse dava zamanaşımı sonsuza kadar durur²²⁹. Ancak dava zamanaşımının durması halinde davaya devam edilememekte, sanık hakkında usul işlemlerinin yapılamaması nedeniyle sanığın fazla zarar görmeyeceği düşünülmekte ise de, suç ithamı baskısı altında kalmanın başlı başına bir zarar olduğu da bilinmelidir²³⁰.

Bazı yabancı yasalarda zamanaşımının ne kadar duracağı açıkça gösterilmiştir. Yunan Ceza Kanunu'na göre dava zamanaşımı cinayet ve cünhalarda üç yıldan, kabahatlerde ise bir yıldan fazla durmuş sayılmaz²³¹.

İzin ya da karar alınması gereken meselelerde bu kararın verilmemesi davanın açılmasını ya da açılmış olan davanın takibini imkansız hale getirmektedir. Bu durumda da idari makamların incelemeleri sonucu verdikleri karar, adeta takipsizlik kararı gibidir. Zira bu izin ya da kararın verilmesi yargılamanın yapılmasını engellemektedir²³².

Dava zamanaşımının durması halinde, meydana gelecek bir kesme sebebinin zamanaşımını kesip kesmeyeceği tartışmalıdır. Zira dava zamanaşımını kesen sebepler anlık olarak ifade edilebileceği için uzun bir zaman dilimini kapsamamaktadır. Dava zamanaşımının durması halinde ise durma belirli bir süreyi kapsamaktadır. Bu nedenle de dava zamanaşımı işlemeye başladıktan sonra kesen bir sebep nedeniyle zamanaşımı kesildikten sonra durma sebebinin varlığı halinde

²²⁹ Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, s.279; Öztürk, Özbek, Erdem, **a.g.e.**, s.388

²³⁰ Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, s.279

²³¹ Erem, Danişman, Artuk, **a.g.e.**, s.1016

²³² Yarbaş, Bağcı, **a.g.e.**, s.129

zamanaşımı duracaktır. Ancak durma halinde zamanaşımını kesici işlemin bir etkisi olmayacak, zamanaşımını kesemeyecektir²³³.

Dava zamanaşımının durması diğer suç ortaklarını da etkileyecektir²³⁴. Ancak mahkemenin, durma nedeni ortaya çıkan sanığın dosyasını diğer suç ortaklarının dosyasından ayırması durumunda, dava zamanaşımı sadece ilgilisi bakımından duracaktır²³⁵.

10. Dava Zamanaşımının Sonuçları

Dava zamanaşımı, devletin o suçla ilgili yargılama yapma imkanını ortadan kaldırır²³⁶. Kesilmeden ya da durmadan veya kesilmesine ve durmasına rağmen kanunda belirtilen sürelerin geçmesi halinde dava açılmaz, açılmışsa da davaya devam edilemez. Dava zamanaşımı süresinin dolduğunu gören Cumhuriyet savcısının kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar vermesi gerekir²³⁷. Doktrinde bazı yazarlar tarafından dava zamanaşımının dolması halinde kamu davasının açılmasından kaçınılamayacağı, zamanaşımının dolması halinde dahi kamu davasının açılması gerektiği görüşü savunulmaktadır²³⁸. Ancak 765 Sayılı TCK uygulamasında zamanaşımının dolduğunu gören Cumhuriyet savcısının kamu davası açmamakla yükümlü olduğuna dair görüşün 5237 Sayılı TCK bakımından da geçerliliğini devam ettirdiğini söyleyebiliriz²³⁹. Nitekim Cumhuriyet savcısının, dava zamanaşımının dolmuş olmasını bir kovuşturma engeli olarak değerlendirmesi ve kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar vermesi mümkündür²⁴⁰. Zira, dava ekonomisi bakımından

²³³ Kunter, “Ceza Davası Zamanaşımının Durması”, s.167

²³⁴ Kunter, **Ceza Hukukunda Zamanaşımı**, s.79 Kunter eğer davaların birlikte görülmesi zorunlu ise zamanaşımının kesilmesinin diğer suç ortaklarına da etkili olacağı görüşündedir.

²³⁵ Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, s.279; İçel v.d., **a.g.e.**, s. 357; Demirbaş, “**Tekerrür, Erteleme, Koşullu Salıverme ve Zamanaşımı**”, s.254; Önder, **a.g.e.**, s.790; Centel, Zafer, Çakmut, **a.g.e.**, s.632;

²³⁶ İçel vd., **a.g.e.**, s.357

²³⁷ Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, s.279; Centel, Zafer, Çakmut, **a.g.e.**, 635; Taşdemir, **a.g.e.**, s.33

²³⁸ Özgenç, **Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi**, s.734; Hafızoğulları, “**Türk Ceza Hukukunda Cezalandırma Hukuki İlişkisi ve İlişkinin Sona Erme Nedenleri**”, s.6

²³⁹ Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, s.279; Centel, Zafer, Çakmut, **a.g.e.**, s.635; Demirbaş, “**Tekerrür, Erteleme, Koşullu Salıverme ve Zamanaşımı**”, s. 260

²⁴⁰ Uzun, **a.g.e.**, s145

düşeceği kesin olan bir davanın açılmasının faydasız olacağını da kabul etmek gerekir²⁴¹.

Cumhuriyet savcısının hazırladığı iddianamedeki anlatım ve sevk maddesine göre fiilin zamanaşımına uğramış olmasına rağmen kamu davasının açılmış olması halinde mahkeme bunu iddianamenin iadesi sebebi yapamayacaktır. Dava zamanaşımının CMK'nın 174. maddesinde sayılan iddianamenin iadesi sebepleri arasında yer almaması nedeniyle bu sebebe dayanarak iddianamenin iadesi gerçekleştirilemeyecektir²⁴².

Davanın zamanaşımına uğradığının fark edilmesi halinde yargılama sırasında mahkeme tarafından, temyiz incelemesi sırasında Yargıtay tarafından verilmesi gerekli karar konusunda Yargıtay kararlarında görüş ayrılığı bulunmaktadır. Nitekim 765 Sayılı TCK'nın 102. maddesinde zamanaşımı süresinin dolması halinde “kamu davasının ortadan kaldırılması” ifade edilmekle birlikte 1412 Sayılı CMUK'un 252. maddesinde ise “hüküm” niteliği taşıyan böyle bir karar sayılmamıştır. Buna rağmen anılan yasa döneminde Yargıtay kararlarında çoğunlukla ortadan kaldırma yönünde karar verilmekteydi²⁴³. Ancak Yargıtay'ın vermiş olduğu bu kararlarda birlik olmamakla birlikte zamanaşımı nedeniyle “düşme” kararı da verilmiştir²⁴⁴.

5237 Sayılı TCK'nın 66. maddesinde kamu davasının belirlenen sürelerin geçmesi ile düşeceği hüküm altına alınmıştır. TCK düzenlemesi ile uyumlu olan 5271 Sayılı CMK'nın 223. maddesi sekizinci fıkrasında da düşme sebeplerinin varlığı halinde davanın düşmesine karar verileceği belirtilmiştir. Buna rağmen Yargıtay'ın 5237 Sayılı TCK'nın kabul edildiği 1 Haziran 2005 tarihinden sonra zamanaşımı ile ilgili içtihatlarında “ortadan kaldırma” kararı da verdiği de görülmektedir. Yargıtay'ın bu yönde karar vermesinin gerekçesi 5252 Sayılı

²⁴¹ Günay, **a.g.e.**, s.18

²⁴² Certel, **a.g.e.**, s.103

²⁴³ 1 Haziran 2005 tarihinden sonra 765 Sayılı yasa kapsamında zamanaşımı nedeniyle davanın ortadan kaldırılmasına karar verilmiştir.(Yargıtay 11 CD., 2007/2547, K. 2007/382, T. 31.01.207) Günay, **a.g.e.**, s.50; Yargıtay'ın zamanaşımı nedeniyle ortadan kaldırılmasına karar verdiği davalar için bkz. (Yargıtay 8. CD., E. 1997/954, K. 1997/3647, T.17.03.1997); (Yargıtay 8. CD. E. 1997/949, K. 1997/3638, T. 17.03.1997) Yarbaş, Bağcı, **a.g.e.**, s.66

²⁴⁴ (Yargıtay 4. CD. E. 1997/821, K. 1997/1381, T. 25.02.1997) Yarbaş, Bağcı, **a.g.e.**, s.66

Kanunun 9. maddesinde açıklanan, yasaların karma uygulanamayacağına ilişkin düzenlemedir. Zira 5237 Sayılı TCK kapsamında henüz suçların zamanaşımına uğraması mümkün bulunmadığından lehe yasa uygulaması ile 765 Sayılı TCK uygulanmakta ve dava zamanaşımı süresinin dolması halinde ortadan kaldırma kararı verilebilmektedir²⁴⁵. Buna karşılık yerel mahkeme tarafından 765 Sayılı TCK kapsamında zamanaşımı nedeniyle ortadan kaldırılmasına karar verilen dosyalarda da “ortadan kaldırılması” ibaresi hükümden çıkarılarak “geçmesiyle düşer” ibaresi eklenerek düzeltilerek onanmaktadır²⁴⁶.

TCK'nın 72. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca zamanaşımı davaya re'sen uygulanacak, sanık zamanaşımı hükümlerinin uygulanmasından vazgeçemeyecektir. Suçun zamanaşımına uğradığını gören Cumhuriyet savcısı ya da hakim, bu konuda bir talep yapılmasını beklemeden re'sen dikkate alarak zamanaşımı hükümlerini uygulayacaktır²⁴⁷. Temyiz incelemesi sırasında Yargıtay öncelikle zamanaşımını diğer tüm iddialardan önce inceleyecek ve karara bağlayacaktır²⁴⁸. Yargıtay kararlarında düşme sebeplerinin birden fazla olması halinde ceza ilişkisini düşüren sebeplerin infaz ilişkisini ortadan kaldıran sebeplerden önce uygulanması gerektiği,

²⁴⁵ Yargıtay 1 Haziran 2005 tarihinden sonra verdiği bir kararında düşmesine hükmedilerek karma uygulama ile karar verilmiş davada, düşme kararını değiştirerek davanın ortadan kaldırılmasına karar vermiştir.(Yargıtay 11. CD., E. 2007/1339, K. 2007/3688, T. 28.05.2007) Günay, **a.g.e.**, s.52; Aksi yönde verilen bir Yargıtay kararında ise her ne kadar karar 765 Sayılı TCK'nın 102. maddesine göre veriliyorsa da hüküm tarihinde yürürlükte bulunan 5271 Sayılı CMK'nın 223. madde düzenlemesi gözetilip kamu davasının düşürülmesi ibaresinin benimsenmesi gerekir.(YCGK., E. 2005/3-92, K. 2005/100, T. 20.09.2005) Günay, **a.g.e.**, s.97; Başka bir Yargıtay kararında ise 765 Sayılı TCK yönüyle zamanaşımı uygulansa da, kamu davasını ortadan kaldırma değil, düşme kararı verilmesi gerektiği hüküm altına alınmıştır.(Yargıtay 5. CD., E. 2007/9271, K. 2007/9451, T. 29.11.2007) Günay, **a.g.e.**, s.99

²⁴⁶ (Yargıtay 8. CD., E. 2007/1200, K. 2007/3168, T. 18.04.2007) Günay, **a.g.e.**, s.64

²⁴⁷ "...5237 S. TCK m. 7 ve 5252 S. K. m.9/3 hükümleri karşısında; yüklenen suçun tabi olduğu, suç tarihinde yürürlükte bulunan ve sanığın lehine olan 765 S. TCK. m. 102/4'de öngörülen asli dava zamanaşımının, suçun işlendiği 1995 ve 20 yıl öncesi tarihlerinin iddianame ile kamu davasının açıldığı 04.10.2002 tarihine kadar geçtiği gözetilmeden, kamu davasının ortadan kaldırılması yerine sanıkların beraatlarına karar verilmesi, yasaya aykırı ve katılan vekilinin temyiz itirazları bu nedenle yerinde görüldüğünden sair yönleri incelenmeksizin hükmün 5320 S. Yasanın 8/1. maddesi yollamasıyla 1412 S. CMUK m.321 uyarınca istem gibi bozulmasına, ancak bu husus yeniden yargılama yapılmasını gerektirmediğinden aynı yasanın 322. maddesinde öngörülen yetkiye dayanılarak sanıklar hakkında açılan kamu davasının gerçekleşen zamanaşımı nedeniyle 765 Sayılı TCK m.102/4 uyarınca ortadan kaldırılmasına..."(Yargıtay 11. CD., E. 2005/554, K. 2005/3356, T. 14.06.2005) Günay, **a.g.e.**, s.96

²⁴⁸ İçel vd., **a.g.e.**, s.358

birden fazla düşme sebebinin varlığı halinde ise sanığın en lehine olan sebebin uygulanacağı belirtilmiştir²⁴⁹.

CMK'nın 223. maddesinin dokuzuncu fıkrası uyarınca ise derhal beraat kararı verilebilecek durumlarda durma, düşme veya ceza verilmesine yer olmadığına dair karar verilemeyecektir. Yargıtay uygulamasına göre, bu hükmün uygulanabilmesi için, tüm kanıtların toplanmış ve sanığın sorgusunun yapılmış olması gerekir²⁵⁰.

Suçun zamanaşımına uğramış olması suçla ilgili açılmış veya açılacak hukuk davalarını etkilemeyecektir. TCK'nın 74. maddesinin ikinci fıkrasında, "Kamu davasının düşmesi, malların geri alınması ve uğranılan zararın tazmini için açılan şahsî hak davasını etkilemez." düzenlemesi yer almaktadır. Zira Borçlar Kanunu'nun 60. maddesine göre, haksız fiil aynı zamanda suç teşkil etmekte ise ve suçun dava zamanaşımı süresi haksız fiilin zamanaşımı süresinden uzunsa, haksız fiil suçun zamanaşımı süresine tabi olmaktadır. Bu hükmün uygulanması için fail hakkında kamu davası açılmasına gerek yoktur²⁵¹. Dolayısıyla suç zamanaşımını gerektirmeyen suçlardan biri ise, haksız fiil zamanaşımı süresi de olmayacaktır²⁵².

Şikayet süresinin geçirilmiş olması nedeniyle, ceza davasının açılmamış olması halinde dahi dava zamanaşımı süresinin tazminat davasında uygulanmasında engel bulunmamaktadır²⁵³.

Davanın zamanaşımına uğraması halinde infaz edilmiş bir ceza bulunmayacağından tekerrür söz konusu olmayacaktır²⁵⁴. CMK'nın 144. maddesinin birinci fıkrası (c) bendinde kanuna uygun olarak yakalanan ve tutuklanan kişilerden, hakkında kamu davasının düşmesine karar verilenlerin tazminat talep etme imkânının bulunmadığı düzenlenmiştir.

²⁴⁹ (YİBGK, E. 1983/2, K. 1983/2, T. 11.04.1983); (YCGK, E. 1987/535, K. 1987/123, T. 16.03.1987) (Çevrimiçi) www.kazanci.com.tr 05.02.2009

²⁵⁰ (YCGK, E. 2004/6-143, K. 2004/175, T. 28.09.2004); (YCGK, E. 2007/7-96, K. 2007/201, T. 09.10.2007) (Çevrimiçi) www.kazanci.com.tr 05.02.2009

²⁵¹ (Yargıtay 4. HD., E. 2004/10274, K. 2005/4340, T. 25.04.2005) Günay, **a.g.e.**, s.130

²⁵² Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, s.280

²⁵³ (YHGK, E. 1981/4-231, K.1981/744, T. 18.11.1981) Günay, **a.g.e.**, s.133

²⁵⁴ M. T. Taner, **a.g.e.**, s.696

Dava zamanaşımı süresinin dolması nedeni ile davanın düşmesinde, müsadereye hükmedilemeyecektir²⁵⁵. Nitekim davanın düşmesi halinde, sanığın yüklenen suçtu işleyip işlemediğı anlaşılacaktır.

Davanın, zamanaşımı nedeni ile düşmesi halinde, sanığa yargılama giderleri ve vekalet ücreti yükletilemeyecektir²⁵⁶.

²⁵⁵ (Yargıtay 7. CD., E. 2004/2080, K. 2005/21107, T. 12.12.2005); (Yargıtay 7. CD., E. 2002/15359, K. 2003/13104, T. 30.12.2003) (Çevrimiçi) www.kazanci.com.tr 05.02.2009

²⁵⁶ (Yargıtay 7. CD., E. 2001/3956, K. 2001/9469, T. 24.05.2001) (Çevrimiçi) www.kazanci.com.tr 05.02.2009

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

CEZA ZAMANAŞIMI

1. Genel Olarak

Ceza zamanaşımı, kesin hükümle sonuçlanmış bir ceza kararının, kararın verildiği tarihten itibaren belirli bir sürenin geçmesi ile infaz edilememesi durumunda, devletin infaz yetkisinin ortadan kalkmasını ifade etmektedir¹.

Ceza zamanaşımı ile ilgili olarak öğretilerde Kunter, cezayı yerine getirme zamanaşımı²; Özgenç ise infaz zamanaşımı terimlerini kullanmayı tercih etmektedir³.

Ceza zamanaşımı, dava zamanaşımına göre çok daha fazla eleştiriye maruz kalmıştır. Zira, tüm delillerin toplanıp suçun kesin hükümle tespit edilmesinden sonra, aradan belirli bir sürenin geçmesi ile verilmiş olan cezanın infaz yetkisinin ortadan kaldırılmasının cezadan kaçmayı teşvik ettiği, cezaların kesinliği konusunda kamuoyundaki kanaati zedeleyici bir etkiye neden olduğu ileri sürülmüştür. Cezasını çekmek için teslim olan hükümlü ile cezadan kaçmak suretiyle cezaya daha çok layık olduğunu gösteren hükümlü arasında eşitsizlik ve adaletsizlik doğurduğu ifade edilmiştir⁴. Toplumda büyük yankı uyandıran ve mahkûmiyet kararı ile suçluluğu kesinleşen suçlunun, suçunun belirli bir sürenin geçmesi ile unutulacağı tezinin

¹ Kunter, **Ceza Hukukunda Zamanaşımı**, s.117; Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, s.280

² Kunter, **Ceza Hukukunda Zamanaşımı**, s.117. Yazar terimin uzun olması nedeniyle ceza zamanaşımı ifadesini kullanacağını belirtmektedir.

³ İzzet Özgenç, **“Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi”**, s.741

⁴ Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, s.281;

doğru olmadığı da ileri sürölerek ağırlaştırılmış müebbet ya da müebbet gibi suçların zamanaşımına uğramaması gerektiği de ileri sürölmüřtür⁵.

Buna karşın, dava zamanaşımını kabul eden görüşlerden “delillerin kaybolması” görüşü hariç tutulmak üzere diğer görüşlerin ceza zamanaşımı için de geçerli olduğunu kabul etmek gerekir. Ayrıca, hatırası kaybolan bir suçun cezasının çektirilmesinin isabetli olmayacağı, bu infazın ıslah amacını gerçekleştirmeyeceği, kamuoyunda unutulmuş olması nedeniyle böyle bir infazda sosyal bir fayda bulunmadığı hatta kamuoyunda acıma duygusunun doğabileceği, aradan geçen süreçte sanığın da kişiliğinin değişmiş olabileceği kabul edilmiřtir⁶.

Ceza zamanaşımı süreleri dava zamanaşımı sürelerine göre daha uzun tutulmuştur. Taner’e göre bunun nedenini zamanaşımı kurumunun dayandığı görüşte aramak gereklidir. Nitekim davada suçun işlendiği hakkında yalnızca şüphe vardır, ancak kesin bir hüküm bu konuda bir gerçeklik ifade ettiği için daha derin iz bırakacak, bu nedenle de geç unutulacaktır⁷. Diğer bir görüşe göre ise ceza zamanaşımının dava zamanaşımı süresinden uzun olmasının iki nedeni vardır. İlki suç delillerinin mahkemece değerlendirilmiş olması ve mahkûmiyet hükmünün verilmesi, ikincisi de olayın toplum hafızasında daha uzun süre yaşamasına neden olmasıdır⁸.

Anglo-Amerikan Hukuku dışında bütün kanunlar ceza zamanaşımını kabul etmişlerdir. Ancak bazı kanunlar, işlenen suç ve failin kişisel niteliklerini göz önünde bulundurarak, zamanaşımını kabul etmektedirler. Örneğin İtalya Ceza Kanunu’nda mükerrirlerin, suç u itiyat haline getirenlerin veya suç işlemeyi meslek haline getirenlerin suçlarının zamanaşımına uğramayacağı belirtilmiřtir⁹. Yine başka kanunlarda da bazı suçlar ile süresiz hürriyeti bağlayıcı cezaların zamanaşımına uğramayacağı kabul edilmiştir. Bu suçlar arasında da özellikle insanlık aleyhine

⁵ Uzun, **a.g.e.**, s.157

⁶ Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, s.281; Önder, **a.g.e.**, s.798; Kunter, **Ceza Hukukunda Zamanaşımı**, s.117

⁷ M.T. Taner, **a.g.e.**, s.688

⁸ Soyaslan, **a.g.e.**, s.590

⁹ Önder, **a.g.e.**, s. 798

işlenen suçlar belirtilmiştir. Alman Ceza Kanunu'nun 79. maddesinde soykırım suçlarına ilişkin cezalara ve ömür boyu hapis cezalarına zamanaşımı hükümlerinin uygulanmayacağı belirtilmiştir. Avusturya Ceza Kanunu'nda da insanlığa karşı işlenen suçların zamanaşımına uğramayacağı belirtilmiştir. Danimarka Ceza Kanunu'nda hafif cezalarda ceza zamanaşımı kabul edilmekle birlikte, ağır cezalarda 10 senelik sürenin geçmesi halinde infaz için Adalet Bakanı'nın izni aranmaktadır. Rus Ceza Kanunu'nda ölüm ya da ömür boyu hapis cezası gerektiren bir cezaya mahkûm olan kişi hakkında zamanaşımının işleyip işlemeyeceğine mahkeme karar verecektir. İnsanlığın barış ve huzuruna karşı işlenen suçlarda ise zamanaşımı uygulanmayacaktır.

2. Zamanaşımına Uğramayan Suçlar

Ceza Kanunumuzda açıkça ayırık tutulmayan bütün cezalar zamanaşımına uğrar¹⁰. Ancak bazı suçların ceza zamanaşımına uğramayacağı açıkça belirtilmiş olabilir. TCK'da yer alan soykırım suçu, insanlığa karşı suçlar ve bu suçları işlemek için örgüt kuran veya yöneten kişiler ile örgüte üye olanlar hakkında verilen hükümler zamanaşımına uğramayacaktır. Yine TCK'nın ikinci kitap dördüncü bölümünde yer alan suçlardan yurt dışında işlenenlerin, ağırlaştırılmış müebbet hapis, müebbet hapis veya on yıldan fazla hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektirmesi halinde bu suçlar bakımından zamanaşımının uygulanmayacağı belirtilmiştir.

2.1. TCK'nın İkinci Kitap Dördüncü Bölümünde Yer Alan Suçlar

TCK'nın 68. maddesinin üçüncü fıkrasında, “Bu Kanunun İkinci Kitabının Dördüncü Kısımında yazılı yurt dışında işlenmiş suçlar dolayısıyla verilmiş ağırlaştırılmış müebbet hapis veya müebbet hapis veya on yıldan fazla hapis cezalarında zamanaşımı uygulanmaz.” hükmü yer almaktadır.

765 Sayılı TCK'nın 118. maddesi de buna benzer hüküm içermektedir. Anılan düzenleme kaynak kanunda yer almamakla birlikte, TCK projesinde Yargıtay Ceza Kanunu Komisyonu tarafından getirilmiş bir düzenleme olarak ortaya çıkmıştır.

¹⁰ Hakan Hakeri, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2007, s.501

Daha sonraları yapılan değişiklik ile dava zamanaşımını da kapsar hale getirilmiştir. Ancak düzenleme, bu cürümlerin yurtdışında işlenmiş olması şartının açıklanmasının mümkün olmadığı, zira bu cürümlerin yurtiçinde veya dışında işlenmiş olmaları arasında fark gözetilmemesi gerektiği gerekçeleriyle eleştirilmiştir¹¹.

2.2. Soykırım Suçu ve İnsanlık Aleyhine İşlenen Suçlar

Birleşmiş Milletler tarafından soykırım, savaş ve insanlığa karşı işlenen suçlar ekseninde hazırlanan Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi Türkiye tarafından 23.03.1950 tarihinde imzalanmış ve 31.07.1951 tarihinde işlerlik kazanmıştır¹². Sözleşme kapsamında birçok üye ülke konuyu kendi iç hukukunda da düzenlemiştir. TCK gerekçesinde de bu hususlar belirtilerek böyle bir düzenleme yapıldığı belirtilmiştir¹³.

TCK'nın ikinci kitap birinci kısımda Uluslararası Suçlar başlığı altında yer alan madde ile soykırım suçu, insanlığa karşı suçlar ve bu suçları işlemek için örgüt kuran veya yöneten kişiler ile örgüte üye olanlar hakkında verilen hükümlerin zamanaşımına uğramayacağı düzenlenmiştir. (TCK m.76/4, m. 77/4 ve m. 78/3) Madde düzenlemesinde dava ya da ceza zamanaşımı gibi bir ayırım yapılmamıştır. Bu nedenle madde gerekçesinde yer alan düşüncelerle, hem dava hem de ceza zamanaşımının işlemeyeceğinin kabulü gerekmektedir.

Yukarıda da açıkladığımız üzere birçok ülke insanlığa karşı işlenen suçlarda zamanaşımının işlememesini kendi iç hukukunda düzenlemiş durumdadır.

2.3. Askeri Ceza Kanunu'na Göre Ceza Zamanaşımına Uğramayan Suçlar

1632 Sayılı Askeri Ceza Kanunu'nun 49. maddesinin (b) bendinde, vatana ihanet suçunda ceza zamanaşımının uygulanamayacağı ifade edilmektedir. Nitekim aynı kanunun "Düşman Tarafına, Yabancı Memlekete Kaçanlar Hakkında Mali ve Fer'i Cezalar" başlıklı 78/e maddesinde yer verilen; "Bu maddedeki suçlar hakkında, dava ve ceza müruru zamanı işlemez." düzenlemesi ile başka bir istisna getirilmiştir.

¹¹ Erem, Danışman, Artuk, **a.g.e.**, s.1003; Bu konudaki diğer görüşler için bkz. Uzun, **a.g.e.**, s.154

¹² Gemalmaz, **a.g.e.**, s.621

¹³ TCK madde gerekçeleri için bkz. Meran, **a.g.e.**, s.355

3. Ceza Zamanaşımı Sürelerinin Tespiti

Ceza zamanaşımı sürelerinin tespitinde esas alınacak ceza mahkemenin kesin hükmüyle belli olduğundan, dava zamanaşımında olduğu gibi somut ya da soyut ceza sistemlerine başvurmaya gerek bulunmamaktadır¹⁴. Ceza zamanaşımında süreler, cezanın türü ve ağırlığı göz önünde bulundurularak hesaplanacaktır. Ceza zamanaşımı sürelerinin tespiti konusunda ülkemizde ve karşılaştırmalı hukukta üç temel ortak husus vardır. Bunların ilki ceza zamanaşımının dava zamanaşımından daha uzun bir süreyi kapsamaması, ikincisi ceza miktarının artmasıyla zamanaşımı süresinin de uzaması, üçüncüsü ise zamanaşımında dikkate alınacak cezanın soyut ya da somut olmasının önemi bulunmaması, sürenin tespitinde kesinleşen cezanın esas alınacağı hususudur¹⁵.

Hükümde yazılı olan ceza iki çeşit olup birbirinden farklı nitelikte iki çeşit cezaya hükmedilmesi durumunda ceza zamanaşımının tespitinin nasıl yapılacağı konusunda TCK'nın 68. maddesinin dördüncü fıkrasında bir düzenleme mevcuttur. Maddeye göre, "Türleri başka başka cezaları içeren hükümler, en ağır ceza için konulan sürenin geçmesiyle infaz edilmez." hükmü yer almaktadır. Düzenleme 765 Sayılı TCK'nın 112. maddesi düzenlemesi ile aynı mahiyettedir. Ancak her iki düzenlemede de yer alan "en ağır ceza" ifadesinin nasıl anlaşılması gerektiği konusunda farklı yorumlar bulunmaktadır. "En ağır ceza" ifadesinin nitelik itibarıyla ağır olan cezayı¹⁶ ifade ettiğini savunanlar olduğu gibi daha uzun süreli zamanaşımını gerektiren ceza olarak anlaşılması gerektiği de savunulmaktadır¹⁷.

İki tür cezayı gerektiren suçlarda ceza zamanaşımının tespiti konusunda öğretide kabul gören görüş ise daha uzun süreli zamanaşımı süresini öngören cezanın zamanaşımına esas alınması görüşüdür. Zira, bir suç hakkında yedi sene hapis cezası ile birlikte adli para cezasına da hükmedilmişse her iki cezanın da zamanaşımı süresi

¹⁴ Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, s.283

¹⁵ İçel vd., **a.g.e.**, s.361

¹⁶ Önder, **a.g.e.**, s.803

¹⁷ Kunter, "İki Çeşit Zamanaşımını Gerektiren Suçlarda Dava Zamanaşımı Süresinin Hesaplanması", **İÜHFİM**, C: III, 1947, s.1230

aynı olacaktır¹⁸. Yargıtay da bu konudaki kararlarında hapis ve adli para cezasına birlikte hükmedilmesi halinde zamanaşımının hapis cezasına göre tespit edilmesi gerektiği kanısındadır¹⁹.

Aynı fiil nedeniyle sonradan tekrar yargılanması gereken hükümlünün sonraki mahkumiyetinin öncekinden daha hafif bir cezayı gerektirmesi durumunda, zamanaşımı süresinin sonraki mahkumiyet hükmünde tespit edilen cezaya göre hesaplanması gerekmektedir. Örneğin, bir suçtan dolayı verilen mahkumiyet hükmü 20 yıllık zamanaşımına tabi olduğu halde, hüküm Yargıtay tarafından bozularak suçun vasfı değişmiş ve fiil 10 yıllık zamanaşımına tabi bir suç niteliğinde kabul edilmiş ise zamanaşımı yeni nitelikteki suça ve bunun tabi olduğu süreye göre hesaplanacaktır. Kanunumuzda yer alan bu düzenlemeye benzer düzenlemeler Küba, Avusturya ve Brezilya Ceza Kanunlarında da yer almaktadır²⁰.

Aynı failin işlemiş olduğu birden fazla suç hakkında birden fazla mahkumiyet kararı verilmesi ve verilmiş olan cezaların, cezaların içtimaı kuralına göre toplanması durumunda, zamanaşımı toplama neticesinde elde edilen cezaya göre değil, her cezanın içtima dışında varlığını koruması nedeniyle her cezanın ilişkin olduğu zamanaşımına göre sürelerin ayrı ayrı hesaplanması gerekmektedir²¹. Yabancı hukuklarda bu durum bazı kanunlarda açık hükümler ile düzenlenmiştir. Yargıtay'ın da bu konuda kararları mevcuttur²².

Ceza zamanaşımına esas alınan cezanın genel af ya da özel bir af ile daha hafif bir cezaya çevrilmesi halinde ceza zamanaşımı, kanunda yazılı cezaya göre değil

¹⁸ Erem, Danışman, Artuk, **a.g.e.**, s.1009

¹⁹ (Yargıtay 2. CD., E. 1991/5247, K. 1991/6120, T. 22.5.1991) (Çevrimiçi), www.kazanci.com.tr, 05.02.2009; (Yargıtay 6. CD., E. 1962/5049, K. 1962/5127, T. 3.11.1962) İsa Döner, "Ceza Zamanaşımı", **AÜHFD**, C: IX, S. 3-4, s.44

²⁰ Önder, **a.g.e.**, s.803

²¹ Önder, **a.g.e.**, s.803; Kunter, "**İki Çeşit Cezayı Gerektiren Suçlarda Dava Zamanaşımı Süresinin Hesaplanması**", s.1230

²² "Ceza Kanunu'nun 112. Maddesinin neveleri başka başka cezaları havi hükümlerin en ağır ceza için konulan müddetin geçmesiyle ortadan kalkacağını tespit eden hükmü aynı suç için tertip edilen başka nev'deki cezaların müruru zaman müddetinin hesabına esas olup, ayrı suçlar için müstakilen hükmedilmiş olan cezalara şamil olmayıp aralarında içtima hükmü tatbik edilmiş olsa dahi, her fiile mürettep cezanın müruru zamanının müstakillen nazara alınması icap eder" (Yargıtay 4. CD., E. 1942/1850 , K. 1942/33, T. 27.9.1942) Önder, **a.g.e.**, s.804

çevrilme neticesinde elde edilen cezaya göre belirlenecektir²³. Devletin infaz yetkisi, elde edilen son cezaya çevrildiğine göre, ceza zamanaşımının da buna göre hesaplanması gerekmektedir. Hükmedilen cezanın kısmen infaz edilmiş, örneğin tutukluluk süresi mahkumiyet süresinden düşülmüş ise ceza zamanaşımı yine hükümde yazılı miktara göre değil cezanın infaz edilmeyen kısmına göre hesap edilecektir. Örneğin altı yıl hapis cezasına mahkum edilen birinin, infazın üçüncü yılında bir sebeple serbest kalması halinde, geri kalan üç yıllık cezayı infaz edebilmek için hükümlünün on yıl içinde ele geçirilmesi gerekmektedir²⁴.

5237 Sayılı TCK'nın 50. maddesinin beşinci fıkrasına göre, uygulamada asıl mahkumiyet bu hükme göre cezanın çevrildiği adli para cezası ya da tedbirdir. Bu durumda da taksirle işlenen bir suçtan dolayı hükmedilen uzun süreli hapis cezasının adli para cezasına çevrilmesi halinde ceza zamanaşımı, çevrilen adli para cezasına göre tespit edilecektir²⁵.

4. Ceza Zamanaşımı Süreleri

TCK'nın 68. maddesinin birinci fıkrasında ceza zamanaşımına ilişkin süreler şu şekilde belirlenmiştir;

- Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezalarında kırk yıl.
- Müebbet hapis cezalarında otuz yıl.
- Yirmi yıl ve daha fazla süreli hapis cezalarında yirmidört yıl.
- Beş yıldan fazla hapis cezalarında yirmi yıl.
- Beş yıla kadar hapis ve adli para cezalarında on yıl.

On sekiz yaşından küçükler için ceza zamanaşımı süreleri de dava zamanaşımı süreleri gibi daha kısa öngörülmüştür. Buna göre fiili işlediği sırada oniki yaşını

²³ Koca, Üzülmez, **a.g.e.**, s. 562

²⁴ Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, s.283

²⁵ Demirbaş, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s.664; Günay, **a.g.e.**, s.117

doldurmuş olup da onbeş yaşını doldurmamış olanlar hakkında yukarıda belirtilen sürelerin yarısının geçmesiyle ceza zamanaşımına uğrar ve infaz edilemez.

Fiili işlediği sırada onbeş yaşını doldurmuş olup da onsekiz yaşını doldurmamış olan kişiler hakkında ise, yukarıda yazılı sürelerin üçte ikisinin geçmesiyle ceza infaz edilemeyecektir.

TCK'nın 68 maddesinin birinci fıkrasında yer alan ceza zamanaşımı süreleri, derhal infazı öngörülen cezalara ilişkin düzenlemelerdir. Bu nedenle hükümdeki hapis cezası ertelenmişse, zamanaşımı süresi ertelemenin deneme süresi içinde işlemeyecektir. Deneme süresi hükümlü tarafından yükümlülükler uygun geçirildiği takdirde ertelenen hapis cezası infaz edilmiş sayılacaktır. Dolayısıyla ertelenen hapis cezasının kanunda öngörülen süre içinde çektirilmemesi halinde ceza zamanaşımı gerçekleşmiş sayılacaktır²⁶.

İtalyan Ceza Kanunu'nun 172. maddesinde hapis cezalarında verilmiş olan cezanın iki misli ve her durumda otuz seneyi geçmeyen zamanaşımı süresi kabul edilmiştir. Hapis cezası ile birlikte para cezası da verilmesi halinde hapis cezası için öngörülen ceza zamanaşımı süresi dikkate alınacaktır.

Fransız Ceza Muhakeme Yasası'nın 133. maddesinde; ağır suçlara verilen cezaların üzerinden 20 sene, hafif suçlar için verilen cezaların üzerinden 5 sene, kabahat niteliğinde suçlar için verilen cezaların üzerinden ise 2 sene geçmesi ile cezanın zamanaşımına uğrayacağı düzenlenmiştir.

İsveç Ceza Kanunu'nun 6. bölümünde, suçun cezası 2 yıla kadar hapis cezası ise 5 sene, 2 yıldan 8 yıla kadar hapis cezasını gerektiren suçlarda 15 sene, diğer hallerde ise 30 sene geçmesi ile cezaların zamanaşımına uğrayacağı düzenlenmiştir.

Rus Ceza Kanunu'nun 83. maddesinin birinci fıkrasına göre, hafif suçlarda mahkumiyet halinde 2 sene, orta dereceli suçlarda mahkumiyet halinde 6 sene, ağır suçlarda mahkumiyet halinde 10 sene, çok ağır suçlarda mahkumiyet halinde 15 sene geçmesi halinde suçun cezası zamanaşımına uğrayacağı düzenlenmiştir.

²⁶ Günay, a.g.e., s.117

Alman Ceza Kanunu'nun 79. maddesinin üçüncü fıkrasına göre, ceza zamanaşımı 10 yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlarda 25 sene, 5 ila 10 sene arası hapis cezasını gerektiren suçlar bakımından 20 sene, 1 ila 5 sene arasında hapis cezasını gerektiren suçlar için 10 sene, 1 seneden fazla olmayan hapis cezaları ile 30 günden fazla para cezaları için 5 sene, 30 günden az olan para cezaları için 3 sene geçmesi ile suçun cezasının zamanaşımına uğrayacağı düzenlenmiştir. Aynı maddenin dördüncü fıkrasında tazyik hapsinin zamanaşımına tabi tutulmadığı, diğer koruma tedbirleri için ise zamanaşımının 10 sene olduğu ancak hal ve gidişin kontrolü veya bir tecrit kurumuna ilk defa yatırılma kararının verilmesi halinde zamanaşımı süresinin beş sene olduğu belirtilmiştir.

Ceza zamanaşımı hususundaki diğer bir önemli konu ise ceza ile birlikte hükmedilen hak yoksunluklarının tabi olacağı zamanaşımı süresidir. Nitekim 765 Sayılı TCK zamanında kamu hizmetlerinden sürekli yasaklık cezasının zamanaşımına tabi olup olmadığı tartışılmalı bir konu idi. Bazı yazarlar kamu hizmetinden sürekli yasaklık cezasında zamanaşımının kabul edilmediğini ve bunu kabule götüren tüm yorumların kanunun iradesine aykırı olacağını savunmuşlardır²⁷. Karşıt görüşe ve Yargıtay kararlarına göre ise hükmedilen kamu hizmetlerinden sürekli yasaklık cezasının zamanaşımı süresi on sene, geçici yasaklık halinde ise beş senedir²⁸. TCK'nın 69. maddesinde cezaya bağlı olan ve hükümde belirtilen hak yoksunluklarının süresinin ceza zamanaşımı doluncaya kadar devam edeceği düzenlenmiştir. Madde ile doğan hak yoksunluklarının en fazla ceza zamanaşımı süresi doluncaya kadar devam edeceği hüküm altına alınmıştır. Getirilen bu düzenleme hak yoksunluklarına ilişkin zamanaşımının kesin bir şekilde süresini açıkladığı için yerinde bir düzenlemedir.

Bazı hukuk sistemlerinde ise bazı cezaların hükmedilmesiyle infazının başlaması ayna anda gerçekleştiği için, bu cezaların zamanaşımına uğramayacağı kabul edilmektedir. Fransa'da sürücü belgesinin iptaline karar verilmesi bu duruma

²⁷ Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, s.284; M.T. Taner, **a.g.e.**, s.688

²⁸ Önder, **a.g.e.**, s.803; (Yargıtay 8. CD., E. 1997/12562, K. 1997/13323, T. 10.10.1997) F. G. Taner, **a.g.e.**, s.143

örnek olarak gösterilebilir. Fransa düzenlemesinde hak yoksunlukları, yasaklıklar ve ehliyetsizliklerin zamanaşımına uğramayacağı kabul edilmektedir²⁹.

5. Ceza Zamanaşımı Sürelerinin Başlangıcı

TCK'nın 68. maddesinin beşinci fıkrası uyarınca ceza zamanaşımı; "hükmün kesinleştiği veya infazın herhangi bir suretle kesintiye uğradığı günden itibaren işlemeye başlar ve kalan ceza miktarı esas alınarak süre hesaplanır." şeklinde düzenlenmiştir.

Ceza zamanaşımı sürelerinin başlangıcı konusunda karşılaştırmalı hukukta farklı sistemler kabul edilmiştir. Mahkûmiyet hükmünün kesinleşmesi ile ceza zamanaşımının başlayacağı hususu İtalyan Ceza Kanunu'nun 172/4. Maddesinde, Alman Ceza Kanunu'nun 79/6. Maddesinde, Fransız Ceza Kanunu'nun 133/4. Maddesinde, Rus Ceza Kanunu'nun 83/1. maddesinde düzenlenmiştir.

Arjantin ve İspanya gibi diğer bir kısım ülke kanunlarına göre kesinleşen mahkûmiyet hükmünün mahkuma tebliği ile ceza zamanaşımı süresinin başlayacağı belirtilmektedir. Bunun yanında Danimarka Ceza Kanunu'na göre ceza zamanaşımı süresi, mahkûm hakkında verilen kararın infaz kabiliyeti kazandığı tarihte başlamaktadır³⁰.

5.1. Hükmün Kesinleşmesi

Ceza zamanaşımının başlangıcının, hükmün kesinleştiği gün olarak belirtilmiş olması nedeniyle hükmün kesinleştiği günün de ceza zamanaşımı süresine dâhil edilmesi gerekmektedir³¹.

Hükmün kesinleşmesi Ceza Muhakemesi Hukuku prensiplerine göre tespit edilecektir. Hükmün kesinleşmesinden önceki aşamada ise ceza zamanaşımından değil dava zamanaşımından söz edilecektir. Dolayısıyla hükmün verilmesiyle kesinleşmesi arasında geçen süre dava zamanaşımına dâhildir.

²⁹ F.G. Taner, **a.g.e.**, s.143

³⁰ Önder, **a.g.e.**, s.799

³¹ **A.e.**, s.799

Hükmün kesinleşmesi iki şekilde gerçekleşmektedir. İlk halde verilmiş olan hüküm CMK 272/3'te yazılı olan istinaf yoluna başvurulamayan hükümlerden olup verildiği anda kesinleşmiş olacağından hükmün verildiği tarih ceza zamanaşımının başlangıç tarihi olacaktır. Ayrıca temyiz ya da istinaf yolu açık olmakla birlikte bu yollara başvurulmayan hükümler ise kanun yoluna başvurma hakkının sona erdiği gün kesinleşmiş sayılacak ve bu tarihte ceza zamanaşımı süresi işlemeye başlayacaktır.

Hükmün kesinleşmesinin ikinci yolu ise istinaf ya da temyiz yolu açık olan hükümlerin Bölge Adliye Mahkemesi ya da Yargıtay'da yapılan inceleme sonucu kesinleşmesidir. Bu durumda ceza zamanaşımının başlangıç tarihi hükmün onandığı tarih olacaktır.

Mahkûmiyet hükmü ile birlikte cezanın ertelenmesi durumunda ceza zamanaşımı mahkûmiyet hükmünün kesinleşmesi ile başlayamayacaktır. Bunun nedeni mahkûmiyet hükmünün infaz kabiliyetinin bulunmayışıdır. Bu nedenle de erteleme süresi içinde ertelemeyi sona erdirecek herhangi bir suç işlenmemişse mahkûmiyet hükmü meydana çıkamayacağından herhangi bir sorun da yaşanmayacaktır. Ancak erteleme süresi içinde ertelemeyi ortadan kaldıracak nitelikte bir suç işlenmesi halinde zamanaşımı süresinin ne zaman başlayacağını tespit etmek gerekir³².

Bu konuda öğretilde³³ ve Yargıtay kararlarında³⁴, ertelenen cezanın derhal infaz edilebilir nitelikte bir ceza olmaması nedeniyle, zamanaşımı süresinin mahkûmun yeni bir suç işlediği günden itibaren başlaması gerektiği ifade edilmiştir.

Diğer görüşe göre ise engelin kalkması ve infazın başlamasıyla birlikte zamanaşımı süresinin de başladığının kabulü gerekmektedir³⁵.

5.2. İnfazın Kesintiye Uğraması

³² İçel v.d., **a.g.e.**, s.363

³³ Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, s.284; Erem, Danışman, Artuk, **a.g.e.**, 1012; Önder, **a.g.e.**, s.800

³⁴ (Yargıtay 1. CD., E. 1998/2812, K. 1998/2751, T. 15.9.1998) (Çevrimiçi), www.kazanci.com.tr, 05.02.2009

³⁵ Uzun, **a.g.e.**, s.174

TCK'nın 68. maddesinin beşinci fıkrasında belirtilen infazın kesintiye uğramasının söz konusu olabilmesi için cezanın infazının başlamış olması gerekmektedir. Cezanın infazına başlanmış, ancak herhangi bir sebeple infaz kesilmişse, ceza zamanaşımı, infazın herhangi bir sebeple kesintiye uğradığı günden itibaren işlemeye başlayacaktır³⁶. İnfaz sırasında cezanın infazının kesintiye uğraması halinde ceza zamanaşımının hesaplanması konusunda değişik sistemler mevcuttur.

Bir sisteme göre, infaza başlandıktan sonra infazın kesintiye uğraması halinde, ceza zamanaşımı süresi kesinti gününden itibaren yeniden işlemeye başlayacaktır. Bu görüşe göre cezanın infazına başlanması ceza zamanaşımı süresinin işlemesine engel olacak ve onu kestiği düşüncesinden hareketle kesintiye uğrama ile ceza zamanaşımı süresinin yeniden başlayacağı ifade edilmektedir. İsviçre, Arjantin, İspanya, Romanya ve Yugoslavya'da sistem böyledir. Alman Ceza Kanunu'nda kabul edilen diğer sisteme göre ise ceza zamanaşımının kesilme sebepleri kabul edilmemekte, yalnızca durma sebeplerine yer verilmektedir. İnfazın kesintiye uğraması da durma sebepleri arasında yer almaktadır³⁷.

TCK sisteminde de infazın kesintiye uğraması konusunda iki görüş yer almaktadır. Bir görüşe göre ceza infaz edilirken herhangi bir nedenle infazın kesintiye uğraması durumunda ceza zamanaşımı yeniden işlemeye başlayacaktır. Ancak infazın kesilmesinin haksız bir nedene dayanması halinde TCK 68. maddesi beşinci fıkrası hükmünün uygulanabileceği, aksi halde adil olmayan sonuçlara neden olabileceği ileri sürülmüştür. Nitekim kanunda kesintiye uğrama sebepleri ayrıma tabi tutulmamıştır. Bu nedenle cezasının bir kısmını çektikten sonra akıl hastalığı nedeniyle cezası ertelenen bir kişi hakkında zamanaşımı yeni baştan ve tam olarak işlemeye başlayacaktır. Dolayısıyla hükümlünün firar etmesi ile akıl hastalığı

³⁶ Önder, **a.g.e.**, s.800; Centel, Zafer, Çakmut, **a.g.e.**, s.638; Erem, Danışman, Artuk, **a.g.e.**, s.1012; Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, s.287

³⁷ Önder, **a.g.e.**, s.800

nedeniyle infazın ertelenmesi hallerinde aynı hükme tabi tutulmasının adaletsiz bir uygulama olacağı ifade edilmektedir³⁸.

Diğer görüşe göre, kanun kesinti sebepleri arasında ayırım yapmadığı için kesintinin haklı veya haksız bir sebeple meydana gelmesi zamanaşımını etkilemeyecektir. Ancak kesintiye uğrayan ceza kısmen infaz edilmiş bir cezadır. Bu nedenle de kesintiden sonra işleyecek zamanaşımı süresini, zamanaşımı süresinin tümünü değil sadece infaz edilmemiş olan kısmına isabet eden zamanaşımı süresini göz önüne alarak hesaplamak gereklidir. Bu durumda infaz sırasında akıl hastalığı ortaya çıkan ve bu nedenle infazı geri bırakılan mahkûm hakkında zamanaşımının yeni baştan ve tam olarak uygulanacağından duyulan endişe yersizdir. Kesintiden sonra infazı gereken cezanın süresi ne kadar ise, kesinti gününden itibaren başlayacak zamanaşımı süresi de bu geri kalan ceza miktarı üzerinden hesaplanacaktır³⁹. Bu görüş karşılaştırmalı hukukta yasal düzenleme yapılmak suretiyle Belçika, Portekiz ve Brezilya düzenlemelerinde kabul edilmiştir. Örneğin Belçika düzenlemesinde cinayet suçlarının cezalarında beş yıldan, cünhalarda ise iki yıldan fazla bir sürenin infazından sonra kesinti meydana gelirse, infaz edilen ceza süresi esas ceza süresinden indirilecektir⁴⁰.

5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirleri'nin İnfazı Hakkında Kanun'un 107. maddesinde yer alan koşullu salıverme kurumu ise hapis cezasının infazını kesintiye uğratan bir kurum değildir. Hükümlü cezaevinde belirli bir süreyi iyi halli olarak geçirdikten sonra cezasının geri kalan kısmını cezaevi dışında geçirmektedir. Bu nedenle de koşullu salıverme esnasında ceza zamanaşımında bir kesinti meydana gelmediği için yeniden başlaması söz konusu değildir⁴¹.

6. Ceza Zamanaşımı Engelleri

6.1. Ceza Zamanaşımının Kesilmesi

³⁸ Erem, Danışman, Artuk, **a.g.e.**, s.1013; Önder, **a.g.e.**, s.800

³⁹ Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, s.287; Erem, Danışman, Artuk, **a.g.e.**, s.1013; Önder, **a.g.e.**, s.801

⁴⁰ Önder, **a.g.e.**, s.801

⁴¹ Kunter, **Ceza Hukukunda Zamanaşımı**, s.128; Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, s.287

Ceza zamanaşımının kesilmesi, kanunda yazılı durumların varlığı halinde işlemiş olan ceza zamanaşımı süresinin işlememiş sayılarak yeniden işlemeye başlamasıdır. Ceza zamanaşımının kesilmesi için cezanın infazına başlanmamış olması gerekmektedir. Ceza infaz edildiği sürece ceza zamanaşımının kesilmesi söz konusu olamaz⁴².

6.1.1. TCK Düzenlemesine Göre Ceza Zamanaşımını Kesen Sebepler

TCK'nın ceza zamanaşımının kesilmesi başlığını taşıyan 71. maddesinde, mahkûmiyet hükmünün infazı için yetkili merci tarafından hükümlüye kanuna göre yapılan tebligat veya bu maksatla hükümlünün yakalanması veya bir suçtan dolayı mahkûm olan kimsenin üst sınırı iki yıldan fazla hapis cezasını gerektiren kasıtlı bir suç işlemesi halinde ceza zamanaşımının kesileceği düzenlenmiştir. Düzenlemeye ceza zamanaşımının kesilme sebepleri üç adettir. Bu sebepler mahkûmiyet hükmünün infazına başlanmadan önce ya da kesinti gerçekleşikten sonra meydana gelen nedenlerdir. Kanunda yazılı bu üç neden dışında cezanın infazının da zamanaşımını kestiği ileri sürülmektedir. Bu görüşü savunanlara göre kanunda kesme sebebinin ayrıca yazılmasına gerek görülmemiştir⁴³. Ancak dava zamanaşımında olduğu gibi ceza zamanaşımında da kesme nedenleri kıyas yoluyla genişletilemeyeceği için bu görüşün kabulü mümkün değildir.

6.1.1.1. Mahkûmiyet Hükmünün İnfazı İçin Hükümlüye Yapılan Tebligat

Bu işlemin ceza zamanaşımını kesebilmesi için yetkili merci tarafından ve yalnızca infaz amacıyla yapılan bir tebligat olması gerekmektedir. Bu nedenle de önemi olmayan idari nitelikte bir işlemin zamanaşımından beklenen faydayı ortadan kaldırmaması için tebligat şartı getirilmiştir⁴⁴.

5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un(CGTİHK) 19. ve 20. maddeleri uyarınca cezanın infazı için tebligatı

⁴² Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, s.288

⁴³ M. T. Taner, **a.g.e.**, s.689

⁴⁴ Önder, **a.g.e.**, s.805

yapmaya yetkili tek yetkili makam Cumhuriyet savcılığıdır⁴⁵. Tebligatı yapan makamın yer ve madde bakımından yetkili olması şarttır. Yetkili olmayan merci tarafından yapılan tebligatın infazı gerçekleştirilemeyeceği açıktır⁴⁶. Yapılan işlemin zamanaşımını kesebilmesi için işlemin mahkûma tebliği şarttır. Mahkûmdan başkasına yapılacak tebligat infaza ilişkin de olsa zamanaşımını kesmeyecektir⁴⁷. Yapılacak tebligatın usulüne uygun olması ve cezanın infazına ilişkin olması gereklidir⁴⁸. Bu nedenle para cezasının belirli bir süre sonra infazına başlanacağına ilişkin tebliğ edilmesi zamanaşımını kesecektir.⁴⁹ Yargılama giderleri, hükümde tespit edilen şahsi hakların ödenmesi için yapılacak tebligat ise zamanaşımını kesmeyecektir⁵⁰.

Yetkili merci tarafından hükümlüye tebliğ olunan infaza ilişkin tebligat hangi cezaya ilişkin ise, o cezanın zamanaşımını kesecektir. Bu nedenle birden fazla mahkûmiyeti bulunup da, sadece biri hakkında kendisine tebligat yapılan mahkûmun diğer cezaları hakkında zamanaşımı işlemeye devam eder. Bunun yanında, hükümlünün işlemiş olduğu suça ilişkin iki ayrı cezaya hükmedilmesi durumunda bunlardan biri için yapılan tebligat, diğer suç bakımından da ceza zamanaşımını kesecektir⁵¹.

6.1.1.2. Mahkûmiyet Hükümünün İnfazı İçin Hükümlünün Yakalanması

Mahkûmun yakalanması, mahkûmun fiilen cezayı infaza yetkili mercilerin eline geçmesi demektir. Ancak yakalamanın zamanaşımını kesebilmesi için şahsi hürriyeti bağlayıcı cezanın infazı amacıyla yapılmış olması gerekmektedir. Aynı

⁴⁵ 765 Sayılı yasa döneminde Sulh Hakimi de bu yetkiye sahip olduğu gibi, 6183 Sayılı Amme Alacaklarının Tahsiline Dair Kanun gereği görevlendirilmiş maliye daireleri de infaza yetkili sayılmaktaydı. Bu mercilerin infaza ilişkin tebligatlarının ceza zamanaşımını keseceği kabul edilmekteydi. Bkz. Kunter, **Ceza Hukukunda Zamanaşımı**, s.134; Önder, **a.g.e.**, s.805.

⁴⁶ Önder, **a.g.e.**, s.805

⁴⁷ Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, s.288

⁴⁸ İçel vd., **a.g.e.**, s.364

⁴⁹ Önder, **a.g.e.**, s.805

⁵⁰ Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, s.289

⁵¹ **A.e.**, s.289

kapsamda para cezasının ödenmemesi nedeniyle, ceza hürriyeti bağlayıcı cezaya çevrilmiş ise mahkûmun yakalanması yine zamanaşımını kesecektir⁵².

Mahkûmun başka bir suç şüphesi ile ya da cezasının ertelenmesi amacıyla yakalanmış olması zamanaşımını kesmeyecektir. Yakalamayı yapan kişinin de yakalama bakımından yetkili olması gerekmektedir⁵³. Yakalamanın hürriyeti bağlayıcı cezanın infazı için yapılmış olması yeterlidir. Yakalama gerçekleşikten sonra hükümlünün kaçması halinde dahi zamanaşımı kesilmiş sayılacaktır. Mahkûm hangi suç nedeniyle yakalanmışsa, yalnız o suç bakımından zamanaşımı kesilecektir. Mahkûmun işlediği başka bir suç nedeniyle yakalanması zamanaşımını kesmeyecektir.

CMK'nın 90. maddesinde sayılan hallerde suçüstü halinde herkesin yakalama yetkisi bulunsa da, cezanın infazı için yakalama yetkisi herkese tanınmamıştır. Cezayı infaza yetkili mercinin Cumhuriyet savcılığı olması nedeni ile Cumhuriyet savcısının çıkardığı yakalama emri ile adli kolluğun yaptığı yakalama zamanaşımını kesecektir. Bu konuda Cumhuriyet savcısının yakalama emri olmaksızın polisin yapacağı yakalamanın da zamanaşımını keseceği görüşü bulunmaktadır⁵⁴. Ancak yakalamanın nasıl yapılacağı kanunda açık bir şekilde belirtildiğinden kıyas yoluyla bu hallerin genişletilmesi mümkün değildir.

6.1.1.3. Hükümlünün Zamanaşımı Süresi İçinde İki Yıldan Fazla Hapis Cezasını Gerektiren Kasıtlı Bir Suç İşlemesi

Hükümlü hakkında verilen cezanın zamanaşımı devam ederken, hükümlünün bu süre içinde üst sınırı iki seneden fazla hapis cezasını gerektiren kasıtlı bir suç işlemesi halinde ceza zamanaşımını kesilecektir.

Bu düzenleme ile ilgili olarak, ikinci bir suç işleyen hükümlünün toplumun dikkatini üzerine çektiği söylenebilir. Zira hükümlü önceki mahkûmiyetinin izleri devam ederken yeniden suç işleyerek bunları tazelemiş ve aynı kötü amaçla suç

⁵² İçel vd., **a.g.e.**, s.365

⁵³ Önder, **a.g.e.**, s.805

⁵⁴ Önder, **a.g.e.**, s.806; Demirbaş, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s.671

işleyerek, kanunda lehine düzenlenmiş hükümlerden faydalanma hakkını kaybetmiş olacaktır. Hükümlü, aradan geçen zamana rağmen toplum içinde yaşamayla ilgili kurallara karşı tutumunu göstermiştir. Yeni bir suç işlemek suretiyle bu tutumunu gösteren kişiye önceki cezanın çektirilmesinin şiddet sayılmaması gerekir. Kaynak İtalyan Ceza Kanunu'nun gerekçesinde de böyle bir hükmün, ceza zamanaşımını haklı gösteren sebebin mahkûmun iyi hareketi olmasının bir neticesi olduğu ifade edilmiştir⁵⁵.

765 Sayılı TCK düzenlemesinde aynı cinsten suç işlenmesi halinde zamanaşımının kesileceği belirtilmiştir. Ancak bu düzenleme suçlunun tehlikelilik halinin yalnızca aynı türden suç işlemesi halinde değil, herhangi bir suç işlemesi ile devam edeceği gerekçesiyle eleştirilmekteydi⁵⁶. 5237 Sayılı Kanun da Pozitivist okulun görüşünü benimseyerek bu ayrımı kaldırmıştır.

İkinci işlenen suçun zamanaşımını kesebilmesi için, suçun mahkeme kararı ile sabit olması gerekmektedir. Ancak zamanaşımının kesici etkisi ikinci suç hakkındaki mahkûmiyet hükmünün kesinleşme tarihinde değil, bu suçun işlendiği tarihten itibaren işlemeye başlayacaktır⁵⁷.

İkinci suçun yabancı bir ülkede işlenmesi durumunda, ceza zamanaşımının kesilebilmesi için suç hakkında Türkiye'de karar verilmesi gereklidir. Suçun zamanaşımı süresi içinde işlenmiş olması yeterli olup, mahkûmiyet hükmünün bu süre içinde verilmiş olması gerekmemektedir. Bu durumda ceza zamanaşımının kesilme gününden itibaren yeni süre işlemeye başlayacaktır⁵⁸.

Ceza kanunumuzda ye alan düzenlemeye benzer düzenlemelere karşılaştırmalı hukukta da yer verilmiştir. Arjantin Ceza Kanunu'nun 67. maddesinin ikinci fıkrasına göre zamanaşımı süresi içinde başka bir suçun işlenmiş olması, Norveç Ceza Kanunu'nun 74. maddesine göre altı aydan fazla hapis cezası ile mahkûmiyetten sonra yurt içinde veya yurt dışında iki seneden fazla hürriyeti

⁵⁵ Kunter, **Ceza Hukukunda Zamanaşımı**, s.136

⁵⁶ M. T. Taner, **a.g.e.**, s.690; Kunter, **Ceza Hukukunda Zamanaşımı**, s.136

⁵⁷ Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, s.290

⁵⁸ Önder, **a.g.e.**, s.806; Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, 290; Kunter, **Ceza Hukukunda Zamanaşımı**, s.137

bağlayıcı cezayı gerektiren suçtan mahkûm olunması, İtalyan Ceza Kanunu'nun 172 maddesinin yedinci fıkrasına göre aynı cinsten suçtan dolayı hapis cezasına mahkûm olunması hallerinde ceza zamanaşımının kesileceği düzenlenmiştir⁵⁹.

6.1.2. Ceza Zamanaşımı Süresinin Kesilmesinin Sonuçları

Ceza zamanaşımı kesildiği andan itibaren, dava zamanaşımında olduğu gibi yeni baştan işlemeye başlar. Ceza zamanaşımında dava zamanaşımında olduğu gibi, zamanaşımı süresinin belirli bir sınırı aşmayacağı şeklinde bir hüküm bulunmamaktadır. Bu nedenle de her kesme sebebiyle birlikte zamanaşımı süresi yeni baştan işlemeye başlar ve tam süresi kadar devam eder. Kesme sebebi ani olabileceği gibi, yakalama halinde olduğu gibi devamlı bir nitelik de taşıyabilir. Bu durumda kesme sebebi devam ettiği sürece, yani failin yakalanma hali devam ettikçe zamanaşımı kesilmeye devam edecektir⁶⁰.

İsviçre Ceza Kanunu'nun 75. maddesinde ceza zamanaşımının kesilme sebepleri ile birlikte yarısından fazla uzaması halinde, cezanın zamanaşımına uğrayacağı düzenlenmiştir⁶¹.

Mahkemenin bir suç için hapis cezası ile birlikte adli para cezası gibi çeşitli cezalara da hükmetmesi halinde, gerçekleşen kesilme nedeni tüm cezalar yönünden ceza zamanaşımını kesecektir⁶².

Mahkûmun işlediği birden fazla suç nedeniyle cezaların gerçek içtima kurallarına göre toplanması durumunda, süre hangi suç bakımından kesildiyse etkisini o suç bakımından gösterecektir⁶³.

⁵⁹ Önder, **a.g.e.**, s.806

⁶⁰ Kunter, **Ceza Hukukunda Zamanaşımı**, s.137; Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, s.290; İçel vd., **a.g.e.**, s.366

⁶¹ Uzun, **a.g.e.**, s.182

⁶² Önder, **a.g.e.**, s.807; Demirbaş, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s.675

⁶³ Kunter, **Ceza Hukukunda Zamanaşımı**, s.137; Önder, **a.g.e.**, s.807; Demirbaş, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s.675

Bir hükümlü hakkında gerçekleşen kesilme, suçu işleyen diğer ortakları da etkilemez. Bunun nedeni ceza zamanaşımının kesilmesinin etkisinin bireysel olmasıdır⁶⁴.

6.2. Ceza Zamanaşımının Durması

765 Sayılı TCK'da olduğu gibi 5237 Sayılı TCK'da da ceza zamanaşımını durduran sebepler gösterilmemiştir. Dönmezer-Erman tarafından bunun sebebi, durma kurumunun TCK'da kabul edilmediği olduğu ifade edilmektedir. Bu görüşe göre her ne kadar ceza zamanaşımının infazını geri bıraktıran sebepler bulunmaktaysa da bu sebeplerin zamanaşımını durdurucu etki yapmayacakları ileri sürülmüştür. Bu durumda ise infaz kesilmiş olduğundan, kesinti gününden itibaren zamanaşımı süresi işlemeye başlayacaktır. Ancak bu zamanaşımı süresinin ne kadar olduğu hesaplanırken, esas mahkûmiyet süresine değil, kesintiden sonra kalan mahkûmiyet süresine bakmak gerekir.

Karşılaştırmalı hukukta bazı hukuk sistemleri zamanaşımının durmasına ilişkin özel hükümler getirmişlerdir. Bu konuda bazı hukuk sistemleri ceza zamanaşımının işlemeye başlamasını önlemek suretiyle zamanaşımını durdurduğu gibi, diğer hukuk sistemleri de başlamış olan sürelerin bu sebeplerle duracağını kabul ederler. Cezanın infazı kanuni sebeplerle yerine getirilemiyorsa veya kanunlarda yer alan sebeplerle cezanın infazı imkânsızsa zamanaşımı süresi duracaktır. Bu düzenleme Yunanistan, Norveç, Danimarka, Alman Ceza Hukuku sistemlerinde böyledir. Fransız Ceza Hukuk sisteminde cezanın infazının fiil veya hukuki sebeplerle mümkün olmaması halinde zamanaşımının duracağı belirtilmiştir. İsviçre Ceza Hukuk sisteminde mahkemenin cezanın infazını durdurması halinde zamanaşımı kesileceği düzenlenmiştir⁶⁵.

Ceza zamanaşımını durduran sebeplerin TCK'da gösterilmemiş olmasına karşın, ceza zamanaşımını durduran özel yasal düzenlemeler mevcuttur. Bu düzenlemeler Anayasa, 5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında

⁶⁴ M.T. Taner, **a.g.e.**, s.690; Önder, **a.g.e.**, s.807; Demirbaş, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s.675

⁶⁵ Önder, **a.g.e.**, s.804

Kanun ve 5230 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun'da yer almaktadır.

6.2.1. Ceza Zamanaşımını Durduran Sebepler

6.2.1.1. Milletvekilliği Sıfatının Kazanılması

Anayasa'nın 83. Maddesinde yer alan “Türkiye Büyük Millet Meclisi üyesi hakkında, seçiminden önce veya sonra verilmiş bir ceza hükmünün yerine getirilmesi, üyelik sıfatının sona ermesine bırakılır; üyelik süresince zamanaşımı işlemez.” hükmü zamanaşımının durma sebebidir⁶⁶. Üyelğin sona ermesini takiben durmuş olan zamanaşımı süresi işlemeye devam edecektir⁶⁷.

Dönmezer - Erman'a göre Anayasa'nın 83. Maddesinde yer alan bu hüküm ceza zamanaşımının durması değil, ceza zamanaşımına ilişkin başlangıç tarihinin belirlenmesidir. Yazarlara göre bir milletvekilinin mahkûmiyetinin infazı için dokunulmazlığının kaldırılması istenip de, meclisin bu talebi reddi üzerine infazın dönem sonuna bırakılmasına karar verilecek olunursa ceza zamanaşımı 68. maddenin beşinci fıkrasında yazılı olan hükmün kesinleştiği tarihte değil, mahkûmun üyelik sıfatını kaybettiği tarihte başlayacaktır⁶⁸.

6.2.1.2. Hükümlünün Asker Olması

Askerlik hizmeti bazı hallerde cezanın infazını ertelemekte ve bu süreçte ceza zamanaşımı süresi işlememektedir. CGTİHK'nın 118. maddesinde, “Sırf askerî suçlar ile askerî disiplin suçları ayırık olmak üzere, askere alınmadan önce ve askerlikleri sırasında işledikleri suçlardan dolayı er ve erbaşlar ile yedek subaylar hakkında kısa süreli hapis cezaları yerine hükmedilen Türk Ceza Kanununun 50 nci maddesinin birinci fıkrasının (c), (e) ve (f) bentlerinde yazılı tedbirler ile bu Kanunun 106. maddesinde yazılı adlî para cezasının yerine getirilmesi askerlik hizmetlerinin sonuna bırakılır. Bu süreler içinde zamanaşımı işlemeyiz.” hükmü yer

⁶⁶ Erem, Danışman, Artuk, **a.g.e.**, s.1016

⁶⁷ İçel, **a.g.e.**, s.366; Centel, Zafer, Çakmut, **a.g.e.**, s.638

⁶⁸ Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, s.291; Demirbaş, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s.671

almaktadır. Madde düzenlemesine göre zamanaşımından kastın ceza zamanaşımı olduğu açıktır.

6.2.1.3. Diğer Bir Cezanın İnfaz Ediliyor Olması

CMK Uygulama Kanunu'nun 15. maddesinin birinci fıkrasında, “Birden fazla mahkûmiyeti olan kişi bu mahkûmiyetlerden birine ilişkin cezayı infaz kurumunda çektiği sürece, diğer cezaları açısından ceza zamanaşımı işlemez.” hükmü yer almaktadır.

Düzenlemede yer alan “cezayı infaz kurumunda çektiği sürece” ibaresi akıl karıştırmacı bir anlama sahiptir. Nitekim hükümlünün koşullu salıverilmesi halinde suçunu cezaevi dışında çektiği süreçte infaz kesilmiş sayılmayacaktır. Hükümlü, deneme süresinde cezasını cezaevinde çeker gibi dışarıda çekmeye devam edecektir. Diğer yandan infazın koşullu salıverme ile değil infazen salıverme ile tamamlanması nedeniyle, hükümlü koşullu salıverilse dahi diğer cezaları açısından ceza zamanaşımı süresi işlemez⁶⁹.

Bu hükümle ilgili olarak, düzenlemenin 5237 Sayılı TCK ile değil de 5320 Sayılı ara dönem kanunu ile getirilmiş olması eleştirilere sebep olmuştur. Nitekim sistemli bir mevzuatta bir konuya ilişkin tüm hükümlerin belirli bir yerde toplanması gerekmektedir. Bu nedenle de kanun koyucunun ceza hukuku gibi birey haklarını önemli ölçüde kısıtlayan bir alanda yasama işlevini yerine getirirken çok daha özenli davranması gerekmektedir⁷⁰.

6.2.1.4. Cezanın İnfazının Ertelenmesi Ya da Durdurulması

CMK Uygulama Kanunu'nun 15. maddesinin ikinci fıkrasında, “Cezanın infazının ertelenmesi veya durdurulması halinde, bu cezaya ilişkin zamanaşımı işlemez.” hükmü yer almaktadır.

⁶⁹ Günay, **a.g.e.**, s.124

⁷⁰ F. G. Taner, **a.g.e.**, s.149

CGTHİK'nın Cezanın İnfazının Ertelenmesi başlığını taşıyan üçüncü bölümünün 16. maddesinde yer alan hastalık ve 17. maddesinde yer alan hükümlünün bu konudaki talebi üzerine ertelenmesi mümkündür. CGTHİK'nın 16. ve 17. maddelerinde belirtilen şekilde infazına başlanan kararlarda, infazın geri bırakılmasını gerektirecek yasal bir engelin ortaya çıkması halinde infaz geri bırakılır. Geri bırakma süresince zamanaşımı işlemeyecektir.

Fransız Ceza Hukuk sisteminde, erteleme halinde ceza zamanaşımının başlangıç günü, erteleme kararının iptal edildiği gün olarak kabul edilmiştir⁷¹.

6.2.2. Ceza Zamanaşımının Durmasının Sonuçları

Durma nedeni varlığını koruduğu sürece ceza zamanaşımı işlemeyecektir. Bu nedenin ortadan kalkması ile ceza zamanaşımı kaldığı yerden işlemeye devam eder. Durma nedeninin ortaya çıkmasına kadar işlemiş olan süre, durma nedeninin ortadan kalkması halinde de dikkate alınacaktır⁷². Ceza zamanaşımının durması halinde zamanaşımı süresinin uzaması söz konusu değildir. Ancak durma sebebi devam ettiği sürece, zamanaşımı durmaya devam edecektir⁷³.

Bir hükümlü hakkında gerçekleşen durma, suçu işleyen diğer ortakları da etkilemez. Bunun nedeni ceza zamanaşımının durmasının etkisinin bireysel olmasıdır.

7. Ceza Zamanaşımının Sonuçları

Ceza zamanaşımının dolması ile birlikte devletin o cezayı infaz edebilme yetkisi son bulur. Ancak bu durum infaza ilişkin olup, mahkûmiyet hükmü tüm sonuçlarıyla varlığını devam ettirecektir. Dolayısıyla koşulları varsa tekerrür hükümleri uygulanabilecek ya da yeni işlenen suçun cezasının ertelenmesi engellenebilecektir⁷⁴. 5352 Sayılı Adli Sicil Kanunu'nun 9. maddesi uyarınca

⁷¹ A.e., s.149

⁷² Centel, Zafer, Çakmut, a.g.e., s.639

⁷³ Kunter, **Ceza Hukukunda Zamanaşımı**, s.137; Dönmezer, Erman, a.g.e., s.290; İçel vd., a.g.e., s.366

⁷⁴ İçel vd., a.g.e., s.292

cezanın zamanaşımına uğramasıyla birlikte, ceza Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü'nce silinerek arşiv kayıtlarına alınacaktır. Ancak TCK'nın 74. maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca cezanın düşmesi şahsî haklar, tazminat ve yargılama giderlerine ilişkin hükümleri etkilemeyecektir. Bu nedenle de müsadere, tazminat ve yargılama giderleri gibi hükümler eskisi gibi infaz edilecektir.

TCK'nın 72 maddesinin ikinci fıkrası uyarınca dava ve ceza zamanaşımı re'sen uygulanır ve bundan şüpheli, sanık ve hükümlü vazgeçemezler. Hükümlü zamanaşımından faydalanmayı istemediğini mahkûm olduğu cezayı çekmek istediğini belirtse bile bu talep kabul edilmeyecektir⁷⁵. Dolayısıyla Cumhuriyet savcısının ceza zamanaşımının gerçekleştiğini görmesi halinde derhal cezanın yerine getirilmemesine karar verecektir. Ancak Cumhuriyet savcısının suçun zamanaşımına uğrayıp uğramadığı konusunda tereddüde düşmesi ve hükümlünün suçun zamanaşımına uğradığını iddia etmesi halinde hükmü veren mahkemeden CGTİHK'nın 98. maddesi uyarınca karar istenecektir.

Ceza olarak değerlendirilmeyen yaptırımlar bakımından ceza zamanaşımının etkisi bulunmamaktadır. Bu nedenle güvenlik tedbirleri zamanaşımına uğramayacaktır⁷⁶. Karşılaştırmalı hukukta da Alman Ceza Kanunu'nun 79. maddesinin dördüncü fıkrasında, "Tehlikeli suçluların gözetiminde bulundurulması tedbirinin yerine getirilmesi zamanaşımına uğramaz" düzenlemesi ile tehlikeli halin varlığı halinde tedbirlerin zamanaşımına uğramayacağı belirtilmiştir⁷⁷.

TCK'nın 70. maddesine göre müsadereye ilişkin hüküm, kesinleşmesinden itibaren yirmi senenin geçmesi ile zamanaşımına uğrayacaktır. Bu durum yukarıda açıkladığımız halin tek istisnasını teşkil etmektedir.

Hak yoksunlukları bakımından cezaya bağlı olan ya da hükümde belirtilen hak yoksunluklarının ceza zamanaşımı süresi doluncaya kadar devam edeceği TCK'nın 69. maddesi hükmünde açıklanmıştır. Madde gerekçesinde ise hükmedilen cezanın

⁷⁵ M.T. Taner, **a.g.e.**, s.691

⁷⁶ Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, s. 292; Demirbaş, "**Tekerrür, Erteleme, Koşullu Salıverme ve Zamanaşımı**", s.260. Aksi görüş için Gökçen, **a.g.m.**, s.47

⁷⁷ Gökçen, **a.g.m.**, s.47

infazının gecikmiş olması, bu cezaya bağlı hak yoksunluklarının uygulanmasını engellemeyeceği belirtilmiştir.

SONUÇ

Hukukumuzda zamanaşımı çalışmamızda da değindiğimiz üzere devletin yargılama ve ceza verme hakkından vazgeçmesini ifade etmektedir. Zamanaşımı kurumu tarihsel süreç içinde birçok eleştiriye maruz kalmış, hatta bugün dahi Anglo-Sakson ülkelerinde ceza zamanaşımı kurumu kabul edilmemiştir. Bu yaklaşımın nedeni zamanaşımına getirilen temel eleştirilerden anlaşılacağı üzere suçlu veya sanığın adaletten kaçabilmeyi başarması nedeniyle mükafatlandırılmasının önüne geçebilme arzusudur.

Ceza yargılama sürecinde çoğu zaman adalet sisteminde karşılaşılan engeller nedeniyle davaların sonuçlandırılması çok uzun bir süre almakta, bu durum da davaların görülmesi ya da devam ettirilmesini imkansız hale getirmektedir. Uzayan yargılama sürecinde geçen zamanla birlikte devletin sahip olduğu yargılama hakkı sosyal faydayı gerçekleştirme amacından uzaklaşmaktadır. Bu nedenle de yeryüzündeki hemen hemen tüm ülkelerin ceza hukuku uygulamalarında zamanaşımı kurumuna yer verilmiştir.

Özellikle son yıllarda kamuoyunun yakından ilgisini çeken zamanaşımı ülkemizde de birçok eleştiriye maruz kalmıştır. Eleştirilerin esas hedefi ise dava zamanaşımı kurumudur. Bunun öncelikli sebebinin ceza zamanaşımına göre daha kısa zamanaşımı süresi öngörülmüş olması ve dava zamanaşımının daha sık uygulanma imkanı bulunmasıdır. Nitekim ceza zamanaşımı süreleri dava zamanaşımına göre daha uzun öngörülmüş ve uygulamada dava zamanaşımına daha sık rastlanmaktadır.

Ülkemizde son yıllarda zamanaşımı kurumu adeta gizli af niteliği kazanmış ve birçok davanın sonuçlandırılmadan düşmesine yol açmıştır. Nitekim Adalet Bakanlığı'nın istatistikî verilerine göre 1995-2004 yılları arasında zamanaşımı nedeniyle ortadan kaldırılan dosya sayısı yıllık ortalama 480 bin olarak açıklanmıştır. Adalet sisteminin gün geçtikte daha da yavaşlaması ve 5271 Sayılı CMK ile öngörülen İstinaf Mahkemelerinin hala uygulamaya katılamamış olması nedeniyle dava dosyaları ilk derece mahkemesinde sonuçlandırılrsa bile yıllarca temyiz

incelemesi görmeyi beklemektedir. Bu veriler ışığında hazırlanan 5237 Sayılı TCK ile dava zamanaşımı hususunda yaşanan sorunların çözümü için daha uzun dava ve ceza zamanaşımı sürelerinin düzenlenmesi getirilmiştir. Ancak Adalet kurumunun işleyişini etkilemekten çok uzak bulunan bu yaklaşım adil yargılanma hakkının gerçekleştirilmesine hizmet edememektedir. Kaldı ki kronikleşen bir adalet sistemi sorununun sistemde daha etkin sonuçlar üretme ve davaların daha hızlı çözümlenmesi yolunda adım atmak suretiyle çözüleceği de tartışmasıdır.

Bu hususta çalışmamız kapsamında belirtmemiz gerekli birkaç önemli konuya değinmemizde fayda bulunmaktadır. Zamanaşımının kabul edilmesinin temel nedenlerinden biri belirli sürenin geçmesinin ardından, cezalandırma ile sosyal fayda elde edilemeyeceği görüşüdür. Bu görüşlerle kabul edilen zamanaşımı düzenlemesi delillerin kaybolması, kamuoyunda yaşananların unutulması, suçlunun çektiği manevi ceza, uslanma ve psikolojik değişim gibi görüşlerle desteklenmektedir. Anılan görüşlerin hepsinin de her olay bakımından gerçekleştiğinin kabulü mümkün bulunmamakla birlikte bu görüşler hukuk sistemlerinde zamanaşımı düzenlemelerinin yer almasını sağlamıştır.

5237 Sayılı TCK'nın zamanaşımı düzenlemesi 765 Sayılı TCK düzenlemesine göre oldukça ayrıntılı ve kapsamlıdır. Zira yeni TCK'da zamanaşımı konusunda yapılan en büyük değişikliklerden bir tanesi soykırım ve insanlık aleyhine işlenen suçlarda zamanaşımının işlemeyeceğine ilişkin düzenlemedir. Uluslararası hukukta insanlığın barış ve güvenliğine karşı işlenen suçlara ilişkin gelişen anlayışa uygun bu düzenlemenin olumlu bir düzenleme olduğunu belirtmekte fayda görüyoruz. Her ne kadar bir takım çekincelerle Roma Statüsü'ne taraf olunmaması nedeniyle, Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin Türkiye'de işlenen suçlarda yargılama yetkisi bulunmasa da kendi iç hukukumuzda bu konunun düzenlenmesi kanun koyucu tarafından bu konunun ciddiye alındığını göstermektedir.

Zamanaşımı düzenlemeleri de diğer tüm yasal düzenlemeler gibi soyut ve genel nitelik taşımaktadır. 5237 Sayılı TCK düzenlemesinde zamanaşımı sürelerinin hesabında suçun kanunda yazan cezasının üst sınırının yanı sıra mevcut durum

itibariyle suçun daha ağır ceza gerektiren hallerinin uygulanması gerektiği düzenlenmiştir. Kanun düzenlemesinin bu haliyle suçun gerektirdiği ceza miktarının belirlenmesinde kullanılan soyut ve somut ölçüler fail için çok ağır bir niteliğe sahiptir. Failin on sekiz yaşından küçük olması halinde hesaplanan zamanaşımı sürelerinde belirli oranlarda indirim yapılması gerektiği düzenlenmesi de Ceza Hukukumuzda getirilmiş yeni bir düzenlemedir. Bu düzenlemenin uluslararası sözleşmelerde yer alan çocukların eğitilerek toplum ile bütünleştirilip üretken ve kanunlara saygılı bir vatandaş hâline getirilmesine yönelik temel felsefesine uygun olduğunu söylemeliyiz. Ancak bu düzenleme ile birlikte çocuk suçluluğunun artmasını önleyici tedbirlerin alınması da gerekmektedir.

Çocuklara karşı üstsoy veya hüküm veya nüfuzu olan kişiler tarafından işlenen suçların zamanaşımı süresinin çocuğun reşit olması ile başlamasına ilişkin düzenleme çocukların menfaatine uygun bir düzenlemedir.

Dava zamanaşımı sürelerinin başlangıcı konusunda TCK düzenlemesi açık olmakla beraber bazı özellikli suçlarda zamanaşımı süresinin başlangıcı konusunda tereddütler bulunmaktadır. Özellikle de taksirli suçlarda dava zamanaşımı süresinin fiilin gerçekleştirildiği tarihte başlaması zamanaşımı kurumunun özüne aykırıdır. Bu nedenle neticenin ortaya çıktığı tarihin zamanaşımının başlangıcı olarak kabul edilmesinin uygun bir çözüm olduğunu düşünmekteyiz. Ayrıca cezalandırılabilme şartı taşıyan suçlarda zamanaşımı süresinin ne zaman işlemeye başlayacağına ilişkin bir düzenleme mevcut değildir. Bu konuda dava zamanaşımının şartın gerçekleşmesi ile işlemeye başlayacağına ilişkin düzenlemenin hüküm altına alınmasının yerinde olacağı düşüncesindeyiz.

5237 sayılı TCK'da zamanaşımı sürelerini durduran ve kesen sebepler, 765 Sayılı TCK'ya göre daha sınırlı ve somut olarak düzenlenmiştir. Kanunlarla öngörülen özel soruşturma yöntemlerinde ifade alma işleminin zamanaşımını keseceği yönünde bir hükmün TCK'ya eklenmesinin uygun bir çözüm olacağı görüşündeyiz. Yine özel yargılama usullerinin öngörüldüğü yasalar kapsamında Cumhuriyet savcılarını dışındaki kişilerin düzenledikleri kamu davasının açılmasını

sağlayan iddianameye benzer nitelikteki belgelerin de dava zamanaşımını keseceğine ilişkin bir hükmün TCK'ya eklenmesinin yerinde olacağı görüşündeyiz. İddianamenin iadesi kurumunun kabul edilmiş olması nedeniyle bu halde zamanaşımının ne zaman kesilmesi gerektiği konusuna açıklık getirilmesinin uygulamayı kolaylaştıracağını düşünmekteyiz.

Zamanaşımının durması ile ilgili olarak TCK'da ve CMK'da yeni düzenlemeler getirilmiştir. TCK'da yer alan kaçaklık kararı verilmesi, CMK'da yer alan uzlaşma, kamu davasının açılmasının ertelenmesi ve hükmün açıklanmasının ertelenmesi kararları ile birlikte zamanaşımı süresi duracaktır. Hükmün açıklanmasının ertelenmesinde denetimli serbestlik hükümlerine aykırılık halinde zamanaşımı süresinin ne zaman başlayacağına ilişkin bir hüküm düzenlenmesi yerinde olacaktır.

Ceza zamanaşımı süreleri, kesin hükümle sabit olan ceza üzerinden hesaplanmakta ve dava zamanaşımı sürelerine göre daha uzun olarak düzenlenmektedir. Dava zamanaşımında olduğu gibi ceza zamanaşımının kesilmesi halinde de zamanaşımının en fazla ne kadar uzayabileceğine ilişkin bir düzenlemenin getirilmesinin yerinde olacağı görüşündeyiz.

Anayasa'nın 83. maddesinde yer alan milletvekilliği sıfatının ceza zamanaşımının durmasına yol açtığına ilişkin düzenleme dava zamanaşımının da durması hallerinden biri olarak TCK'da düzenlenmesi kanunun uygulamasında yaşanacak duraksamaya engel olacağı düşüncesindeyiz.

5237 Sayılı TCK'daki yeni düzenlemeler genel olarak yerinde olsa da, zamanaşımı sürelerinin uzun tutulması tek başına bir çözüm olmayıp, yargılamanın da etkin ve kısa sürede sonuçlanmasını sağlayacak alt yapı imkanlarının geliştirilmesi gerekmektedir. Ancak mahkemelerin ve savcılarının iş yükü, personel eksikliği ile adli kolluğun işlerlik kazanamaması nedeniyle yargılama süreci uzamaktadır. Bu nedenle, suçların zamanaşımına uğramasını önlemek için bir an önce yargı sürecinin etkin ve kısa sürede sonuçlanmasını sağlayacak çalışmaların yapılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Artuk, Mehmet Emin; Gökçen, Ahmet; Yenidünya, A. Caner: **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, C:II, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2003
- Öztürk,Bahri; Erdem, Mustafa Ruhan: **Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku**, 9. bs., Ankara, Seçkin Yayınevi, 2006
- Beccaria, Cesare: **Suçlar ve Cezalar**, Çev. Sami Selçuk, İstanbul, İmge Kitabevi, 2004
- Centel, Nur; Zafer, Hamide; Çakmut, Özlem: **Türk Ceza Hukuku'na Giriş**, 4. bs., İstanbul, Beta Yayınevi, 2006
- Certel, Abdülkadir: **Ceza Hukukunda Zamanaşımı**, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2008
- Demirbaş, Timur: "Tekerrür, Erteleme, Koşullu Salıverme ve Zamanaşımı", İstanbul, **Türk Ceza Hukuku Derneği Yayınları**, 2008
- Demirbaş, Timur: **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 5. bs., İstanbul, Seçkin Yayınevi, 2002
- Döner, İsa: "Ceza Zamanaşımı", **AÜHFĐ**, C: IX, 2005, sy. 3-4
- Dönmezer, Sulhi; Erman, Sahir: **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku**, C:III, 12.bs., İstanbul, Beta Yayınevi, 1997
- Erem, Faruk; Danışman, Ahmet; Artuk, Mehmet Emin: **Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 14. bs., İstanbul, Seçkin Yayınevi, 1997
- Erem, Faruk: **Türk Ceza Kanunu Şerhi Genel Hükümler**, C.1, Ankara, Seçkin Yayınevi, 1993
- Gemalmaz, Mehmet Semih: **Ulusalüstü İnsan Hakları Hukukunun Genel Teorisine Giriş**, 5.bs., İstanbul, Legal Yayınevi, 2005

- Gökçen, Ahmet: “Türk Ceza Kanunu’nda Zamanaşımı”, **KHUKA**, S:1, 2004
- Günay, Erhan: **Dava ve Ceza Zamanaşımı**, 3. bs., Ankara, Seçkin Yayınevi, 2008
- Hafizoğulları, Zeki: 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu’nda Davanın ve Cezanın Düşürülmesi”, <http://www.baskent.edu.tr/~zekih/uygulamaci/umakale.html> (Çevrimiçi) 19.02.2009
- Hafizoğulları, Zeki: “Türk Ceza Hukukunda Cezalandırma Hukuki İlişkisi ve İlişkinin Sona Erme Nedenleri”, **Uğur Alacakaptan’a Armağan**, C:1, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2008
- Hafizoğulları, Zeki: Ders Notları, (Çevrimiçi) <http://www.zekihafizogullari.com/CezaHukuku%20Ders%20Notlari.pdf> , 02.01.2009
- Hakeri, Hakan, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2007
- İçel, Kayıhan: **İçel Yaptırım Teorisi**, 2. bs, İstanbul, Beta Yayınevi, 2002
- İçel, Kayıhan: **Suçların İctimai**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, No:1762, İstanbul, 1972
- Kayançıçek, Murat: “**Dava Zamanaşımı**”, <http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr/makale1-2.html> (Çevrimiçi), 19.01.2009
- Koca, Mahmut; Üzülmez, İhsan: **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2008
- Koçak, Yelda: “Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Türkiye”, **Avrupa Birliği’ne Uyum Sürecinde Türk Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku**, İstanbul Barosu Yayınları, 2008

- Kunter, Nurullah: “Ceza Hukukunda Zamanaşımının Kesilmesi”, A.D., Y:37, Haziran 1946
- Kunter, Nurullah: “İki Çeşit Cezayı Gerektiren Suçlarda Dava Zamanaşımı Süresinin Hesaplanması”, İÜHFM, C:XII, 1947
- Kunter: Nurullah: “Ceza Davası Zamanaşımının Durması”, **İstanbul Barosu Dergisi**, C:XXII, 1948
- Kunter, Nurullah: **Ceza Hukukunda Zamanaşımı**, İstanbul, Yayınlanmamış Doçentlik Tezi, 1951
- Kunter, Nurullah; Yenisey, Feridun; Nuhoglu, Ayşe: **Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, 16 bs., İstanbul, Beta Yayınevi, 2008
- Mahmutoğlu, Fatih Selami: “Dava Zamanaşımı – Lehe Kanun – Aleyhe Bozma Yasağı”, **Uğur Alacakaptan’a Armağan**, İstanbul, Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2008
- Meran, Necati: **Gerekçeli Karşılaştırmalı 5237 Türk Ceza Kanunu**, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2004
- Önder, Ayhan: **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, C: III, İstanbul, Beta Yayınevi, 1992
- Özbek, Mustafa: “Ceza Muhakemesi Kanununda Uzlaşma”, **AÜHFD**, C.LIV54, 2005
- Özbek, Mustafa: “Ceza Muhakemesi Kanununda Yapılan Değişiklikler Çerçevesinde Mağdur Fail Uzlaştırmasının Usul ve Esasları”, **AÜHFD**, C.LVI, 2007
- Özbek, Veli Özer: **TCK İzmir Şerhi Yeni Türk Ceza Kanunu’nun Anlamı**, C: I, 2. bs., Seçkin Yayınevi, Ankara, 2005
- Özgenç, İzzet: “Banka Yolsuzlukları ve Zamanaşımı Sorunu”, **Türk Hukuk Dergisi**, S: 71, Ocak 2003

- Özgenç, İzzet: **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 3. bs., Yetkin Yayınları, Ankara, 2005
- Özgenç, İzzet: **Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi**, 3. bs., Ankara, Adalet Bakanlığı Yayınları, 2006
- Soyaslan, Doğan, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 3. bs., Yetkin Yayınları, Ankara, 2005
- Şen, Ersan: **Yeni Türk Ceza Kanunu Yorumu, C: I**, İstanbul, Vedat Yayınevi, 2006
- Taner, Fahri Gökçen: **Ceza Hukukunda Zamanaşımı**, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2008
- Taner, M. Tahir: **Ceza Hukuku Umumi Kısım**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, No:434, 1953
- Taşdemir, Kubilay: **Ceza Davalarında Zamanaşımı**, Ankara, Adil Yayınevi, 2001
- TCK Madde Gerekçeleri (Çevrimiçi) www.ceza-bb.adalet.gov.tr/mevzuat/maddegerekce.doc, 05.02.2009
- Uzun, Mehmet Ali: **Ceza Hukukunda Zamanaşımı**, İstanbul, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 1994
- Yarbaş, Fevzi; Bağcı, Basri: **Türk Ceza Hukukunda Dava Zamanaşımı ve Müddetler**, Ankara, Adalet Yayınevi, 1999
- Yargıtay Kararları Bilgi Bankası: (Çevrimiçi) www.kazanci.com.tr 05.02.2009
- Yurtcan, Erdener: **Ceza Yargılaması Hukuku**, İstanbul, Beta Yayınevi, 2007
<http://www.cigm.adalet.gov.tr/yonetmelik/uzlastirma.htm>, 02.05.2009

